

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Αύξηση στα εισιτήρια

Από την 1η Ιανουαρίου του 2001 θα αυξηθεί η τιμή των εισιτηρίων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Από την αύξηση αυτή υπολογίζεται ότι θα σημειώσουν άνοδο τα έσοδα του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, έτσι ώστε να αντιμετωπισθεί το δάνειο που έχει πάρει για να τακτοποιήσει τις 418 υποθέσεις απαλλοτριώσης ιδιοκτησιών για αρχαιολογικούς λόγους που εκκρεμούσαν στο Ταμείο.

Απόφαση υπέρ των ευρημάτων στην Πάρο

Υπέρ των αρχαίων που έχουν βρεθεί αλλά και –κυρίως– εκείνων που αναμένεται να αποκαλύψει ο βυθός του λιμανιού της Πάρου τάχθηκε με απόφασή του το Κ.Α.Σ., όσο σημαντικό και αν είναι το έργο διαπλάτυνσης της προβλήτας στον όρμο του Αγ. Νικολάου. Οι έρευνες στο λιμάνι έχουν φτάσει στο επίπεδο του 6ου-7ου μ.Χ. αιώνα, ενώ οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι υπάρχουν πολύ περισσότερα αρχαία και ότι θα χρειαστούν άλλα έξι ή επτά χρόνια για να ολοκληρωθεί η ανασκαφή στην περιοχή.

Απαλλοτρίωση του οικοδομικού τετραγώνου Μακρυγιάννη

Συγκέντρωση με θέμα: «Απαλλοτρίωση του οικοδομικού τετραγώνου Μακρυγιάννη» πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 22 Οκτωβρίου 2000, ώρα 8.00 μ.μ., στην οδό Μητσαίων αρ. 20, Μακρυγιάννη. Το κείμενο που μας στάλθηκε στις 19.10.2000, έχει ως εξής:

«Επιθυμούμε να σας ενημερώσουμε ότι το κράτος προχωρά στην αναγκαστική απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών που βρίσκονται μέσα στον αρχαιολογικό χώρο Μακρυγιάννη – συμπεριλαμβανομένων και των διατηρητέων κτηρίων – με μοναδική προκλητική εξαίρεση τις ιδιοκτησίες των κκ. Β. Παπαθανασίου (Δ. Αεροπαγίτου 19) και άλλων ιδιοκτητών του γειτονικού ακινήτου (Δ. Αεροπαγίτου 17) (κατόπιν της ανακλητικής πράξεως του 1997 του πρώην υπουργού Πολιτισμού κ. Θ. Μικρούτσικου), παρόλο που υπάρχουν αρχαιότητες μείζονος σημασίας στις οποίες αναφέρονται εμμέσως πλην σαφώς με δημοσιεύματά τους στον τύπο (βλ. Βήμα της 9.7.2000 και της 16.7.2000) ειδικοί Έλληνες επιστήμονες.

Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια τον Ιούλιο του 2000 προκηρύχθηκε νέος διεθνής διαγωνισμός (ο πρώτος το 1989 με τη γνωστή κατάληξη) η προθεσμία του οποίου έληξε στις 6.10.2000 και ο οποίος εκτός των άλλων προσδιορίζει την αμοιβή της μελέτης που θα προκριθεί στο ποσό του 1.500.000.000 δρχ. ενώ η αξία πέντε (5) απαλλοτριωμένων ακινήτων σύμφωνα με τις πρόσφατες δικαστικές αποφάσεις ανέρχεται σε 400.000 δρχ. ανά τ.μ. για την εδαφική έκταση και 100.000 δρχ. ανά τ.μ. για το κτίσμα.

Επειδή τα ερωτηματικά είναι αυτονόητα, εκτιμούμε ότι απαιτούν και τις ανάλογες απαντήσεις.

- Είναι ο χώρος Μακρυγιάννη αρχαιολογικός χώρος;
- Τι είδους ευρήματα ανακαλύφθηκαν;
- Ποιές είναι οι ενδείξεις που πιθανόν έχουν οι αρχαιολόγοι και οι οποίες τους αποτρέπουν να συνεχίσουν σε μεγαλύτερο βάθος τις ανασκαφές;

Οι κάτοικοι της περιοχής Μακρυγιάννη»

Αναστήλωση και προστασία της αρχαίας Μεσσήνης

Αναστήλωση του τείχους της αρχαίας Μεσσήνης σε ύψος τεσσάρων μέτρων και μήκος 71 μέτρων αποφασίστηκε από το Κ.Α.Σ. Το τμήμα του τείχους που θα αποκατασταθεί ξεκινά από την Αρκαδική Πύλη και συνεχίζει βόρεια προς τον Πύργο 17. Για το έργο αποκατάστασης του μεσσηνιακού τείχους, για το οποίο ο Παυσανίας έγραφε πως ήταν δυνατότερο από τα τείχη του Βυζαντίου και της Ρόδου, θα χρησιμοποιηθεί αρχαίο και νέο υλικό.

Με απόφαση του Κ.Α.Σ., η αρχαία Μεσσήνη κηρύχθηκε αδόμητη Ζώνη Α', γεγονός που απαγορεύει οποιαδήποτε δραστηριότητα στην περιοχή, προκειμένου ο σημαντικός αυτός αρχαιολογικός χώ-

ρος να μην έχει την τύχη των Δελφών ή της Ολυμπίας, και να προφυλαχθεί από την τουριστική και εμπορική ανάπτυξη.

Το πρόγραμμα AR.E.A. (Archives of European Archaeology)

Το AR.E.A. είναι ένα ερευνητικό δίκτυο με αντικείμενο μελέτης την ιστορία της ευρωπαϊκής αρχαιολογίας. Το πρόγραμμα ξεκίνησε με επιχορήγηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Απρίλη του 1999 και έχει ήδη διανύσει τις δύο πρώτες φάσεις του (AR.E.A. I και II). Σκοπός του προγράμματος είναι η προώθηση της έρευνας της ευρωπαϊκής αρχαιολογίας μέσα από τη μελέτη των αρχείων.

Η κοινοπραξία του AR.E.A. έχει προχωρήσει στη σύνταξη ενός καταλόγου των σημαντικότερων αρχείων με αρχαιολογικό ενδιαφέρον (π.χ. ανασκαφικά ημερολόγια, σχέδια ευρημάτων, φωτογραφίες, αλληλογραφία κ.ά.), στοχεύοντας στη διατύπωση μεθόδων ορθής αξιοποίησης και συντήρησης τους. Η ενέργεια αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία μιας βάσης δεδομένων που στο εγγύς μέλλον θα είναι προσβάσιμη μέσω του διαδικτύου και θα ενημερώνεται διαρκώς, παρέχοντας πληροφορίες στον κάθε ενδιαφερόμενο.

Βασικό πεδίο μελέτης του προγράμματος είναι η κατανόηση της αλληλεπίδρασης μεταξύ αρχαιολογίας και πολιτικής-πολιτιστικής ταυτότητας. Η ιδεολογική χρήση της αρχαιολογικής επιστήμης σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο, εξετάζεται μέσα από την ιστορική έρευνα των αρχείων.

Στην ερευνητική ομάδα του AR.E.A. έχουν ενταχθεί πάνω από είκοσι αρχαιολογικοί φορείς από πολλές χώρες της Ευρώπης. Ενεργή συμμετοχή έχουν επιδείξει έξι από αυτούς, προχωρώντας στη σύνταξη πιλοτικών προγραμμάτων: Η Διεύθυνση Αρχείου Μνημείων και Δημοσιεύμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού, το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, το Ανδαλουσιανό Κέντρο Ιβηρικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της πόλης Jaén, το Ινστιτούτο McDonald του Πανεπιστημίου του Cambridge και τα Τμήματα Αρχαιολογίας των Πανεπιστημίων της Liège και του Göteborg.

Για περισσότερες πληροφορίες ως προς την ελληνική συμμετοχή οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επισκεφθούν στο δικτυακό τόπο του Υπουργείου Πολιτισμού (<http://www.culture.gr>) την κατηγορία Ταυτότητα του Υπουργείου, Ευρωπαϊκά Προγράμματα, ή να απευθυνθούν στους αρχαιολόγους Αλεξάνδρα Αλεξανδρή και Διονύσιο Μουρελάτο της Διεύθυνσης Αρχείου Μνημείων και Δημοσιεύμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού (Αγ. Ασωμάτων 11, 10553, Αθήνα, τηλ.: 01 - 32 29 820, fax: 01 - 32 25 628, e-mail: area@damd.culture.gr).

Βαγγέλης Τσακιράκης

Προϊστορικός οικισμός 40 αιώνων στην Πέλλα

Προϊστορικό οικισμό του 2000 π.Χ. έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη. Ο οικισμός εντοπίστηκε ανάμεσα στην αρχαία Πέλλα και τη σημερινή πόλη των Γιαννιτσών και έχει έκταση 128 στρέμματα. Σύμφωνα με γεωλογικές μελέτες, θα πρέπει να ήταν σχεδόν παραθαλάσσιος, γεγονός που μαρτυρεί και η ανεύρεση μεγάλου αριθμού οστράκων, από τα θαλασσινά τα οποία οι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν για τη διατροφή τους.

Από τις ανασκαφές στην περιοχή του Αρχοντικού Πέλλας, που συνεχίζονται για ένατη χρονιά φέτος, προκύπτει ότι ο οικισμός κατοικούνταν από τα προϊστορικά ως τα ύστερα βυζαντινά χρόνια, χωρίς να εγκαταλείφθει ποτέ στο διάστημα αυτό. Επίσης, πρόκειται για τον μεγαλύτερο προϊστορικό οικισμό αυτής της περιόδου στη Μακεδονία, που έχει έρθει στο φως.

Στην πρώιμη φάση του οικισμού, τα σπίτια ήταν πασσαλόπητα. Τα θεμέλια τους έμπαιναν βαθιά στη γη, ενώ οι τοίχοι φτιάχνονταν από πηλό, κλαδιά και καλάμια. Στα δάπεδά τους βρέθηκαν εστίες, που χρησιμοποιούνταν για τη θέρμανση, το φωτισμό και το μαγείρεμα, και λάκκοι για την αποθήκευση τροφίμων. Δίπλα από τις εστίες βρέθηκαν ταφές νηπίων σε πιθάρι ή σε ειδικούς υπόγειους τάφους, γεγονός που επιβεβαιώνει τη συνήθεια της ταφής βρεφών και νηπίων μέσα στα σπίτια από τη Νεολιθική εποχή.

Τα ευρήματα συμπληρώνει μεγάλος αριθμός πηλινών αγγείων καθημερινής χρήσης. Σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, από την ανασκαφή αυτή προκύπτει μια ολοκληρωμένη και λεπτομερής εικόνα της καθημερινής ζωής στην προϊστορική Μακεδονία, ενώ φωτίζεται με ιστορικά στοιχεία και η ευρύτερη περιοχή από τα Βαλκάνια ώς τον Νότο.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Για τη συντήρηση των τάφων της Βεργίνας

Εδώ και 20 χρόνια οι τάφοι στον τύμβο Μπέλλα ταλαιπωρούνται από τις καιρικές συνθήκες, με εμφανή δυσάρεστα αποτελέσματα, αφού δεν καλύπτονται από χώμα, αλλά από λαμαρίνα! Το αποτέλεσμα είναι να έχουν αναπτυχθεί μύκητες, οι οποίοι έχουν φθείρει τις ζωγραφικές παραστάσεις που κοσμούν τους τάφους. Όπως φαίνεται, στη σωστική επέμβαση που έγινε χρησιμοποιήθηκαν υλικά ακατάλληλα, που πρέπει να αντικατασταθούν. Ας ελπίσουμε ότι, έστω και καθυστερημένα, η απόφαση που πήρε το ΚΑΣ μέσα στο Νοέμβριο του 2000 σχετικά με τη συντήρηση των τάφων και την κάλυψή τους με χώμα θα πραγματοποιηθεί.

Συνεργασία Ελλάδας-Νορβηγίας στον τομέα της Υποβρύχιας Αρχαιολογίας

Στην Αίγλη του Ζαππείου παρουσιάστηκαν, στις 11 Οκτωβρίου 2000, τα πρώτα αποτελέσματα της ελληνο-νορβηγικής υποβρύχιας έρευνας, που πραγματοποιήθηκε, το καλοκαίρι του 2000, στην περιοχή Κεφαλλονιάς-Ιθάκης, στα πλαίσια ενός τριετούς προγράμματος συνεργασίας (2000-2002) της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο του Trondheim της Νορβηγίας και το Νορβηγικό Ινστιτούτο Αθηνών.

Στόχος του προγράμματος είναι η δημιουργία, από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, μιας βάσης δεδομένων, που θα προκύψει από την πλήρη και συστηματική χαρτογράφηση των εναλίων αρχαιοτήτων που φιλοξενούνται στον ευρύτερο θαλάσσιο χώρο Κεφαλλονιάς-Ιθάκης. Στην παρούσα φάση της έρευνας δεν γίνεται καμία ανασκαφική ενέργεια αλλά μόνο δειγματοληπτική ανέλκυση μικρού αριθμού αντικειμένων, όταν αυτό κριθεί απαραίτητο για την αρχαιολογική τεκμηρίωση. Για τους σκοπούς της έρευνας διατίθεται υψηλής τεχνολογίας υποβρύχιος εξοπλισμός (ηχοβολιστικό μηχάνημα πλευρικής σάρωσης, υποβρύχιο τηλεκατευθυνόμενο όχημα με κλειστό κύκλωμα τηλεόρασης κ.λπ.) από τη νορβηγική πλευρά.

Τα αποτελέσματα της προκαταρκτικής έρευνας, που διεξήχθη τον Σεπτέμβριο του 1999 στις Βόρειες Σποράδες, υπήρξαν ιδιαίτερα θετικά, αφού ανάμεσα στις ήδη γνωστές θέσεις ναυαγίων, εντοπίστηκε ένα άγνωστο ναυάγιο των βυζαντινών χρόνων (12ος αι. μ.Χ.). Το καλοκαίρι του 2000, στο πλαίσιο της συστηματικότερης πα συνεργασίας Ελλάδας-Νορβηγίας στον τομέα της υποβρύχιας αρχαιολογίας, η έρευνα εστιάστηκε στον θαλάσσιο χώρο Κεφαλλονιάς-Ιθάκης. Εντοπίστηκαν 80 συνολικά "στόχοι" (πιθανές θέσεις ναυαγίων), αλλά τελικά διερευνήθηκαν οι 10 μόνο από αυτούς. Ανάμεσά τους βρέθηκαν δύο ναυάγια της ρωμαϊκής περιόδου (1ος αι. π.Χ.-2ος αι. μ.Χ.) και ένα ακόμα υστερότερο ναυάγιο 3ος-4ος αι. μ.Χ.).

Αποκατάσταση του καταλύματος της Ισπανίας στη Ρόδο

Εγκρίθηκε η αποκατάσταση του μεσαιωνικού μνημείου, όπου συγκεντρώνονταν οι ιππότες της Ιβηρικής χερσονήσου από τον 14ο αι. Πρόκειται για το μοναδικό από τα ιπποτικά καταλύματα, στο οποίο δεν ολοκληρώθηκαν οι "αναστηλωτικές" εργασίες του 1923-1945 από τους Ιταλούς. Η αποκατάσταση θα ξεκινήσει από την ανατολική πτέρυγα και την μεγάλη αίθουσα του ορόφου του καταλύματος, όπου για την συμπλήρωση θα χρησιμοποιηθεί ροδίτικος πωρόλιθος και φύλλο μολύβδου στον αριμό. Εκεί όπου υπήρχαν τα οικόσημα προτάθηκε να τοποθετηθούν αντίγραφα από τα αυθεντικά οικόσημα, τα οποία βρίσκονται στην Κωνσταντινούπολη.

Έρευνα για τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα ευρωπαϊκά μουσεία

Η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Πληροφορίας για τα Μουσεία (European Museum Information Institute, EMII, www.emii.org) είχε ανακοινωθεί στο ετήσιο συνέδριο της Διεθνούς Επιτροπής για την Τεκμηρίωση στα Μουσεία (CIDOC, International Committee for Documentation) το Σεπτέμβριο του '99 στο Λονδίνο. Σκοπός της πρώτης φάσης του ερευνητικού προγράμματος του Ινστιτούτου ήταν η διερεύνηση της χρήσης των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στα ευρωπαϊκά μουσεία με τη συνδρομή ενός επιλεγμένου αριθμού πολιτιστικών φορέων από δέκα κράτη της Ευρώπης. Στην επόμενη φάση του θα αναλάμβανε ε-

νεργό δράση για το συντονισμό των προτύπων ανταλλαγής της πληροφορίας ανάμεσα στα ευρωπαϊκά μουσεία, τη διοχέτευση της χρηματοδότησης για την ανάπτυξη εφαρμογών των νέων τεχνολογιών και την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, καλύπτοντας σταδιακά όλα τα κράτη της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε να μη συνεχίσει τη χρηματοδότηση του Ινστιτούτου για την ολοκλήρωση των εργασιών που είχαν εξαγγελθεί. Τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα των μέχρι σήμερα ερευνών για τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών στα μουσεία των ευρωπαϊκών κρατών της πρώτης ομάδας δημοσιεύονται στο δικτυακό τόπο του EMII (<http://www.emii.org/map/index.htm>).

Κατερίνα Χαρατζοπούλου

Μονή Δαφνίου

Αποτοιχίζονται εννέα ψηφιδωτά της Μονής Δαφνίου, προκειμένου να τοποθετηθούν σκαλωσιές για τη στερέωση του ναού, ο οποίος υπέστη μεγάλες φθορές κατά τον σεισμό της 7ης Σεπτεμβρίου 1999. Τα έργα στερέωσης θα ολοκληρωθούν το 2006, όπως ανακοινώθηκε στην 3η διμερή συνάντηση του ελληνικού και τουρκικού ICOMOS.

Νεότερα από το βυθό της Αστυπάλαιας

Μεγαλύτερος σε όγκο απ' ότι πιστευόταν αρχικά φαίνεται να είναι ο θησαυρός που ανέσυρε από το βυθό της Αστυπάλαιας πριν από λίγους μήνες ο σπογγαλίας Χ. Γαλουζής. Το μοναδικό στα χρονικά της ενάλιας αρχαιολογίας εύρημα βρίσκεται στο εργαστήριο συντήρησης της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, όπου γίνεται η αφαλάτωση και η καταμέτρηση των νομισμάτων, ενώ κομμάτια έλου από το κιβώτιο, στο οποίο πιθανότατα μεταφέρονταν τα νομίσματα, καθώς και τμήματα της μολύβδινης νεκροθήκης, που επίσης ανασύρθηκε από το βυθό, βρίσκονται για αναλύσεις στο Δημόκριτο. Όταν ολοκληρωθεί η συντήρηση του συνόλου των νομισμάτων, η Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων έχει στόχο να διενεργήσει σωστική ανασκαφή στο σημείο που βρίσκεται το ναυάγιο. Η ανασκαφή αναμένεται να αποκαλύψει νέα ευρήματα, καθώς στην περιοχή αυτή έχουν ναυαγήσει πολλά αρχαία πλοία. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, πάντως, πρόκειται για ρωμαϊκό ναυάγιο του 230 μ.Χ.

Ουδέν κακόν αμιγές καλού

Προϊόν αρχαιοκαπηλίας ήταν τελικά το χρυσό στεφάνι της αρχαίας Απολλωνίας, το οποίο ο αγρότης Ανδρέας Καϊτατζής παρέδωσε τον Αύγουστο στην ΙΣΤ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Από τη δικογραφία προκύπτει ότι εκτός από τον Καϊτατζή εμπλέκονταν και άλλα άτομα στην υπόθεση του χρυσού στεφανιού. Η υπόθεση, πάντως, έγινε αφορμή για να πραγματοποιηθεί ανασκαφή στην περιοχή, την οποία το Υπουργείο Πολιτισμού χρηματοδότησε ως επείγουσα με 20 εκ. δρχ. Η ανασκαφή ήδη απέδωσε πλούσιους καρπούς, αφού ήρθε στο φως μια αρχαία πόλη που χρονολογείται γύρω στο 357 π.Χ., στα χρόνια του Μεγάλου Αλεξανδρου. Επίσης, αποκαλύφθηκαν ένας μακεδονικός τάφος με ταφές και κτερίσματα, ένα εργαστήριο κεραμικής, δεκαέξι κεραμοσκεπείς ταφές, τμήμα τείχους και τέσσερα χρυσά νομίσματα που απεικονίζουν τη θεά Αθηνά και τη θεά Νίκη.

Περιηγήσεις στην αρχαία Ολυμπία από το IME

Τη δημιουργία του ναού του Δία στην Ολυμπία με τη μορφή τρισδιάστατου ψηφιακού μοντέλου εικονικής πραγματικότητας (virtual reality) ολοκλήρωσε το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. Το νέο πρόγραμμα, προστό για τους επισκέπτες ήδη από τις 26 Οκτωβρίου, αποτελεί την τρίτη στη σειρά αναπαράσταση εικονικής πραγματικότητας που παρουσιάζει το εν λόγω ίδρυμα. Η έμπνευση αυτή τη φορά προήλθε από τους επικείμενους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 στη χώρα μας.

Η αναπαράσταση του ναού του Δία αποκαθιστά με μεγάλη λεπτομέρεια τόσο το ίδιο το μνημείο όσο και την ευρύτερη περιοχή της Άλτης και του Κρόνιου λόφου. Με ειδικά γυαλιά, που δίνουν την αίσθηση των τριών διαστάσεων, ο θεατής, μέσα στην «Κιβωτό» -ένα δωμάτιο διαστάσεων 3x3x3, όπου κάθε τοίχος είναι οθόνη προβολής - μπορεί να ορίσει ο ίδιος την «πορεία» του, ακόμα και να

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

«πετάξει» πάνω από το μνημείο! Οι θεατές έχουν τη δυνατότητα να εστιάσουν όπου θέλουν, σε αρχιτεκτονικά μέλη, όπως στις μετόπες με τους άθλους του Ήρακλή, στο χρυσελεφάντινο άγαλμα του Δία στο εσωτερικό του ναού, ακόμα και στην «Καλλιστέφανο Ελαία», στον οπισθόδομο του ναού, από τα κλαδιά της οποίας πλεκόταν ο κότινος των Ολυμπιονικών.

Παράλληλα, το ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού πρωτοστάτησε στην παραγωγή του ντοκιμαντέρ «Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αρχαία Ελλάδα» (μαζί με άλλες εταιρίες από την Ελλάδα, την Αγγλία και τον Καναδά), το οποίο αποτελείται από πέντε ημίωρα επεισόδια, γυρισμένα ταυτόχρονα στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα. Η σκηνοθεσία ανήκει στον Μάρκο Χολέβα.

Η σειρά οφείλει την γένεσή της στην μέχρι τώρα απουσία μιας ολοκληρωμένης παραγωγής σχετικά με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Ρίχνει φως στην πορεία που οδήγησε στη σταδιακή καθιέρωση των αγώνων πριν από 2.800 χρόνια, με ενδιάμεσους σταθμούς τη μινωϊκή Κρήτη, τις Κυκλαδες και τα μυκηναϊκά κέντρα.

Η σειρά φιλοδοξεί να δώσει απάντηση σε πολλά ερωτήματα σχετικά με τις ποικιλες πολιτικές και κοινωνικές προεκτάσεις του κορυφαίου αυτού αθλητικού γεγονότος, αλλά συγχρόνως διερευνά και τους υπόλοιπους αθλητικούς αγώνες της αρχαίας Ελλάδας. Το ντοκιμαντέρ βασίζεται σε όλα τα σύγχρονα πορίσματα που η αρχαιολογική και η ιστορική έρευνα έχουν να επιδείξουν. Παρατίθενται μαρτυρίες πολλών αρχαιολόγων, συγγραφέων, ερευνητών, αλλά και ολυμπιονικών. Επιπλέον, η καινοτομία είναι πως όλα τα μνημεία που περιλαμβάνονται στον αρχαιολογικό χώρος της Ολυμπίας αποκαθίστανται σε ψηφιακή τρισδιάστατη μορφή. Έτσι ο θεατής αποκομίζει μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα σχετικά με τη λειτουργία του χώρου κατά την αρχαιότητα.

— Υπενθυμίζουμε ότι το πολιτιστικό κέντρο του ΙΜΕ, «Ελληνικός Κόσμος», βρίσκεται στην οδό Πειραιώς 254 και είναι καθημερινά ανοιχτό για το κοινό (τηλ. 4835300).

Τα ψηφιδωτά της Αγίας Σοφίας

Εντοπίστηκαν τα ψηφιδωτά της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης, που είχαν καλυφθεί εδώ και αιώνες από κονιάματα. Η 28μελής ομάδα Ελλήνων επιστημόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, σε συνεργασία με Τούρκους συναδέλφους τους, κατόρθωσαν με τη βοήθεια της πλέον σύγχρονης τεχνολογίας να εντοπίσουν τα ψηφιδωτά χρησιμοποιώντας μη καταστρεπτικές μεθόδους – θερμογραφία υπερύθρου, υπερηχοσκόπηση, γεωραντάρ, ηλεκτρομαγνητικά μικροκύματα κ.ά. Τα αποτελέσματα των ερευνών θα ανακοινωθούν σε συνέδριο του Ε.Μ.Π., στις 15 και 16 Δεκεμβρίου. Οι επιστήμονες θα ασχοληθούν ακόμη με το πρόβλημα της υγρασίας του ναού. Τέλος, έχουν ήδη αποκαλύψει σε ποσοστό 60% την βυζαντινή τοιχοδομία στο εξωτερικό της Αγ. Σοφίας, όπου αφαιρείται το εξωτερικό κόκκινο επίχρισμα, ενώ για την αντισεισμική προστασία χρησιμοποιούνται κονιάματα που μοιάζουν με τα αυθεντικά και δεν αλλοιώνουν τη φυσιογνωμία του μνημείου.

«Μυστήριον μέγα και παράδοξον»: αναβολή ή ματαίωση;

Η σημαντική αυτή έκθεση του Βυζαντινού Μουσείου, που θα άνοιγε στις 18 Οκτωβρίου, κινδυνεύει να ματαιωθεί, αφού κανείς δεν ανταποκρίθηκε στην προκήρυξη του διεθνούς διαγωνισμού για το στήσιμο της έκθεσης. Ο λόγος είναι, προφανώς, οι αυστηρότατοι όροι της προκήρυξης, η οποία είχε έκταση 300 σελίδες! Οι όροι αυτοί αφορούν τα 16 μοναδικά αντικείμενα της Ιεράς Μονής Αικατερίνης του Σινά, τα οποία για πρώτη φορά θα βγουν από τη Μονή – μεταξύ των αντικειμένων θα είναι και η εγκαυστική εικόνα του α' μισού του 6ου αι. «Ο Χριστός Παντοκράτωρ», που θεωρείται η παλαιότερη στον κόσμο. Τώρα, προκειμένου να εξασφαλισθεί η πραγματοποίηση της έκθεσης, βρέθηκε η λύση της απευθείας ανάθεσης του έργου από την Εκκλησία. Τα χρονικά περιθώρια, ωστόσο, είναι στενά και η έκθεση δεν προβλέπεται να εγκαινιαστεί νωρίτερα από τον Ιανουάριο-Φεβρουάριο.

Φιγούρες του Καραγκιόζη

Ένα εξαιρετικό λεύκωμα με 12 μεταξοτυπίες του Σταύρου Πασπαράκη κυκλοφορεί σε μεγάλο σχήμα 40 x 60 εκ. Οι φιγούρες του

Καραγκιόζη αντικατοπτρίζουν την εικαστική παράδοσή μας που πέρασε από το βυζαντινό μεγαλείο στη νεοελληνική λαϊκή τέχνη. Η μουντή πολυχρωμία θυμίζει ανθόκηπο στο δειλινό, δίνοντας την αίσθηση της σοβαρότητας και της χαράς, με απαράμιλλο καλό γούστο. Το λεύκωμα αυτό, που με εισαγωγικά κείμενα των Κώστα Γεωργουσόπουλου, Λευτέρη Παπαδόπουλου και του ίδιου του καλλιτέχνη περικλείει την αισθητική και την τέχνη ενός ανθρώπου που ξέρει να αγαπά, δεν πρέπει να λείπει από κανένα ελληνικό σπίτι και η τιμή του (20.000 δρ.) το κάνει απόλυτα προσιτό (Στ. Πασπαράκης, τηλ.: 612.97.27).

Το Μουσείο Μπενάκη στο Διαδίκτυο

Ένα από τα πιο αγαπημένα και δραστήρια ελληνικά μουσεία, το Μουσείο Μπενάκη, απέκτησε πρόσφατα στο Διαδίκτυο το δικό του τόπο, που εμπλουτίζεται σταδιακά και πρόκειται να ολοκληρωθεί ώς τις αρχές του επόμενου χρόνου.

Στη διεύθυνση <http://www.benaki.gr>, λοιπόν, αντί για μια συνηθισμένη, σύντομη ηλεκτρονική μπροσούρα, το Μουσείο Μπενάκη προσφέρει ένα καλοσχεδιασμένο σύστημα πληροφόρησης, τόσο ως προς την επιλογή και την ποιότητα του περιεχομένου όσο και ως προς την καλαισθησία και τη συνέπεια της παρουσίασής του. Οι κύριες ενότητες προβάλλουν τον πολυσχιδή χαρακτήρα του μουσείου αυτού οργανισμού: τα στοιχεία της ταυτότητάς του (ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ: Ιστορία, Ιδρυτής, Δωρητές, κτηριακό υπόβαθρο, Φίλοι του Μουσείου, Συμμετοχή στο έργο του), τις πολύτιμες συλλογές του (ΣΥΛΛΟΓΕΣ: Ελλάδα στο Μουσείο Μπενάκη, Πινακοθήκη Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα, Παιδικής ηλικίας και Παιχνιδιών, Κοππικής, Κινεζικής και Ισλαμικής τέχνης), το πλούσιο αρχειακό του υλικό (ΑΡΧΕΙΑ: Φωτογραφικό Αρχείο, Ιστορικό Αρχείο, Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής), τις ποικιλες δραστηριότητες (ΕΚΘΕΣΕΙΣ-ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ, ΕΚΔΟΣΕΙΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ), τις υπόλοιπες υπηρεσίες και τα τμήματα (ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ΤΜΗΜΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ, ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ, ΠΩΛΗΤΗΡΙΟ), καθώς και τις ειδήσεις από την επικαιρότητα του Μουσείου (ΤΑ ΝΕΑ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ). Στην ενότητα ΜΟΥΣΕΙΟ - Επίσκεψη στο Μουσείο, παρέχονται επίσης δυναμικές παρουσιάσεις των εκθετικών χώρων (QTVR). Από τους προγραμματισμένους εναλλακτικούς τρόπους πρόσβασης στο ηλεκτρονικό περιεχόμενο λειτουργεί προς το παρόν μόνον ο πίνακας των αναλυτικών περιεχομένων ([site map](#)). Στην ολοκληρωμένη έκδοση του δικτυακού τόπου θα υπάρχει και ένα παιχνίδι για τους μικρούς ηλεκτρονικούς επισκέπτες, ενώ, ώς τις αρχές του επόμενου χρόνου, το Πωλητήριο του Μουσείου θα λειτουργεί και ηλεκτρονικά μέσα από τις σελίδες του δικτυακού τόπου. Μια άρτια παραγωγή, θα σκεφτεί κανείς. Που όμως δεν αρκεί από μόνη της για να γεμίσει την τόσο φτωχή λίστα των ηλεκτρονικών μουσείων της Ελλάδας στον Παγκόσμιο Ιστό... (<http://www.icom.org/vlmp>).

K. X.

Αρχαιολογικός περίπατος μετ' εμποδίων στη Βέροια

Η περιοχή Κοντογεωργάκη-Έλλης, στο ιστορικό κέντρο της Βέροιας, έχει πεζοδρομηθεί και παραδοθεί σχεδόν στο έλεος των μπαρ, παρουσιάζοντας μια δυστυχώς πολύ οικεία εικόνα: σκαλοπάτια, ράμπες, τοιχάκια και ζαρντινιέρες αμφιβόλου αισθητικής δίπλα σε βυζαντινά μνημεία. Ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Βέροιας και η Κίνηση Πολιτών Διαπρητέας Περιοχής Κυριωτίσσης καταγγέλλουν ότι οι επεμβάσεις αυτές ακυρώνουν ουσιαστικά τη διαμόρφωση της περιοχής σε μέρος αρχαιολογικού περιπάτου, αφού οι πολίτες δεν μπορούν να περπατήσουν ελεύθερα και ανεμπόδιστα εκεί.

Οι οικίες της Παλλήνης

Κατά τις ανασκαφές που έγιναν για την κατασκευή της περιφερειακής λεωφόρου Υμηττού κοντά στην Παλλήνη, αποκαλύφθηκαν τρεις αρχαίες οικίες και ένας αρχαίος δρόμος. Οι οικίες αυτές, που είχαν κατοικηθεί από τον 4ο ως τον 2ο π.Χ. αιώνα, φαίνεται πως χρησιμοποιούνταν και ως εργαστήρια για την παραγωγή χαλκού. Από τα ευρήματα θα διασωθεί μόνο η μία οικία, καθώς οι άλλες δύο και η αρχαία οδός συμπίπτουν με τη διελεύση της σύγχρονης λεωφόρου. Η οικία αυτή παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα να έχει κλειστά

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

όρια, τα οποία είχαν κτιστεί για να προστατευτούν τα σπίτια από τη σκόνη του δρόμου.

Πινακίδες του Άργους

Σε οικόπεδο της οδού Κορίνθου 48, στο Άργος, εντοπίσθηκαν και ερευνήθηκαν δύο λίθινες θήκες. Οι θήκες έφεραν κάλυψη από έναν ογκώδη, αδρά κατεργασμένο ασβεστόλιθο, είχαν δε τοποθετηθεί σε έναν ενιαίο άξονα με κατεύθυνση ανατολικά-δυτικά. Στο ένα από τα λίθινα αυτά κιβώτια βρέθηκαν περί τα 60 χάλκινα και 2 μολύβδινα ελάσματα.

Όπως προκύπτει από τα πρώτα στοιχεία, μετά τον μηχανικό καθαρισμό ενός χάλκινου και ενός μολύβδινου ελάσματος, πρόκειται για ενεπίγραφες πινακίδες. Τα κείμενα έχουν γραφεί σε αργείτικο αλφάβητο και είναι, στη μεν μολύβδινη πινακίδα εγχάρακτα, στις δε χάλκινες ανάγλυφα (*gravés en repoussé*). Το περιεχόμενό τους είναι οικονομικό και αφορά τη διαχείριση ποσών από δημόσια πηγή, εφόσον με αυτές σχετίζονται επωνυμοί άνδρες τους Άργους, των οποίων αναφέρεται το όνομα, η φατρία, ο τόπος καταγωγής, καθώς και το αξώμα τους ή το σώμα το οποίο εκπροσωπούν (οι «ογδοήκοντα» και οι «αρτύναι»). Τα οικονομικά στοιχεία αναγράφονται κατά το ακροφωνικό σύστημα αρίθμησης. Η χρονολόγηση των επιγραφών πρέπει να εμπίπτει στα όρια της κλασικής περιόδου στο Άργος.

Ένα απολύτως παρεμφερές εύρημα στο Άργος αποτελούν οι τρεις χάλκινες ενεπίγραφες πινακίδες που ήρθαν στο φως κατά το παρελθόν σε άλλο οικόπεδο του Άργους και έχουν μελετηθεί από τον κ. Χαράλαμπο Κριτζά, Διευθυντή του Επιγραφικού Μουσείου. Το νέο εύρημα υπενθυμίζει άμεσα το πολύ σημαντικό εύρημα των Επιζεφύριων Λοκρών. Πρόκειται προφανώς για ένα είδος δημοσίων εγγράφων που, για άγνωστο αυτή τη στιγμή λόγο, αποτέθηκαν σε λίθινη θήκη, σε έναν χώρο που ήταν προκαθορισμένος για τη χρήση αυτή και δεν αποκλείεται να εμπίπτει στα όρια ενός ιερού. Ο μεγάλος αριθμός των πινακίδων, όταν μελετηθεί, αναμένεται να δώσει πολλές πληροφορίες για τη δομή του πολιτειακού και διοικητικού συστήματος του Άργους μετά τις δημοκρατικές αλλαγές που έλαβαν χώρα κατά τον 5ο αι. π.Χ. και ακολούθησαν την ήπτα των Αργείων από τους Λακεδαιμονίους στη μάχη της Σήπειας (505/494 π.Χ.).

Νέα ευρήματα στο Ακρωτήρι Θήρας

Μεγάλα πλεκτά καλάθια και σημαντικές ποσότητες οργανικής ύλης (αλεύρι ή κονιορτοποιημένο άχυρο) είναι τα νέα ευρήματα που ήρθαν στο φως κατά τις εργασίες διάνοιξης 100 βαθιών φρεάτων μέσα στον αρχαιολογικό χώρο του Ακρωτηρίου της Θήρας, για την ανέγερση του νέου στεγάστρου. Τα «πλεκτά σκεύη» διατηρούνται άριστα 3.600 χρόνια μετά την έκρηξη του ηφαιστείου. Πιστεύεται ότι στην αρχή της έκρηξης οι θερμοκρασίες ήταν χαμηλές και έτσι τα ψάθινα σκεύη σκεπάστηκαν προτού απανθρακωθούν.

Εν τω μεταξύ, σε μεγάλο βάθος και με δυσκολία ανασκάπτεται μέσα από τα φρέατα των πεσσών του νέου στεγάστρου ένας άλλος οικισμός της Πρωτοκυκλαδικής Εποχής. Επίσης, κάτω από τον φυσικό ηφαιστειογενή βράχο βρέθηκαν πολλά υπόσκαφα κοιλώματα, είτε φυσικά είτε λαξευμένα.

Τα νέα αυτά στοιχεία πυροδοτούν νέες ανασκαφές, ενώ τροποποιούνται τα σχέδια για το νέο στέγαστρο που έχει ήδη αρχίσει να κατασκευάζεται. Υπολογίζεται ότι το στέγαστρο αυτό θα είναι έτοιμο ώς το 2003, οπότε ο επισκέπτης θα μπορεί να δει σκηνές της καθημερινής ζωής, όπως ήταν λίγο πριν από την έκρηξη το 1630 π.Χ. (σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές μελέτες, αυτή είναι η χρονολογία της έκρηξης του ηφαιστείου, και όχι το 1520 π.Χ.).

ARGOS, βιβλία και περιοδικά στις αρχαιολογικές βιβλιοθήκες της Αθήνας

Στο πλαίσιο του Εθνικού Πληροφοριακού Συστήματος για την Έρευνα και την Τεχνολογία και με συγχρηματοδότηση της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ, 1995-1999), της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, της Βιβλιοθήκης Βορείων Χωρών και του Ιδρύματος Getty μέσω της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών σχεδιάστηκε το πρόγραμμα ARGOS (Archaeological Greek Online System). Σκοπός του είναι η δημιουργία βάσεων βιβλιογραφικής πληροφορίας για την καταγραφή των συλλογών βιβλίων που

διαθέτουν οι βιβλιοθήκες των Κέντρων Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητος (KEPA), Βυζαντινών Ερευνών (KBE) και Νεοελληνικών Ερευνών (KNE) του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, καθώς επίσης και των 14 βιβλιοθηκών των ξένων Αρχαιολογικών Σχολών και Ινστιτούτων που λειτουργούν στην Αθήνα (Βιβλιοθήκες Blegen και Γεννάδειος, Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών, Βιβλιοθήκες Αγγλικής, Γαλλικής, Ιταλικής και Ολλανδικής Αρχαιολογικής Σχολής, Γερμανικού, Αυστραλιανού, Αυστριακού και Καναδικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου και Βιβλιοθήκη Βορείων Χωρών – Σουηδικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο, Αρχαιολογικά Ινστιτούτα της Δανίας, της Νορβηγίας και της Φινλανδίας). Πρόσφατα διατέθηκε μέσω του Διαδικτύου μια πρώτη έκδοση του πολυπόθητου έργου: του συλλογικού καταλόγου των ελληνικών βιβλίων (55.000 εγγραφές) και των ξενόγλωσσων (80.000 εγγραφές), ενώ αναπτύχθηκε και ο συλλογικός κατάλογος των περιοδικών σε 10 από τις παραπάνω βιβλιοθήκες (3.500 εγγραφές). Για τη δημιουργία των βάσεων αναπτύχθηκε ειδική εφαρμογή του συστήματος αυτοματισμού βιβλιοθηκών ABECT του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης, προσαρμοσμένη στα πρότυπα επικοινωνίας του Διαδικτύου. Οι βιβλιογραφικές βάσεις διατίθενται από το δικτυακό τόπο του EKT (<http://jasmin.ekt.gr/>, επιλογή της ελληνικής βάσης grArgos, της αγγλικής intArgos και των περιγραφικών τους στοιχείων, http://iris.ekt.gr:1111/argos/argos_search.login) για τον ελληνικό και αγγλικό κατάλογο των περιοδικών, είτε ακόμη διαμέσου του δικτυακού τόπου της Βιβλιοθήκης Blegen, <http://www.ascsa.edu.gr/blegen/ARGOS.htm>) ενώ ακόμη θα είναι προσβάσιμες και εκτός Διαδικτύου, στους χώρους των συγκεκριμένων βιβλιοθηκών.

K. X.

Η ακρόπολη της Τίρυνθας

Προχωρεί το έργο «Ανάδειξη-Αξιοποίησης της Ακρόπολης της Αρχαίας Τίρυνθας», το οποίο έχει αναλάβει η Δ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων σε συνεργασία με το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Το πρόγραμμα περιλαμβάνει αναστηλωτικές και στερεωτικές εργασίες, καθώς και την επισκευή μιας νεοκλασικής αγρέπαυλης, που βρίσκεται κοντά στην ακρόπολη, για να φιλοξενήσει περιοδικές εκθέσεις. Η ακρόπολη της Τίρυνθας αποτελεί το πληρέστερο, ίσως, δείγμα μικηναϊκής ακρόπολης, λόγω της καλής σχετικά διατήρησης του μνημείου.

Σε εξέλιξη ο διαγωνισμός για το νέο Μουσείο Ακροπόλεως

Στις 3 Νοεμβρίου αρχίζει η εξέταση των αιτήσεων για το νέο Μουσείο από διεθνή επιπροπή. Έχουν υποβληθεί δεκαεπτά αιτήσεις από μεγάλα γραφεία μελετών – ξένα ή κοινοπραξίες Ελλήνων με ξένους μελετητές. Οι δύο Ιταλοί αρχιτέκτονες, που είχαν κερδίσει το πρώτο βραβείο στον προηγούμενο διαγωνισμό για το Μουσείο, δεν συμμετέχουν: επίσης, δεν συμμετέχουν ελληνικά γραφεία, καθώς θα έπρεπε να αλλάξει η προκήρυξη του διαγωνισμού για να καταστεί δυνατή η ελληνική συμμετοχή.

Αναβάλλεται η ανέγερση του Μουσείου Βεργίνας

Το πολυσυζητημένο Μουσείο της Βεργίνας θα δρομολογηθεί μόνον εφόσον αποδειχθεί ότι στον απαλλοτριωμένο χώρο των 230 στρεμμάτων, που έχει ήδη παραχωρήση ο δήμος της περιοχής για την ανέγερση του Μουσείου, δεν υπάρχουν αρχαιότητες. Έως ότου ολοκληρωθούν οι ανασκαφές στο χώρο, τα ευρήματα θα εκτίθενται σε στέγαστρα.

Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Τη φετινή ακαδημαϊκή χρονιά λειτούργησε στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου ένα νέο προπτυχιακό Τμήμα σπουδών με αντικείμενο τις εφαρμογές των τεχνολογιών της πληροφορίας και επικοινωνίας στον πολιτισμό. Τη λειτουργία του νέου Τμήματος εγκαινίασε επιστημονική διημερίδα με τίτλο «Πολιτισμός και νέες τεχνολογίες: σύγχρονες προοπτικές έρευνας και εκπαίδευσης», που οργανώθηκε από τους υπευθύνους του Τμήματος στη Μυτιλήνη από τις 30 Ιουνίου έως τις

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

2 Ιουλίου. Πληροφορίες: αναπλ. καθηγήτρια κα Σοφία Δασκαλάκη, dasc@aegean.gr. Διεύθυνση: Καραντώνη 17, 81100 Μυτιλήνη, Λέσβος. Τηλ. (0251) 36301, 36323.

Δικτυακός τόπος : www.aegean.gr/culturaltec.

K. X.

Ιερό των μυστών του Διονύσου στην Πέλλα

Ταφικό ιερό του 2ου μ.Χ. αιώνα βρέθηκε στη θέση Αγριοκαρυδιά του νομού Πέλλας κατά τη διάρκεια σωστικής ανασκαφής. Συγκεκριμένα, οι αρχαιολόγοι της ΙΖ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων έφεραν στο φως έναν ναΐσκο των ρωμαϊκών χρόνων με χθόνιο βωμό, νεκροταφείο με 28 ασύλητους τάφους, σπάνια και πλούσια κτερίσματα, καθώς και μια σημαντική επιγραφή, η οποία αποκαλύπτει τα ήθη και τα έθιμα της εποχής. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν για πρώτη φορά ότι στην αρχαία Μενηίδα της Βοττιαίας υπήρχαν κλειστές ομάδες αρχαίων Μακεδόνων, οι οποίοι τελούσαν τα μυστήρια του Διονύσου σύμφωνα με δική τους λατρευτική ιεροτελεστία, που διέφερε από εκείνη που επισήμως ακολουθούσε η πόλη. Επίσης, οι ομάδες αυτές είχαν δικούς τους κανόνες ιεραρχίας και δική τους εσωτερική ζωή. Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από την ανασκαφική έρευνα, οι μύστες τελούσαν τελετές προς τιμήν των νεκρών, αλλά και μυστήρια που σχετίζονταν με τη μεταθανάτια ζωή.

Επαναλειτουργεί το Μουσείο της Ελευσίνας

Επαναλειτουργεί από τις 28 Οκτωβρίου το Μουσείο της Ελευσίνας, το οποίο είχε πληγεί σοβαρά κατά τον καταστροφικό σεισμό του 1999. Στις έξι αίθουσές του, το ανακανισμένο μουσείο –το οποίο απέκτησε κλιματισμό και κεντρικό φωτισμό– φιλοξενεί τα ευρήματα των ανασκαφών του ιερού και του δυτικού νεκροταφείου της Ελευσίνας, ενώ το εποπτικό υλικό και οι δίγλωσσες επεξηγηματικές πινακίδες δίνουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα στον επισκέπτη.

Σκαρί σκάφους του 3000 π.Χ. στην Αίγυπτο

Μπροστά σε νέα στοιχεία για την τεχνολογική εμπειρία αλλά και τα έθιμα ταφής των Φαραώ της πρώτης δυναστείας βρίσκεται ομάδα Αμερικανών αρχαιολόγων στην Αίγυπτο. Στην Άβυδο, 485 χλμ. νότια του Καΐρου, εκεί όπου βρίσκονται θαμμένοι οι αρχαιότεροι Φαραώ, αποκαλύφθηκαν 14 πλοία, το ένα εκ των οποίων αποτελεί το πρώτο μέχρι στιγμής δείγμα κατασκευασμένου πλοίου. Το σκάφος, ηλικίας 5000 ετών, έχει κατασκευαστεί με τη συναρμογή σανίδων και όχι με κορμούς ή καλάμια – παλαιότερη τεχνική στην ιστορία της ναυπηγικής. Τα σκάφη βρέθηκαν δίπλα σε ταφικά μνημεία, γεγονός που τα συνδέει με το έθιμο της βασιλικής ταφής με πλοία των πρώιμων Φαραώ.

Η Ολυμπία εν όψει του 2004

Ως το 2004 πρέπει να έχουν ολοκληρωθεί τα έργα συντήρησης και ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου της Ολυμπίας. Τα έργα περιλαμβάνουν παρεμβάσεις τόσο στον αρχαιολογικό χώρο όσο και στο Μουσείο της Ολυμπίας. Η κατάργηση του δρόμου που χωρίζει τον αρχαιολογικό χώρο από το Μουσείο, η κοπή δένδρων χάριν της προστασίας των μνημείων, η διάνοιξη νέας εισόδου, η μετατροπή του παλαιού Μουσείου σε "Μουσείο Ολυμπιακών Αγώνων και Αγωνιστικού Πνεύματος στην Αρχαιότητα" (με έργα που αναφέρονται στους Ολυμπιακούς Αγώνες), η αναδιοργάνωση της έκθεσης του Νέου Μουσείου Ολυμπίας, είναι μερικά από τα σχέδια που ανακοινώθηκαν μέσα στο Νοέμβριο.

Τα μουσεία στο κατώφλι της νέας χιλιετίας

Museums and the Millennium είναι ο τίτλος της ηλεκτρονικής έκθεσης που λειτουργεί στο Διαδίκτυο με θέμα τα μουσεία στο κατώφλι της νέας χιλιετίας και διοργανώθηκε με την πρωτοβουλία του Μουσείου Πολιτισμού του Québec (<http://www.mumt.org/>, Γαλλικά και Αγγλικά). Στην έκθεση συμμετέχουν μουσεία από κάθε γωνιά της γης, που χρησιμοποιούν τις δυνατότητες επικοινωνίας που προσφέρει το Διαδίκτυο για να οργανώσουν μια σπουδυωτή θεματική έκθεση. Κάθε μουσείο πραγματεύεται με κείμενα και εικόνες ένα α-

πό τα δώδεκα συνολικά θέματα: τις τελετές και τα λαϊκά έθιμα για τη γέννηση, την παιδική ηλικία, την εφηβεία και το θάνατο (*Celebrations, Museo Nazionale delle arti e tradizioni popolari*, Ρώμη), τη μάθηση και την εξέλιξη της στο χρόνο, από την αρχαιότητα μέχρι τον 20ό αιώνα (*Learning, Cité des Sciences et de l'Industrie*, Παρίσι), τα μυστικά και τους μηχανισμούς της γήρανσης (*Secrets of aging, Museum of Science*, Βοστώνη), τη λατρεία των προγόνων (*Ancestors cult, Musée d'art et d'archéologie*, Ανταρίνο, Μαδαγασκάρη), τη σχέση με το Θεό (*God's Millennia, Musée Dauphinois*, Γρενόβη, Γαλλία), τις μνήμες από τον 20ό αιώνα που έφυγε (*Memories of the 20th century, Museo da Pessoa*, Σάο Πάολο), τις εικόνες που φτιάχνουμε για τους άλλους γύρω μας (*Foreign being. Our images of the other, Deutsches Hygiene-Museum*, Δρέσδη), την κρίσιμη σήμερα σχέση του ανθρώπου με τη φύση (*Global garden. Reconciling Man and Nature, Parc de la Villette*, Παρίσι), τη «μεγάλη πλάνη», τις εκφράσεις της επιθυμίας του ανθρώπου να διατηρηθεί στη ζωή (*The great illusion, Museum d'Histoire Naturelle, Neuchâtel*), τις κάθε είδους επιμειξίες και επαφές επικοινωνίας (*Metissages, Musée de la Civilisation*, Κωνσταντινούπολη), τη θρησκεία σ' έναν κόσμο με διαφορετικές παραδόσεις (*Everyday religion, Riksutställningar Museum*, Στοκχόλμη) και, τέλος, τη σχέση μας με τους αριθμούς και τις εικόνες (*SLO 2000, Μουσείο Τέχνης Mestna Galerija*, Λουμπλίανα). Πέρα από τις ποικίλες πτυχές της σχέσης του ανθρώπου με το χρόνο, η ηλεκτρονική έκθεση ψηλαφεί το σήμερα, δοκιμάζοντας τη διάθεση επικοινωνίας, συνεργασίας, συμμετοχής και ανταλλαγής απόψεων ανάμεσα σε ανθρώπους και πολιτισμούς του Πλανήτη, στην εποχή της «παγκοσμιοποίησης».

K. X.

Τέσσερα αρχαία ναυάγια στη Μαύρη Θάλασσα

Αποστολή του *National Geographic* στη Μαύρη Θάλασσα ανέσυρε από το βυθό τέσσερα αρχαία ναυάγια. Ένα από τα πλοία –ηλικίας περίπου 1.500 ετών– έχει διατηρηθεί σε άριστη κατάσταση, γεγονός που αποδεικνύει την πεποίθηση των αρχαιολόγων ότι τα ανοιξιά ύδατα της Μαύρης Θάλασσας αποτελούν ιδανικό περιβάλλον για τη διατήρηση αρχαίων ξύλινων πλοίων. Τα μέλη της αποστολής πρόκειται να επιστρέψουν στην περιοχή ανεύρεσης των ναυαγίων, καθώς πιστεύουν ότι κάποτε ζούσαν άνθρωποι στην περιοχή που έχει βυθιστεί.

Ελεγχόμενη κίνηση των επισκεπτών στις Μυκήνες

Στα τέλη Οκτωβρίου το Κ.Α.Σ. ενέκρινε ομόφωνα την προμελέτη για τη συντήρηση και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου των Μυκηνών. Τα σχέδια εστιάζουν στην οργάνωση υποχρεωτικών πορειών ελεγχόμενης κίνησης των επισκεπτών, έτσι ώστε να προφυλαχθούν τόσο τα μνημεία όσο και οι ίδιοι οι επισκέπτες – αφού δεν είναι λίγα τα περιστατικά με πτώσεις των επισκεπτών στον αρχαιολογικό χώρο. Έτσι, θα διαμορφωθούν δύο διαδρομές, ανόδου και καθόδου, με κατάλληλες στάσεις σε σημεία ιδιαίτερου αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, ενώ οι χώροι των ανακτόρων θα είναι απροστέλλαστοι στους επισκέπτες.

Πρόγραμμα για τα κάστρα Πάρου και Κυκλαδών

Στις 29.9.00, το Ινστιτούτο Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλαδών οργάνωσε εκδήλωση για τα κάστρα Πάρου και Κυκλαδών με θέματα:

1. Παρουσίαση της συμμετοχής του Ινστιτούτου στο Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα *PanEuropean Cultural Corridors* (Πανευρωπαϊκές Πολιτιστικές Διαδρομές) από την κα. Μ. Αποστόλου, Ειδική Γραμματέα του Ινστιτούτου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του Ε.Μ.Π.

2. Παρουσίαση του βιβλίου τής κας Μ. Αποστόλου: *Μικροί οχυρώμενοι οικισμοί του Αιγαίου*. Στα ίχνη της ιστορικής τους ταυτότητας.

Το Ινστιτούτο συμμετέχει στο ως άνω υπ' αριθ. 1 θέμα της εκδήλωσης Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα με το θέμα: "Small Fortified Centers in PanEuropean Cultural Corridors. A Case Study: Paros and the Cyclades in the Aegean Sea". (Μικροί οχυρώμενοι οικισμοί επάνω στις πανευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές. Η περίπτωση της Πάρου και των Κυκλαδών στο Αιγαίο.)

Το πρόγραμμα αυτό, δρομολογημένο το 1999, αποσκοπεί στην αξιολόγηση των κάστρων ως στοιχείων ενός δικτύου συνδεδεμένου με τις πανευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές που δομούνται πάνω

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

σε αρχαίους εμπορικούς δρόμους και αποτελεί διερευνητική προκαταρκτική πειραματική εφαρμογή για το πρόγραμμα-πλαίσιο «Cultura 2000» (Πολιτισμός 2000). Είναι διακρατικό και συμμετέχουν σ' αυτό φορείς από τις χώρες Ιταλία, Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Γαλλία, Νορβηγία και Φινλανδία, με συντονιστή το Δήμο Βενετίας. Το **Ινστιτούτο Αρχαιολογίας Πάρου και Κυκλαδών** είναι ο ένας από τους τρεις συμμετέχοντες ελληνικούς φορείς. Επικεφαλής του προγράμματος του Ινστιτούτου είναι η κα Μάρω Αποστόλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του ΕΜΠ.

Πέραν των άλλων, το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού για τη σημασία των κάστρων του Αιγαίου, που αποτελούν τον πυρήνα πολλών από τις σημερινές πολιτείες του. Συνδεδεμένα με τις δραστηριότητες και την οικονομική πολιτική Λατίνων κυρίως ηγετών της Ευρώπης στη διάρκεια της ύστερης βυζαντινής περιόδου, τα κάστρα αυτά αντιπροσωπεύουν σημαντικό κεφάλαιο της πολιτισμικής ταυτότητας της χώρας μας.

Στο τέλος της εκδήλωσης έγινε από τους κ.κ. Δημήτρη Σοφιανό, Καθηγητή του Ιονίου Πανεπιστημίου, και Χρίστο Γεωργούση, Διευθυντή του Γυμνασίου Παροικιάς, παρουσίαση του βιβλίου της καθηγήτριας κας Μ. Αποστόλου.

Ζωντάνεμα της υπαίθρου

Στο πλαίσιο του εορτασμού των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτισμικής Κληρονομιάς το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ οργάνωσε υπό την αιγίδα του ΥΠ.ΠΟ. σειρά εκδηλώσεων στο Υπαίθριο Μουσείο Υδροκίνησης (Υ.Μ.Υ.) από τις 22 ώς τις 24.9.2000.

Στις εκδηλώσεις παρέστησαν ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κ. Κώστας Λαλιώτης, ο διοικητής της ΕΤΒΑbank κ. Γεώργιος Κασμάς, η Γεν. Γραμματέας του ΥΠ.ΠΟ. κα Λίνα Μενδώνη και ο Γεν. Γραμματέας της Περιφέρειας Πελοποννήσου κ. Αντ. Ματσίγκος.

Την Παρασκευή 22.9 πραγματοποιήθηκε σειρά εκπαιδευτικών προγραμμάτων στο Υ.Μ.Υ., που προσέφερε το Π.Τ.Ι. ΕΤΒΑ στα σχολεία της περιοχής.

Το Σάββατο 23.9 έγινε η τελετή της αδελφοποίησης του Υπαίθριου Μουσείου Υδροκίνησης με το Μουσείο του Νερού και της Κρήνης στη Genval-les-Eaux στη Βαλονία του Βελγίου. Στη συνέχεια ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. κ. Κώστας Λαλιώτης εγκαινίασε τα μονοπάτια που έχουν αποκατασταθεί από τη ΒΙΠΕΤΒΑ, με χρηματοδότηση από το Β' ΚΠΣ, βάσει της μελέτης των αρχιτεκτόνων κ. Στ. Νομικού και κας Κ. Φαρμάκη.

Στην πλατεία του Παλαιχωρίου προβλήθηκε η εξαιρετική βιντεοανία που δημιούργησε ο σκηνοθέτης κ. Λάκης Παπαστάθης σε συνεργασία με το Π.Τ.Ι. ΕΤΒΑ με τίτλο «Λούσιος: η ζωή και το ποτάμι». Ακολούθησε γλέντι που πρόσφερε ο Δήμαρχος Δημητσάνας στην πλατεία του χωριού.

Την Κυριακή 24.9 οι καλεσμένοι ξεκίνησαν τη μεγάλη πορεία σε ένα άλλο τμήμα των μονοπατιών, που ενώνει τη Μονή Φιλοσόφου με την Αρχαία Γόρτυνα. Εκεί η ΒΙΠΕΤΒΑ, που είχε την ευθύνη της επιβλεψης της μελέτης και της εκτέλεσης του έργου των μονοπατιών, είχε οργανώσει μια πολύ όμορφη υπαίθρια γιορτή.

Οι εκδηλώσεις, προϊόν της μακροχρόνιας ποιοτικής δουλειάς που συνετελείται στο Πολιτιστικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ, χαρακτηρίζονταν από άψογη οργάνωση χωρίς επιφάσεις, με την ουσιαστική και αυθόρυμη συμμετοχή του κόσμου σε μια γιορτή πολιτισμού με ευρωπαϊκή εμβέλεια μέσα στην ορεινή Γορτυνία.

Επτάνησος Πολιτεία 200ή επέτειος

Όπως είναι γνωστό, συμπληρώθηκαν φέτος 200 χρόνια από την ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας (Σύμβαση Κωνσταντινουπόλεως της 21ης Μαρτίου 1800), του πρώτου ελληνικού κρατικού μορφώματος των νεότερων χρόνων. Οι πολιτικοί και πνευματικοί φορείς της Επτανήσου, προκειμένου να τιμηθεί η επέτειος και να ανακληθεί η ιστορική μνήμη, έχουν προγραμματίσει εκδηλώσεις σε διάφορα νησιά του Ιονίου. Η ουσιαστική έναρξη των σχετικών εκδηλώσεων έγινε στην πρωτεύουσα της Επτανήσου Πολιτείας, την Κέρκυρα, τον περασμένο Μάιο. Εκεί, με πρωτοβουλία του Κέντρου Μελετών Ιονίου και τη συνεργασία του Ιονίου Πανεπιστημίου, πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2000 Διεθνές Συμπόσιο Ιστορίας, στο οποίο επι-

φανείς Έλληνες και ξένοι ειδικοί επιστήμονες παρουσίασαν τα πορίσματα των ερευνών τους, που φωτίζουν διεπιστημονικά πολλές πτυχές της πολιτειακής, διπλωματικής, διοικητικής, οικονομικής και πνευματικής ιστορίας της Επτανήσου πολιτείας. Τα Πρακτικά του συμποσίου αυτού, καθώς και των λοιπών επιστημονικών συναντήσεων που ακολουθούν – όπως το αντίστοιχο Συμπόσιο που θα πραγματοποιηθεί στο Αργοστόλι, τον Οκτώβριο, και που αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια του προηγούμενου – είναι βέβαιο ότι θα εμπλουτίσουν την υπάρχουσα βιβλιογραφία, αλλά και θα ανοίξουν νέες θεματικές για το τόσο σημαντικό αυτό κομμάτι της εθνικής μας ιστορίας, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι η Επτάνησος Πολιτεία, προϊόν διεθνών συνθηκών, εντάσσεται στην τόσο ενδιαφέρουσα για την ευρωπαϊκή ιστορία περίοδο των αρχών του 19ου αιώνα.

Πρόγραμμα εκδηλώσεων:

1. Διεθνές Συμπόσιο Ιστορίας, "Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807)". Κέρκυρα, Παλαιό Φρούριο, 18-21 Μαΐου 2000.

Οργανωτές: "Κέντρο Μελετών Ιονίου" σε συνεργασία με το Τμήμα Ιστορίας του Ιονίου Πανεπιστημίου.

2. Διεθνές Συνέδριο, "Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807)". Αργοστόλι, Κοργιαλένειος Βιβλιοθήκη, 28-31 Οκτωβρίου 2000.

Οργανωτές: "Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών" σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Πατρών.

Παράλληλη εκδήλωση: Έκθεση Αρχειακού Υλικού της Επτανήσου Πολιτείας (Δημοτικό Θέατρο Αργοστολίου), με την ευθύνη των Αρχείων Νομού Κεφαλλονιάς.

Αχελώος και μνημεία

Στις 3 Νοεμβρίου δημοσιεύθηκαν οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας για το θέμα της εκτροπής του Αχελώου και της καταστροφής μνημείων που τα συναφή έργα έχουν ήδη αρχίσει να προκαλούν. Αιτήσεις ακυρώσεως κατά του έργου είχαν καταθέσει τέσσερις κεντρικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, σειρά φορέων της Αιτωλοακαρνανίας, όπως και κάτοικοι των κατακλυζομένων χωριών της Μεσοχώρας και του Αρματωλικού. Το Συμβούλιο της Επικρατείας (Ολομέλεια) ήταν ακυρωτικό, με κύριο λόγο ακυρώσεως την έλλειψη σοβαρής εξέτασης εναλλακτικών λύσεων που θα απέτρεπαν την καταστροφή σημαντικών μνημείων, με κυριότερο το μοναστηριακό συγκρότημα του Αγ. Γεωργίου, στο χωριό Μυρόφυλλο.

Κλείνει, έτσι, ο δεύτερος "κύκλος" αγώνων κατά του φαρανικού "σχεδίου" εκτροπής του Αχελώου, αφού στο μεταξύ, το 1996, περιβαλλοντικές οργανώσεις είχαν οργανώσει μία άτυπη "δίκη", όπου όμως κατατέθηκαν πάρα πολύ ενδιαφέροντα, μέχρι τότε, στοιχεία για την όλη υπόθεση (τα Πρακτικά της "δίκης" εκδόθηκαν από τον "Στοχαστή"). Ο πρώτος "κύκλος" είχε κλείσει με σειρά ακυρωτικών αποφάσεων του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, που αποτέλεσαν σταθμό στην ευρωπαϊκή νομολογία για την προστασία του περιβάλλοντος. Οι αποφάσεις εκείνες ουδέποτε εφαρμόστηκαν από τη Διοίκηση, που προχώρησε σε "νέα" μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων (συρραφή των παλαιών τμηματικών, η οποία στοίχισε 180 εκ.), σε νέα έγκριση περιβαλλοντικών όρων, ενώ ποτέ δεν διέκοψε το έργο.

Ήδη, από διαρροές που είχαν γίνει τον Μάιο, όταν είχε ολοκληρωθεί η διάσκεψη της Ολομέλειας του ΣτΕ για το θέμα, γνωστοποιήθηκε το γεγονός ότι το δικαστήριο ήταν ακυρωτικό. Αμέσως, ο Υπουργός ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. έσπευσε να πει πως δεν πρόκειται να εφαρμόσει τις αποφάσεις του. Τώρα από το ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. δηλώνεται ότι κάθε εναλλακτική λύση εξετάστηκε. Αναμένονται οι περαιτέρω εξελίξεις. Είναι, όμως, αξιοπαρατήρηση ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση, μετά από ενδελεχή ενημέρωσή της, εξαίρεσε το έργο από όλα τα "πακέτα" του Κ.Π.Σ., και έτσι οι φορολογούμενοι πιθανόν να ξανακληθούν να πληρώσουν τον κατασκευαστικό παραλογισμό της μεγαλομανιακής εκτροπής, αφού, από όσο φαίνεται τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές (7.11.00), η ελληνική κυβέρνηση αρνείται να λογικευθεί σε θέματα όπου η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αρνητική στάση.

Επειδή ο γράφων χειρίστηκε ειδικότερα, στον πρόσφατο δικαστικό αγώνα, το θέμα των μνημείων, θα επανέλθουμε στο θέμα αναλυτικότερα, για να δείξουμε ποια ήταν η στάση του ΥΠ.ΠΟ. και του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., ιδιαίτερα ως προς την προοπτική της καταστροφής τους. Στο επόμενο, λοιπόν, τεύχος...

Βασίλης Κ. Δωροβίνης

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Στο σταθμό Ακρόπολις-Μακρυγιάννη

Αντίγραφα από ευρήματα που αποκαλύφθηκαν στο οικόπεδο του Μακρυγιάννη, αλλά και από τη ζωφόρο του Παρθενώνα, θα ποθετηθούν στον καινούργιο σταθμό του μετρό, που αναμένεται να εγκαινιαστεί μέσα στο Νοέμβριο. Συγκεκριμένα, οι επιβάτες του μετρό θα έχουν την ευκαιρία να δουν από κοντά 55 πιστά αντίγραφα κεραμικών, τα οποία κατασκευάστηκαν σύμφωνα με τη διαδικασία που ακολουθούσαν οι αρχαίοι Έλληνες για την κατασκευή των αντικειμένων αυτών. Στο σταθμό θα υπάρχουν, επίσης, δύο μεγάλα αναπτύγματα της δυτικής και της βόρειας ζωφόρου του Παρθενώνα, και ένα αντίγραφο της γέννησης της Αθηνάς.

Οι τοιχογραφίες της Θήρας και πάλι στο φως

Μετά από έναν χρόνο, κατά τον οποίο οι τοιχογραφίες της Θήρας έμειναν κλεισμένες στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, για να αποκατασταθούν οι ζημιές από το σεισμό του 1999, πρόκειται να επανεκτεθούν στην έκθεση «Ο κόσμος της Θήρας», η οποία αναμένεται να ανοίξει την άνοιξη του 2001. Η έκθεση θα περιλαμβάνει 60 εκθέματα από τη συλλογή του Μουσείου της Θήρας, μεταξύ των οπίων και οι τοιχογραφίες της Άνοιξης, των Αντιλοπών και των Πυγμάχων. Θα εκτεθούν ακόμη 15 αντικείμενα από τις Μυκήνες και τη Φυλακωπή Μήλου. Στόχος των διοργανωτών της έκθεσης είναι να παρουσιάσουν ολόκληρο το φάσμα των σχέσεων που αναπτύχθηκαν στα διάφορα κέντρα της προϊστορικής Ελλάδας, με έμφαση στις σχέσεις των κατοίκων της Θήρας με τους Μινώτες.

«42η Πανελλήνια Έκθεση Κεραμικής»

Ο Δήμος Αμαρουσίου σε συνεργασία με την Πανελλήνια Ένωση Κεραμιστών και Αγγειοπλαστών διοργάνωσε την 42η Πανελλήνια Έκθεση Κεραμικής (από τις 15.11. ώς τις 10.12.2000) στα μόνιμα εκθετήρια Κεραμικής στο Μαρούσι.

Η κεραμική τέχνη αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της πολιτιστικής ταυτότητας του Μαρουσιού. Χώμα και φωτιά, το Α και το Ω της ίδιας της ζωής, δουλεμένα μέσα στα εργαστήρια, από χέρια έμπειρα και ανθρώπους που με μεράκι κρατούν τις παραδόσεις προσδιδούντας τους σύγχρονες διαστάσεις, συνθέτουν έργα τέχνης και κομψοτεχνήματα πρακτικά, διακοσμητικά, που δεν περνούν απαρατήρητα. Οι φετινές συμμετοχές των κεραμευτών από όλη τη χώρα έφτασαν τις 47, ενώ φέτος η έκθεση ήταν αφιερωμένη στον γνωστό κεραμευτή-αγγειοπλάστη Γεώργιο Ατσώνιο.

Δόθηκαν 3 βραβεία και 4 έπαινοι: το 1ο στον Richard Smith για το έργο του «Μετανάστευση», το 2o στον Βάσο Δημητρίου για το έργο του «Φόρμα Ιχθύος», και το 3o στη Σαβίνα Βασιλειάδη για το έργο της «Τσαγέρα».

«ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ» στο Μουσείο Μπενάκη

Πριν από τέσσερα χρόνια ξεκίνησαν οι πρώτες προσπάθειες των συντελεστών του Μουσείου Μπενάκη, προκειμένου να πάρει σάρκα και οστά η αρχική ιδέα: μία έκθεση, δηλαδή, αφιερωμένη στη λατρεία της Παναγίας, που θα συνέπιπτε χρονικά με τα 2000 χρόνια από τη γέννηση του Χριστού. Πράγματι, η έκθεση «Μήτηρ Θεού: Απεικονίσεις της Παναγίας στη Βυζαντινή Τέχνη», που εγκαινιάστηκε στις 20 Οκτωβρίου, θα διαρκέσει έως τις 14 Ιανουαρίου του 2001.

Η έκθεση περιλαμβάνει φορητές εικόνες –κατασκευασμένες με ποικίλες μεθόδους, εγκαυστική, αυγοτέμπερα, κ.ά.–, γλυπτά μικρού ή και μεγαλύτερου μεγέθους (από μάρμαρο, στεατίτη, ελεφαντοστό, ξύλο), μετάλλινα αντικείμενα, εικονογραφημένα χειρόγραφα και υφάσματα. Συνολικά εκτίθενται 86 έργα, χρονολογούμενα από τον 4ο έως τον 15ο αιώνα. Τα αντικείμενα αυτά δανείστηκε το Μουσείο Μπενάκη για τους σκοπούς της έκθεσης από πολλά μουσεία και συλλογές της Ελλάδας, της Αιγύπτου, της Βουλγαρίας, της Κύπρου, της Ουκρανίας, της Σερβίας, των ΗΠΑ, της Γερμανίας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Ολλανδίας και της Αγγλίας.

Όπως εύστοχα παρατήρησε και ο διευθυντής του Μουσείου κ. Άγγελος Δεληβορριάς, τα παραπάνω εκθέματα συνιστούν τον “ανθό της βυζαντινής τέχνης σε παγκόσμιο επίπεδο”.

Η αρχιτεκτονική διάταξη της έκθεσης ταξινομεί τα αντικείμενα σε έξι ενότητες: η πρώτη περιλαμβάνει πρώιμες απεικονίσεις της Παναγίας (4ος–6ος αι.), η δεύτερη αντικείμενα ιδιωτικής λατρείας (σταυρούς, δαχτυλίδια, βραχόλια, εγκόλπια, διάφορα πλακίδια), ενώ η τρίτη εκθέτει αντικείμενα από τη δημόσια λατρεία, όπως νομίσματα με απεικονίσεις της Παναγίας, σταυρούς, εικόνες, ψηφιδωτά. Η τέταρτη ενότητα είναι αφιερωμένη στη λατρεία της Παναγίας Οδηγήτριας από τη Μονή των Οδηγών της Κωνσταντινούπολης, και περιλαμβάνει κυρίως αμφιπρόσωπες εικόνες υψηλής ποιότητας. Η πέμπτη ενότητα διερευνά έργα που υποδηλώνουν συγχρωτισμό βυζαντινής και ιταλικής τέχνης. Τέλος, η έκτη ενότητα συγκεντρώνει εικόνες της Παναγίας Βρεφοκρατούσας, οι οποίες προοικονομούν το μελλοντικό Πάθος, καθώς και εικόνες περιφοράς κατά την ακολουθία της Μ. Παρασκευής. Υπεύθυνη για την επιστημονική επιμέλεια της έκθεσης –αλλά και του καταλόγου– είναι η καθηγήτρια Βυζαντινής Τέχνης, κα Μαρία Βασιλάκη.

Ιδιαίτερης μνείας αξίζει ο υποβλητικός και διακριτικός φωτισμός της αίθουσας, απόλυτα συμβατός με το θέμα της έκθεσης, τη λατρεία δηλαδή της Παναγίας. Τα εκθέματα δίνουν την εντύπωση πως βρίσκονται στο φυσικό τους χώρο, παρά το πέρασμα τόσων αιώνων.

Ας σημειωθεί πως οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα αυτόματης ξενάγησης (σε Ελληνικά, Αγγλικά, καθώς και με το σύστημα Μπράιγ) με φορητό ψηφιακό σύστημα, τεχνολογία η οποία χρησιμοποιείται για πρώτη φορά σε ελληνικό μουσείο.

Η έκθεση περιλαμβάνει κατάλογο των εκθεμάτων σε δύο γλώσσες, Ελληνικά και Αγγλικά, ο οποίος αποτελεί συνθετική μελέτη για τη λατρεία της Παναγίας στη βυζαντινή εποχή. Συνολικά συμμετέχουν στη συγγραφή του καταλόγου 52 επιστήμονες από όλο τον κόσμο, προκειμένου ο εν λόγω τόμος να συγκεντρώνει τελικά την πιο σύγχρονη βιβλιογραφία πάνω στο θέμα.

Μετά το πέρας της έκθεσης, έχει οργανωθεί διεθνές επιστημονικό συνέδριο από το Μουσείο Μπενάκη και το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, με θέμα ακριβώς ίδιο με αυτό της έκθεσης.

«Αναγεννησιακοί θησαυροί» στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης

Μια γεύση από την ιταλική Αναγέννηση μας προσφέρει η έκθεση του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης, η οποία εγκαινιάστηκε στις 4 Οκτωβρίου και θα παραμείνει ανοιχτή για το κοινό έως και τις 15 Ιανουαρίου του 2001.

Η έκθεση περιλαμβάνει ουσιαστικά δύο ενότητες. Η πρώτη αφορά χάλκινα γλυπτά (15ος–17ος αι.) προερχόμενα από την πρωτική συλλογή ευρωπαϊκής τέχνης του Αμερικανού συλλέκτη και εκδότη Alexis Gregory. Πρόκειται για αντικείμενα μικρογλυπτικής, τα οποία κοσμούσαν τα γραφεία των ουμανιστών της Αναγέννησης, δηλαδή μελανοδοχεία, αγαλματίδια, κ.ά. Τα έργα φιλοτέχνησαν διάσημοι γλύπτες από τα επιφανή ιταλικά κέντρα –Φλωρεντία, Πάδοβα, Βενετία–, όπως ο Andrea Briosco, ο Tiziano Aspetti και πολλοί άλλοι. Οι καλλιτέχνες αυτοί επανακαλύπτουν την κλασική αρχαιότητα και εμπνέονται από αυτήν. Διαποτίζονται από το πνεύμα αυτής της «renovatio» –αλλά και από τη Βίβλο–, δημιουργώντας έργα υψηλής ποιότητας και αισθητικής. Η μέθοδος που χρησιμοποίησαν είναι αυτή της χύτευσης χαλκού (η αρχαιότατη μέθοδος του «χαμένου κεριού»).

Η δεύτερη ενότητα της έκθεσης φιλοξενεί έργα που ανήκουν στις συλλογές του ιδρύματος Cini της Βενετίας: ζωγραφικά σχέδια, τυπωμένα βιβλία και μικρογραφίες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον και θαυμασμό προκαλούν οι εικονογραφημένες σελίδες που είναι παραμένεις από κείμενα λειτουργικά (Ψαλτήρια, Βιβλία των Ωρών, βιβλία ιστορησης γεγονότων της Αγίας Γραφής), συλλογή σπουδαιότατη στο είδος της. Συνολικά, το ιδρυμα της Βενετίας δάνεισε από τις συλλογές του στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης 15 ζωγραφικά σχέδια –με θεματογραφία μυθολογική, θρησκευτική ή τοπιογραφική–, 7 τυπωμένα βιβλία, και 14 σελίδες, διακοσμημένες με θρησκευτικής έμπνευσης θεματογραφία. Όλα τα παραπάνω αντικείμενα του ιδρύματος Cini προέρχονται από ποικίλα ιταλικά κέντρα του 15ου και του 16ου αιώνα.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Αξίζει, τέλος, να αναφερθεί ακόμα μία έκθεση, συγγενική ως προς το θέμα, αυτή της Εθνικής Πινακοθήκης «Θεοί και ήρωες, κατά την εποχή των Ρούμπενς και Ρέμπραντ». Η έκθεση πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία του Ολλανδικού Ινστιτούτου, και πραγματεύεται τις απεικονίσεις της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας στα έργα των Ολλανδών καλλιτεχνών του 16ου και του 17ου αιώνα. Συνολικά εκτίθενται περίπου 80 έργα, συγκεντρωμένα από πολλά μουσεία ολόκληρου του κόσμου. Η έκθεση αυτή θα διαρκέσει έως και τις 8 Ιανουαρίου του 2001.

Αιώνες πίσω, λοιπόν, μας ταξιδεύουν οι δύο αυτές εκθέσεις. Σε εποχές όπου η φύση, η αρχαιότητα, οι θεοί και οι ήρωες της κυριαρχούν, παίρνουν «σάρκα και οστά» μέσα από απεικονίσεις Βάκχων, Ερωτιδέων, Σατύρων, Θεών και ημιθέων.

Εγκαίνια στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού

Στις 10 Νοεμβρίου εγκαινιάστηκαν οι τρεις νέες αίθουσες του Μουσείου Βυζαντινού Πολιτισμού της Θεσσαλονίκης. Με τους νέους αυτούς χώρους το Μουσείο ολοκληρώνει το εκθεσιακό του πρόγραμμα. Τα θέματα των τριών αιθουσών είναι: α) "Από την Εικονομαχία στη λάμψη των Μακεδόνων και των Κομνηνών", β) "Οι δυναστείες των Βυζαντινών αυτοκρατόρων" και γ) "Το βυζαντινό κάστρο".

Το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, έργο του αρχιτέκτονα Κυριάκου Κρόκου, εγκαινιάστηκε τον Σεπτέμβριο του 1994, οι πρόθηκες του όμως συμπληρώθηκαν σταδιακά, έτσι ώστε το Μουσείο να υπηρετήσει τον πρωταρχικό σκοπό των ιδρυτών του: τη διάσωση και διατήρηση των στοιχείων του βυζαντινού πολιτισμού που απαντώνται στον μακεδονικό χώρο.

Μετά τις τρεις πρώτες ενότητες του Μουσείου, που παρουσιάζουν την Πρωτοβυζαντινή περίοδο, οι νέες εκθέσεις φωτίζουν τις σημαντικότερες πτυχές της Μεσοβυζαντινής περιόδου, από την αρχιτεκτονική και τη ζωγραφική ώς τα ταφικά έθιμα, από τους Βυζαντινούς αυτοκράτορες ώς τα κάστρα, από τα ψηφιδωτά δάπεδα ώς τις επιγραφές και τα νομίσματα.

Οι εκθέσεις χαρακτηρίζονται από σύγχρονες αντιλήψεις της Μουσειολογίας, ενώ στην παρουσίαση του υλικού έχουν επιστρέψει και νέες τεχνολογίες.

Μια βίντεο-εγκατάσταση της ζωγράφου Μαριάννας Στραπατσάκη αποτελεί την «ακρόπολη» του κάστρου μέσα στην αίθουσα. Μέσα από την τριοθονική προβολή «ταξιδεύει» κανείς στα απομεινάρια των βυζαντινών κάστρων της Μακεδονίας και της Θράκης.

In Mino's Labyrinth

Στην Καρλσρούη της Γερμανίας (Badisches Landesmuseum Schloss, τελ. +49 721 926 6514, internet: <http://www.landesmuseum.de>) οργανώνεται από τις 27.1.-24.4.2001 έκθεση για την τέχνη και τον πολιτισμό της Κρήτης. Εκτός από τα επιλεγμένα εκθέματα, που είναι αντιπροσωπευτικά της κρητικής τέχνης, υπάρχουν μακέτες που παρουσιάζουν τα μινωικά κτήρια, ενώ επεξηγηματικά κείμενα και βίντεο-πληροφορίες δίνουν στο κοινό την ευκαιρία να μαθαίνει και να ενημερώνεται ευχάριστα, ξεκούραστα και εποικοδομητικά.

Σύγχρονο κόσμημα

Το Μουσείο Κοσμήματος Ηλία Λαλαούνη οργανώνει για το χειμώνα του 2000 (22.11.2000-24.1.2001) περιοδική έκθεση που αφορά τις τάσεις και την ιστορία του σύγχρονου κοσμήματος. Δεδομένου δε ότι το 2000 είναι αφιερωμένο στις γυναίκες, η έκθεση παρουσιάζει κοσμήματα από γυναικες δημιουργούς της Ευρώπης. Τα εκθέματα ανήκουν σε μόνιμες συλλογές μουσείων ή αποτελούν μέρος εθνικών θησαυρών. Έχει γίνει επιλογή από 100 περίπου έργα, που χρονολογούνται από το 1960 έως σήμερα και σκιαγραφούν τις αντιπροσωπευτικές καλλιτεχνικές τάσεις του β' μισού του 20ού αιώνα. Ακόμα, το ΜΚΗΛ οργανώνει την έκθεση αυτή με το σκεπτικό ότι η Ελλάδα είναι χώρα μακραίωνης παράδοσης στη χρυσοχοΐα, αλλά με περιορισμένο έργο καλλιτεχνικού-εργαστηριακού κοσμήματος, και θα διθεί η ευκαιρία, οι Ελληνίδες δημιουργοί να αναδείξουν τη συνέχεια της παράδοσης στον τομέα αυτόν. Παράλληλα με την έκθεση έχουν προγραμματισθεί και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. ΜΚΗΛ, Καλλιστέρη 12, Ακρόπολη, τηλ. 9221 044, 9239 260.

Το Μουσείο Φρισύρα στην Πλάκα

Δύσκολα θα προσπεράσει κανείς τα δύο αρχοντικά της οδού Μονής Αστερίου 3-7 στην Πλάκα, που ανακαίνισθηκαν από τον αρχιτέκτονα Νίκο Χατζηκυριάκο και στεγάζουν πλέον τη συλλογή του κ. Βλάση Φρισύρα. Το Μουσείο Φρισύρα άνοιξε τις πύλες του στις 9 Νοεμβρίου, ξεκινώντας τις δραστηριότητές του με την παρουσίαση δύο μεγάλων εικαστικών λευκωμάτων που συγκεντρώνουν τα 2000 και πλέον έργα της συλλογής αυτής.

Τα έργα ανήκουν σε Έλληνες και ξένους ζωγράφους της μεταπολεμικής περιόδου. Κοινός άξονας της πλειονότητας των έργων, σύμφωνα με τον διευθυντή του Μουσείου κ. Μάνο Στεφανίδη, είναι η αναπαράσταση του ανθρώπινου σώματος που «εκδιώχθηκε» από τον μοντερνισμό. Το ίδιο το Μουσείο είναι «αφιερωμένο στη ζωγραφική», ενώ φιλοδοξία της Διευθυνσής του είναι «να κάνει μια τομή στο μελαγχολικό τοπίο της νεοελληνικής ζωγραφικής».

Ο ιδρυτής Βλάσης Φρισύρας ήταν για πολλά χρόνια προσηλωμένος στη νεοελληνική ζωγραφική, και μόλις τα τελευταία χρόνια έκανε ένα άνοιγμα προς την ευρωπαϊκή τέχνη. Στόχος του είναι η προβολή των Ελλήνων καλλιτεχνών της μεταπολεμικής περιόδου στο εξωτερικό μέσω ανταλλαγών έργων με μουσεία της Ευρώπης και των Η.Π.Α.

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

«Ναυτικά Μουσεία και Νέες Τεχνολογίες»

Στις 31 Οκτωβρίου, στο θωρηκτό «Γ. Αβέρωφ» πραγματοποιήθηκε η Γ' Πανελλήνια Συνάντηση Ναυτικών Μουσείων, με τέσσερις θεματικές ενότητες: 1. Μουσεία και Επικοινωνία. 2. Νέες τεχνολογίες στα μουσεία. 3. Ψηφιακή τεχνολογία και μουσειακές παραγωγές. Δ. Νέες τεχνολογίες στα ναυτικά μουσεία - Πραγματικότητα και προοπτικές.

«Παραδοσιακή Βαλκανική Αρχιτεκτονική»

Στη Βέροια οργανώθηκε από τις 12 ως τις 15 Οκτωβρίου 2000 διεθνές συνέδριο με θέμα την παραδοσιακή βαλκανική αρχιτεκτονική. Οι ανακοινώσεις, τονίζοντας τα τοπικά χαρακτηριστικά της Βαλκανικής χερσονήσου, έδειξαν τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των διαφόρων χωρών και ανέλυσαν την κοινωνική δομή που την παρήγαγε. Ευχόμαστε σύντομα να δούμε τα Πρακτικά του Συνεδρίου, στο οποίο ακούστηκαν σημαντικότατες απόψεις.

6η Ετήσια Συνάντηση

της Ευρωπαϊκής Ενώσεως Αρχαιολόγων (Λισαβώνα, Πορτογαλία, 10-17 Σεπτεμβρίου 2000)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση Αρχαιολόγων διοργανώνει κάθε χρόνο την ετήσια συνάντηση των πολυπληθών ήδη μελών της σε μία διαφορετική χώρα. Η διοργάνωση της συνάντησης του 2000 ανελήφθη από το Πορτογαλικό Ινστιτούτο Αρχαιολογίας, την αρχαιολογική δηλαδή υπηρεσία της Πορτογαλίας, και έγινε στο πολιτιστικό κέντρο του Belém κοντά στη Λισαβώνα, όπου λίγους μήνες νωρίτερα είχε λάβει χώρα η σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης επί πορτογαλικής προεδρίας, διήρκεσε δε από τις 10 έως τις 17 Σεπτεμβρίου 2000.

Το πρόγραμμα της Συναντήσεως χωρίζόταν σε πέντε ομάδες και σε δώδεκα στρογγυλές τράπεζες που συνήρχοντο σε παράλληλες συνεδριάσεις, γεγονός αναπόφευκτο λόγω του πλήθους των συμμετεχόντων, αλλά και λυπηρό όταν κανείς είχε να επιλέξει μεταξύ δύο ή περισσότερων ομάδων που τον ενδιέφεραν εξίσου. Η 1η ομάδα είχε ως γενικό θέμα «Αρχαιολογική πρακτική: μέσα και τα βασικά (αρχαιολογικές θεωρίες και μεθόδοι)» και εξέτασε τα εξής επιμέρους θέματα: «Η επιστήμη του αρχαιολογικού εδάφους: αόρατα υλικά στην αρχαιολογική ερμηνεία», «Η αρχαιολογία ως εργαστήριο: νέες θεωρίες επί των βασικών της αρχαιολογίας», «Πέραν της Ευρώπης: Μέρος 2ο» (διότι η συζήτηση για την μη ευρωπαϊκές

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ντρική αρχαιολογία είχε αρχίσει στη συνάντηση του Gothenburg, Σουηδία), «Συγκριτική επιφανειακή έρευνα περιοχών», «Σύγχρονες προσεγγίσεις στη μελέτη των λίθινων εργαλείων», «Ανασκάπτοντας στο χώμα 2: η ανασκαφή σε μία νέα χιλιετία» (η συζήτηση του θέματος είχε αρχίσει στη συνάντηση του Bourneouth), «Περί πρωτόγονου και χωρικών: τρέχουσες θεωρητικές και ερμηνευτικές τάσεις στην αρχαιολογία», «Η ανθρωπολογία της τέχνης επί των βράχων», «Επιτρέποντας ερμηνεία: βιώσιμη πολυμορφία στην αρχαιολογία».

Η 2η ομάδα που ασχολήθηκε με αρχαιολογικά θέματα («Αρχαιολογική ανασκαφή: μελέτες και ερμηνείες – πρόοδοι της αρχαιολογικής γνώσεως») είχε, όπως είναι φυσικό, τα περισσότερα επιμέρους θέματα (17, διότι ματαιώθηκε το 18ο: «Αρχαιολογικές εξερευνήσεις στα δάση της ανατολικής Ευρώπης: τα αποτέλεσματα του 20ού και οι προοπτικές του 21ου αιώνα»), και τις περισσότερες ανακοινώσεις εντός αυτών: «Κοντινές συναντήσεις: θαλάσσιο και ποτάμιο εμπόριο, λιμάνια και ενδοχώρες, ναυπήγηση και ναυσιπλοΐα κατά την αρχαιότητα, τον μεσαίωνα και την αρχή των νέων χρόνων», «Συνέχεια-ασυνέχεια: μεταβατικές περιόδου στην ευρωπαϊκή προϊστορία», «Πολιτισμικές διαδράσεις στην Ευρώπη και την Ανατολική Μεσόγειο κατά την Εποχή του Χαλκού», «Ασχολία με το θάνατο» (με τέσσερις υποομάδες ανακοινώσεων: «Θάνατος και σώμα κατά την Μεσολιθική περίοδο», «Χώροι για τον νεκρό», «Μεταβαλλόμενες ιδεολογίες στη Βόρεια Ευρώπη», «Θάνατος, πολιτισμός και κοινωνία»), «Η πρώιμη χριστιανοσύνη ως σύνδεσμος μεταξύ της ύστερης αρχαιότητας και των πρώιμων μέσων χρόνων στην λεκάνη της Αδριατικής (Αρχιτεκτονική και αστικοί οικισμοί)», «Ταφές και τελετουργίες», «Ανθρωποοικολογία του ύστερου Πλειστοκαίνου στην Ευρώπη», «Φως και φωτιστικός εξοπλισμός στον αρχαίο κόσμο», «Εκμετάλλευση του βιοτικού χώρου στην προϊστορία», «Μέταλλα και κοινωνία», «Νεολιθικοί πασσαλωτοί φράκτες στην Ευρώπη», «Η αρχαιολογία του πυρός», «Μνημειακότητα και τοπίο στην ατλαντική Ευρώπη», «Ο χώρος του βορείου Πόντου και οι περί τον Πόντον περιοχές: σχέσεις, χρονολογία και ανάπτυξη από την Πρωτοεολιθική εποχή ώς το τέλος της Χαλκοκρατίας», «Ενδείξεις και σημασία βιαίων αλληλεπιδράσεων στη μεσολιθική και αρχαιότερη νεολιθική Ευρώπη», «Τρέχοντα προβλήματα του ευρασιατικού νομαδισμού», «Η επαν-ανασκαφή της ρωμαϊκής επαύλεως στο Torre de Palma, Πορτογαλία».

Η 3η ομάδα είχε γενικό θέμα «Αρχαιολογική κληρονομιά: διαχείριση και πέραν αυτής (χρήση και καρποφορία της αρχαιολογίας)» και περιλάμβανε πέντε επιμέρους θέματα, ιδιαιτέρως χρήσιμα για αρχαιολόγους που εργάζονται σε αρχαιολογικές υπηρεσίες: «Αρχαιολογία και κτήρια» (με σκοπό να δοθούν ερμηνείες των κτηρίων και του δομημένου περιβάλλοντος, πέραν των επικρατουσών αισθητικών μελετών, ως συμβόλων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών σχημάτων), «Αρχαιολόγοι και πολιτισμικά τοπία» (συνέχεια και κλείσιμο της συζητήσεως που είχε αρχίσει στην συνάντηση του 1999), «Απαντώντας στην πρόκληση της παγκόσμιας κληρονομιάς: πρόοδοι στη διαχείριση και ερευνητικές στρατηγικές στους χώρους και τα πολιτισμικά τοπία της παγκόσμιας κληρονομιάς» (που θα ήταν χρήσιμο να παρακολουθήσουν και όσοι χειρίζονται θέματα των ελληνικών τόπων που έχουν εγγραφεί από την UNESCO στον κατάλογο της παγκόσμιας φυσικής πολιτισμικής κληρονομιάς), «Μύθος και πραγματικότητα στην ψηφιακή παράδοση» (με συμβολές στο κρίσιμο πλέον θέμα της εισαγωγής των νέων τεχνολογιών στην αρχαιολογία), «Στρατηγικές εκτίμησης και αξιολόγησης μειζόνων έργων υποδομής».

Η 4η ομάδα ασχολήθηκε με το γενικό θέμα «Αρχαιολογικές παραστάσεις: ακροατήριο και επίδραση της αρχαιολογίας (εκπαίδευση, διάδοση και πολιτικές)», με πρώτο επιμέρους θέμα: «Αρχαίο - σύγχρονο: η αρχαιολογία ως έμπνευση στον σύγχρονο κόσμο». Τα υπόλοιπα επιμέρους θέματα ήταν «Αρχαιολογία και πρόγονοι: η ιστορία της ευρωπαϊκής αρχαιολογίας και οι λόγοι περί ταυτότητας» (όπου το ευρωπαϊκό δίκτυο AR.E.A. [Archives of European Archaeology], στο οποίο συμμετέχει ως εταίρος και η Διεύθυνση Αρχείου Μνημείων και Δημοσιευμάτων του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού, παρουσίασε τα αποτέλεσματα των ερευνητικών του έργων), «Οι υπαρξιακές διαστάσεις της Αρχαιολογίας», «Αρχαιολογία στα ευρωπαϊκά μουσεία: μία νέα χιλιετία, μία νέα κατεύθυνση», «Μη λέγοντας απολύτως τίποτα είτε για το παρελθόν είτε για την αρχαιολογία» (τρόποι δηλαδή μετάδοσης και εμπειρίας του υλικού πολιτισμού δι' άλλων αισθήσεων πλην του προφορικού λόγου), «Αρχαιολογικές ευαισθησίες II».

Υπήρχε και μία 5η ομάδα με τον γενικό τίτλο «Διάφορες ανακοινώσεις», αλλά με σημαντικά θέματα ασχολήθηκαν οι δώδεκα στρογγυλές τράπεζες: «Αρχαιολογία στα σχολεία», «Ανασκάπτοντας το χώμα 3: η ανασκαφή την νέα χιλιετία», «Επαγγελματική εκπαίδευση εναλίων αρχαιολόγων», «Εκπαιδευτικές ανασκαφές», «Παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων και πολιτιστικών αγαθών», «Καθορίζοντας προδιαγραφές για αρχαιολόγους (Το Forum της ΕΑΑ για επαγγελματικές ενώσεις στην Αρχαιολογία)», «Η Διεθνής Επιτροπή Διαχείρισης της Αρχαιολογικής Κληρονομιάς (ICAHM) του ICOMOS», «Η αρχαιολογική κληρονομιά στον χάρτη της Κρακοβίας. Πρόταση ενός νέου κανονιστικού εγγράφου για την συντήρηση» (ο χάρτης της Κρακοβίας, ο οποίος φιλοδοξεί να αντικαταστήσει τον χάρτη της Βενετίας [1964], με αφετηρία τον Χάρτη για την προστασία και διαχείριση της αρχαιολογικής κληρονομιάς που υιοθέτησε το ICOMOS [1990], θα συνεζητείτο στην διεθνή συνάντηση για την συντήρηση, Κρακοβία 23-26.10.2000), «ArchWebs : Αρχαιολογίας πρόσβαση στο Διαδίκτυο», «Αρχαιολογικές νομοθεσίες στην Ευρώπη», «Παρατηρώντας τα υδάτινα έργα: υδραυλικός σχεδιασμός και η μείωση των επιδράσεών του στην Αρχαιολογία», «Αρχαιολογία και το οικιστικό πρόγραμμα: επισκοπώντας τον ευρωπαϊκό κώδικα καλής πρακτικής» (δηλαδή αυτόν που υιοθέτησε η επιτροπή πολιτισμικής κληρονομιάς του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Μάρτιο 2000).

Η συνάντηση της Λισαβώνας υπήρξε μεγάλη και καλά οργανωμένη. Έδωσε την ευκαιρία να οργανωθούν φωτογραφικές εκθέσεις διαφόρων έργων και ερευνών, να επωφεληθούν της ευκαιρίας και να συνεδριάσουν εκεί διάφορες άλλες ενώσεις και δίκτυα (ανάμεσά τους και το AR.E.A.), να λειπουργήσουν αρχαιολογικά βιβλιοπωλεία και επιδείξεις πληροφορικών συστημάτων και, το σπουδαιότερο, να συναντηθούν οι ομότεχνοι και να ενημερωθούν για τις εξελίξεις στην Ευρώπη και τον κόσμο. Ας ελπίσουμε ότι την 8η Επήσια Συνάντηση της Ενώσεως Ευρωπαίων Αρχαιολόγων (2002), που προβλέπεται να γίνει στη Θεσσαλονίκη, θα μπορέσουν να την παρακολουθήσουν περισσότεροι Έλληνες αρχαιολόγοι. (<http://www.ipa.mn-cultura.pt/eaa2000/>, για το πρόγραμμα και τις περιλήψεις των εισηγήσεων.)

Πάντος Α. Πάντος

Η Ευρυτανία και τα μνημεία της

Με τον τίτλο αυτό πραγματοποιήθηκε από τις 19 έως τις 21 Οκτωβρίου 2000 Διεθνές Συνέδριο στο Καρπενήσι Ευρυτανίας, οργανωμένο από τον Δήμο Καρπενησίου και την 7η Εφορεία Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων, με την ελπίδα να γίνει θεσμός. Στο τέλος δε του Συνεδρίου, οι παρευρισκόμενοι εξέδωσαν το ακόλουθο ψήφισμα:

Οι σύνεδροι και οι συντελεστές του Ιστορικού και Αρχαιολογικού Συνεδρίου «Η Ευρυτανία και τα μνημεία της», που έγινε στο Καρπενήσι από τις 19 ώς τις 21 Οκτωβρίου 2000, στην καταληκτική πολογιστική συνέδρια ενέκριναν ομόφωνα τα ακόλουθα:

α) Το Ιστορικό και Αρχαιολογικό Συνέδριο αποτελεί το πρώτο ουσιαστικό βήμα για την προώθηση του ενδιαφέροντος διαρκούς μέριμνας για τη διάσωση της πολιτισμικής κληρονομιάς της Ευρυτανίας. Θα πρέπει να ακολουθήσουν και τα επόμενα βήματα.

β) Το έργο που επιτελέστηκε τα τελευταία χρόνια από την αρμόδια 7η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, τις Αρχές της περιοχής και τη συλλογική και ατομική πρωτοβουλία είναι σημαντικό και ανεκτίμητο και τα αποτέλεσματά του αναδείχτηκαν μέσα από την επιστημονική διαδικασία του Συνεδρίου.

γ) Η αναζωογόνηση αυτού του δημιουργικού έργου και κάθε ανάλογης προσπάθειας θα πρέπει να συνεχιστεί. Η Ευρυτανία αποτελεί κιβωτό ανεκτίμητης πολιτισμικής κληρονομιάς, που επιβάλλεται να διαφυλαχτεί και να αναδειχθεί παράλληλα με την ανάπτυξη του τόπου. Οι συντελεστές του Συνεδρίου αγωνιούν για την τύχη των μνημείων, τα οποία αντανακλούν όχι μόνο την ιστορία και τον πολιτισμό του στενού γεωγραφικού χώρου, αλλά γενικότερα την εθνική κληρονομιά, και καλούν τους αρμόδιους φορείς που υπηρετούν τον πολιτισμό να συνενώσουν τις δυνάμεις τους για την προστασία αυτής της ανεκτίμητης πολιτισμικής κληρονομιάς που η φθορά ή η αδιαφορία παραμονεύει να εξαφανίσει, σβήνοντας ταυτόχρονα και την ιστορική μνήμη.

Έγινε στο Καρπενήσι την 21 Οκτωβρίου 2000.
Η Γενική Συνέλευση του Συνεδρίου

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Συνέδριο Μεσοβυζαντινής Γλυπτικής

Τριήμερο διεθνές συνέδριο Μεσοβυζαντινής Αρχιτεκτονικής Γλυπτικής με θέμα «Η βυζαντινή γλυπτική 7ος-12ος αιώνας» διοργανώθηκε στις 6, 7 και 8 Σεπτεμβρίου. Καρπός συνεργασίας της 2ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων (Κυκλαδών και Αργοσαρανικού) και του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, η επιστημονική αυτή συνάντηση αποτέλεσε πόλο έλξης για πλήθος βυζαντινολόγων διεθνούς εμβέλειας. Πρόεδροι του συνεδρίου ήταν ο κ. Χαράλαμπος Πέννας, έφορος της 2ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, και ο κ. Rolland Etienne, διευθυντής της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, ενώ συμμετείχαν 48 σύνεδροι. Γενικότερο στόχο της συνάντησης αποτέλεσε η ανάγκη ανάδειξης ενός συγκριτικά παραμελημένου κλάδου της βυζαντινής τέχνης, αλλά ιδιαίτερα δυναμικού, αυτού της αρχιτεκτονικής γλυπτικής.

Καθώς το συνέδριο δεν είχε θέσει προς μελέτη κάποιο συγκεκριμένο θέμα, οι ανακοινώσεις των συνέδρων ταυτίζονταν με το πεδίο έρευνάς τους. Ουσιαστικά πρόκειται για μελέτη διασωθέντων μεσοβυζαντινών αναγλύφων, για υλικό τις περισσότερες φορές είτε αδημοσίευτο, είτε ελάχιστα γνωστό, αλλά επανεξεταζόμενο. Η δομή του συνεδρίου ήταν τέτοια, ώστε να επιτρέψει την παράλληλη εξέταση ενός ευρύτερου χώρου. Συμπεριλήφθηκαν, δηλαδή, με την παρακάτω σειρά, ανακοινώσεις από τις περιοχές της Κωνσταντινούπολης, της Μικράς Ασίας, των Βαλκανίων, της Βόρειας και της Κεντρικής Ελλάδας, της Πελοποννήσου, των νησιών, αλλά και θέματα γενικά, που αφορούν διακόσμηση, εικονογραφία και τεχνικές. Έτσι, δόθηκε η δυνατότητα μιας ευρύτερης θεώρησης των γεωγραφικών εκείνων περιφερειών, οι οποίες από τον 7ο έως τον 12ο αι. υπάγονταν στην Βυζαντινή αυτοκρατορία.

Αυτή η συνολική εξέταση ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητική, προκειμένου για τον εντοπισμό ή όχι εργαστηρίων και σχολών, την ιχνηλασία διακοσμητικών ρευμάτων, αλλά και για την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τη χρήση και την οργάνωση των γλυπτών. Τα συμπεράσματα του συνεδρίου ανέλαβε να συνοψίσει ο καθηγητής κ. Χαράλαμπος Μπούρας, ο οποίος, μεταξύ άλλων, τόνισε τον πλούτο των μεσοβυζαντινών αρχιτεκτονικών γλυπτών, που απαντώνται ακόμα σε περιοχές φτωχότερες και πιο απομακρυσμένες από τα καλλιτεχνικά κέντρα της εποχής. Μία άλλη παρατήρησή του αναφερόταν στη χρονολόγηση των αναγλύφων, μια εργασία ιδιαίτερα δύσκολη όταν δεν σώζονται τα ίδια τα αρχιτεκτονήματα, αλλά μόνο τα γλυπτά τους. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι Βυζαντινοί χρησιμοποιούσαν από το παρελθόν τόσο το ίδιο το υλικό (spolia), όσο και ιδέες για τη διακόσμιση. Πάντως τα περιφερειακά μουσεία φαίνεται πως βρίθουν αρχιτεκτονικών αναγλύφων, ιδιαίτερα τα τουρκικά. Κλείνοντας, ο κ. Μπούρας επεσήμανε την ανάγκη για ταχύτερες δημοσιεύσεις ανασκαφών και μελετών, για περισσότερα διεθνή συνέδρια και για την κατάρτιση βάσεων δεδομένων, προκειμένου να γίνεται ευκολότερα ο εντοπισμός του υλικού.

Αξίζει, τέλος, να σημειωθεί πως το συνέδριο ολοκλήρωσε τις εργασίες του με διήμερη επίσκεψη στα μεσοβυζαντινά μνημεία της Νάξου. Στο πλαίσιο της διοργανώθηκε και η έκθεση με τίτλο «Μελέτη Μεσοβυζαντινής γλυπτικής: Νάξος - Κυκλαδες», που πραγματοποιήθηκε στον Πύργο Γλέζου στη Χώρα Νάξου από τη 2η Εφορεία. Η έκθεση περιλαμβάνει 52 αδημοσίευτα μεσοβυζαντινά γλυπτά από τη Νάξο, τα οποία μελετήθηκαν, καταγράφηκαν, συντηρήθηκαν και ταυτίστηκαν, όπου αυτό κατέστη δυνατόν. Επιπλέον, εκτίθεται και φωτογραφικό υλικό γλυπτών από την Πάρο, τη Σίφνο, τη Σέριφο, τη Σαντορίνη και την Άνδρο. Η μικρή αυτή έκθεση συνοδεύεται και από κατάλογο, αλλά το σπουδαιότερο είναι ίσως η ένταξη της στα εκπαιδευτικά αρχαιολογικά προγράμματα της εφορείας.

“Επιστήμης Κοινωνία”:

Κύκλοι Ομιλιών στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

Στο πλαίσιο των Μορφωτικών Εκδηλώσεων “Επιστήμης Κοινωνία” του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών πραγματοποιήθηκε, από τις 23 Οκτωβρίου έως τις 20 Νοεμβρίου του 2000, ο Α' κύκλος Ομιλιών με γενικό τίτλο “Τα Βαλκάνια στην Προϊστορία”. Οι πέντε συνολικά συναντήσεις-ομιλίες (κάθε Δευτέρα, στο Αμφιθέατρο “Λεωνίδας Ζέρβας” του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών) απευθύνονταν τόσο στην αρχαιολογική επιστημονική κοινότητα όσο και στο ευρύκοινό. Στόχος τους ήταν η παρουσίαση των σημαντικών πολιτισμών

που αναπτύχθηκαν, κατά τη διάρκεια των προϊστορικών χρόνων, στις περιοχές εκτός ελληνικής χερσονήσου, συγκεκριμένα στην κεντρική και τη λοιπή Βαλκανική χερσόνησο.

Ο Β' Κύκλος Ομιλιών, με θέμα “Η πρόοδος στις Βιολογικές Επιστήμες: Νέες Τεχνολογίες και οι Εφαρμογές τους στην Υγεία”, θα πραγματοποιηθεί από τις 9 έως τις 30 Ιανουαρίου του 2001. Θα ακολουθήσουν ο Γ' κύκλος Ομιλιών (6 Φεβρουαρίου-13 Μαρτίου 2001), με θέμα “Βυζαντινό κράτος και κοινωνία. Σύγχρονες κατευθύνσεις της έρευνας”, ο Δ' κύκλος Ομιλιών (20 Μαρτίου - 24 Απριλίου 2001), με θέμα “Χημεία και Διατροφή”, και τέλος ο Ε' κύκλος Ομιλιών (8-29 Μαΐου 2001), με θέμα “Αρχιτεκτονική και Βιομηχανική κληρονομιά στο Αιγαίο”.

Διεθνές Συμπόσιο

“Βυζάντιο και Βουλγαρία, 1018-1185”

Από το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών και το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών διοργανώθηκε το Διεθνές Συμπόσιο με θέμα “Βυζάντιο και Βουλγαρία (1018-1185)”, που πραγματοποιήθηκε στις 19-21 Οκτωβρίου 2000 στο Αμφιθέατρο “Λεωνίδας Ζέρβας” του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών.

Συνέδριο για τη Διάσωση, Διαχείριση και Δικτύωση Βιομηχανικών Αρχείων

Στα πλαίσια της 3ης Πανελλήνιας Συνάντησης του Ελληνικού Τμήματος του TICCIH (Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς), διοργανώθηκε, στις 20, 21 και 22 Οκτωβρίου 2000, στην Ερμούπολη της Σύρου, συνέδριο με θέμα «Διάσωση, Διαχείριση και Δικτύωση Βιομηχανικών Αρχείων». Κύριοι στόχοι του Συνεδρίου ήταν να αναδειχθεί η σημασία διάσωσης των βιομηχανικών αρχείων – πολύτιμων για την τεκμηρίωση της ιστορίας της βιομηχανίας στην Ελλάδα –, να παρουσιαστούν οι ειδικές μέθοδοι, καθώς και τα έως σήμερα εφαρμοσμένα παραδείγματα διάσωσης και διαχείρισης βιομηχανικών αρχείων, και να δοθεί η ευκαιρία ανταλλαγής εμπειριών στους επιστήμονες και φορείς που έχουν επιφορτιστεί με την ευθύνη σχετικών έργων. Στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου είχαν προγραμματιστεί επισκέψεις των συνέδρων στα βιομηχανικά μνημεία της πόλης και ειδική ξενάγηση στο Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης.

Επιγραφικό Συμπόσιο

Διεθνές επιγραφικό συμπόσιο προς τιμήν του Αυστριακού αρχαιολόγου Adolf Wilhelm διοργάνωσε το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο. Το συμπόσιο, που διήρκεσε τρεις μέρες (2, 3 και 4 Νοεμβρίου του 2000), πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία του Επιγραφικού Μουσείου και της Ελληνικής Επιγραφικής Εταιρείας.

Αφορμή για τη διοργάνωση της εκδήλωσης αποτέλεσε η συμπλήρωση πενήντα χρόνων από το θάνατο του διαπρεπούς αρχαιολόγου Adolf Wilhelm. Πλήθος ειδικών επιστημόνων από το χώρο της επιγραφικής και της ιστοριογραφίας ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα των διοργανωτών. Καθηγητές πανεπιστημίων, αρχαιολόγοι και ερευνητές από πολλές χώρες, φυσικά και από την Ελλάδα, τίμησαν με την παρουσία τους την εκδήλωση. Συνολικά συμμετείχαν στο συμπόσιο – σύμφωνα με το πρόγραμμα – 28 ερευνητές με ισάριθμες ανακοινώσεις.

Οι δύο κύριες ανακοινώσεις, οι οποίες προγραμματίστηκαν για την έναρξη του συμποσίου, ήταν οι ομιλίες των καθηγητών κ.κ. Chr. Habicht και P. Herrmann. Ο πρώτος παρουσίασε μία επισκόπηση του έργου του Adolf Wilhelm σε σχέση με τις απτικές επιγραφές, στη μελέτη των οποίων ο Αυστριακός αρχαιολόγος ανάλωσε πολύ μεγάλο μέρος της επιστημονικής του δραστηριότητας. Ο δεύτερος παρουσίασε το εξίσου σημαντικό επιγραφικό έργο του τιμώμενου ερευνητή στη Μικρά Ασία, ιδιαίτερα στην περιοχή της Κυλικίας, όπου ο Adolf Wilhelm πραγματοποίησε πολλές έρευνες.

Κάποιες ανακοινώσεις αναφέρθηκαν στην εκδοτική δραστηριότητα του Adolf Wilhelm, η οποία ήδη πριν από το 1990 ήταν ιδιαίτερα πλούσια και χρονικά συνεπής ως προς τις έρευνές του. Άλλοι ερευνητές παρουσίασαν τα πορίσματα πρόσφατων ερευνών τους, σε σχέση με απτικές επιγραφές, τις οποίες πρώτος είχε χρονολογήσει και ερμηνεύσει ο Adolf Wilhelm. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχαν οι εισηγήσεις που παρουσίαζαν υλικό δημοσιευμένο στο παρελθόν, το ο-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ποίο όμως επανεξετάστηκε. Σε πολλές από τις περιπτώσεις αυτές, η εκ νέου επαφή με κάποιες επιγραφές προώθησε νέα συμπεράσματα ως προς τη χρονολόγηση ή την ερμηνεία τους.

Ακούστηκαν ποικίλες και πραγματικά ενδιαφέρουσες εισηγήσεις, αναφερόμενες σε απτικά ψηφίσματα και διατάγματα. Αναφέρουμε ενδεικτικά τη συνθήκη ειρήνης μεταξύ των δήμων Αθηναίων και Εγεσταίων, κάποιο λογιστικό κείμενο με αποδόσεις λογαριασμών από τον Ικάριο Δήμο (σημερινός Διόνυσος), έναν κατάλογο πληρώματος πλοίου από πεντελικό μάρμαρο, μία επιγραφή από το δήμο των Αιξωνέων (σημερινή Γλυφάδα), αναφερόμενη σε θρησκευτικές πρακτικές. Οι περισσότερες επιγραφές χρονολογούνται στον 5ο αι. π.Χ. και αργότερα.

Το συμπόσιο διοργανώθηκε με την ευκαιρία της υπόμνησης του έργου ενός σημαντικού ερευνητή, παράλληλα όμως ανταλλάχθηκαν μεταξύ των φορέων της σύγχρονης έρευνας πολύτιμες πληροφορίες, οι οποίες τελικά εξασφαλίζουν μία ορθότερη κατανόηση της εξέλιξης των γεγονότων και των κοινωνικών δομών στην αρχαιότητα.

Συνέδριο με θέμα: «Ιταλία-Ελλάδα: Θέματα και Ιστοριογραφία»

Από το Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών και το Πανεπιστήμιο "Ca' Foscari" της Βενετίας πραγματοποιήθηκε, από τις 20 έως τις 21 Οκτωβρίου 2000 στη Βενετία, συνέδριο με θέμα «Ιταλία-Ελλάδα: Θέματα και Ιστοριογραφία». Το συνέδριο διαρθρώθηκε σε πέντε ενότητες, που περιέλαβαν ανακοινώσεις σχετικές με τα παρακάτω θέματα: α) η βυζαντινή περίοδος, β) πολιτισμός, γ) οικονομία, δ) η Δ' Σταυροφορία και η «Βενετοκρατία», ε) η «Βενετοκρατία» και η σύγχρονη εποχή.

Ημερίδα και Έκθεση με θέμα την Εκτύπωση και Εικονογράφηση Ελληνικών Βιβλίων

Από το Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών και την "Scuola Internazionale di Grafica" της Βενετίας πραγματοποιήθηκε, στις 28 Οκτωβρίου 2000 στη Βενετία, ημερίδα με θέμα «Η εκτύπωση και εικονογράφηση των ελληνικών βιβλίων στη Βενετία μεταξύ του 18ου και του 19ου αι. μ.Χ.», καθώς και έκθεση (30 Οκτωβρίου-15 Νοεμβρίου 2000), με θέμα «Η εικονογράφηση των ελληνικών βιβλίων τον 19ο αι. μ.Χ.: από τη μήτρα στην εκτύπωση».

Βυζαντινό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών πραγματοποιείται, από τις 22 Νοεμβρίου 2000 έως τις 4 Απριλίου 2001, το Βυζαντινό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης». Πρόκειται για σειρά ερευνητικών συναντήσεων, με θέμα «Ο Θεόδωρος Βαλσαμών και το δεύτερο μισό του ΙΒ' αιώνα», στις οποίες δίνεται η δυνατότητα παρουσίασης τόσο εργασιών σχετικών με το κυρίως θέμα, όσο και ανακοινώσεων πρωτότυπων ερευνητικών αποτελεσμάτων, άσχετων με το κυρίως θέμα.

Συνέδριο στη Βενετία

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε συνέδριο με θέμα "Ο Χριστός στη Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή τέχνη" (22-23.9.00) στη Βενετία, που διοργάνωσε το Ελληνικό Ινστιτούτο της Βενετίας και η Χριστιανική Αρχαιολογική Εταιρεία.

Οι ομιλίες επικεντρώθηκαν στην έρευνα των απεικονίσεων του Χριστού από τα Παλαιοχριστιανικά χρόνια έως και τη Μεταβυζαντινή περίοδο: πρώιμοι εικονογραφικοί τύποι, οι μεταμορφώσεις τους, η επικράτηση του Χριστού Παντοκράτορα, και οι θεολογικές ή κοινωνικές τους διαστάσεις. Το πρόσωπο του Χριστού παρουσιάστηκε επίσης μέσα σε πλαίσια μεγάλων θεμάτων, που έχουν άμεση σχέση με το δόγμα και τη λατρεία της Ορθόδοξης εκκλησίας, και τα οποία εκφράσθηκαν έντονα στην αρχιτεκτονική και στις εικαστικές τέχνες.

Το συνέδριο πλούτιστηκε με έρευνες που επεκτάθηκαν πέρα από τα όρια του Βυζαντίου. Επιδράσεις που δέχτηκε το Βυζάντιο από τη Δύση, κυρίως στις βενετοκρατούμενες περιοχές και στα μετά την Άλωση χρόνια, αλλοιώνουν την εικονιστική σύλληψη της μορφής του Χριστού σε κύκλους, όπως η ενσάρκωση και το πάθος, και

τονίζουν τον «Υιόν του Ανθρώπου». Ακόμη, ιδιαίτερα σημαντική και πρωτότυπη ήταν μια φιλοσοφική, «φαινομενολογική» θεώρηση του «Άλλου Αλλότριου» στο Βυζάντιο και στη Δύση μέσα από τη σκοπιά των τεχνών. Ενώ το Βυζάντιο παραμένει πιστό στο αρχαίο ελληνικό πνεύμα και εστιάζεται στην έννοια του Θεανθρώπου, η Δύση προσεγγίζει τον Χριστό συγκινησιακά και με την υπαρξιακή αγωνία του ανθρώπου. Παρ' όλα αυτά, οι δρόμοι είναι παράλληλοι και οδηγούν πέρα από σύνορα και διαχωρισμούς, στη Μία Εκκλησία η οποία είναι ο Χριστός.

Γιώργος Γαλάβαρης
Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου, Ιστορίας της Τέχνης
A. Μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

«Θεσσαλική Κεραμική. Από την Προϊστορία στην Τρίτη Χιλιετία»

Μνήμη Γεωργίου Γουργιώτη
Λάρισα 16-17 Σεπτεμβρίου 2000

Οι εισηγήσεις Αρχαιολόγων, Προϊσταμένων Εφορειών Αρχαιοτήτων, Εθνογράφων, Πανεπιστημιακών Καθηγητών, Διευθυντών Μουσείων, Λαογράφων, Κεραμέων παρουσίασαν νέα ευρήματα-στοιχεία της θεσσαλικής κεραμικής των προϊστορικών χρόνων, ιστορικών χρόνων αρχαιότητας, παλαιοχριστιανικής εποχής, νεοελληνικών χρόνων, και την εξέλιξη σύγχρονων θεσσαλικών κεραμουργείων.

Διαπιστώθηκε η χρήση πηλού – χώμα και νερό – (ωμόπλινθοι, ψημένα δομικά υλικά, σκεύη χρήσιμα, απλά για την καθημερινή ζωή ή διακοσμημένα ώστε να καλύπτουν αισθητικές ανάγκες, αγγεία για λατρευτική χρήση) στη διάρκεια χιλιετιών από την άρχη της Προϊστορίας μέχρι σήμερα.

Τα βασικά υλικά – χώμα, νερό – η χρήση της φωτιάς για την άσκηση της κεραμικής τέχνης διατηρούνται κατά τη διαδοχή των εποχών. Διαφοροποιούνται οι τεχνικές, οι μορφές, η διακόσμηση των κεραμουργημάτων. Αναφέρθηκαν επιδράσεις, ανιχνεύθηκαν αφομοιώσεις.

Απόψεις εθνο-αρχαιολογικές και εθνογραφικές προσεγγίσεις ανάδειξαν την κεραμική παραγωγή της Θεσσαλίας στην οικιακή και εργαστηριακή μορφή της, στη λειτουργία της στις αγροτικές και αστικές κοινωνίες.

Σήμερα, με την επικράτηση της υψηλής τεχνολογίας – η ιστορία συμπληρώνεται με την έρευνα, η παράδοση μετατρέπεται σε ιστορία και διδάσκεται στις σχολές κεραμικής, στη Θεσσαλία μετά το 1960 – έχει εκλείψει η χρήση ωμοπλίνθων. Η παραγωγή οππών δομικών υλικών έχει γίνει βιομηχανική. Διατηρείται η χειροτεχνική παραγωγή πήλινων σκευών χρηστικών και διακοσμητικών, φτιαγμένων με βασικά υλικά το χώμα και το νερό αλλά με αποδοχή νέων τεχνολογιών και νέων συμπληρωματικών υλικών.

Τα κεραμουργήματα, προϊόντα βιομηχανικά και χειροτεχνικά, παραμένουν απαραίτητα για τον άνθρωπο στην αρχή της 3ης χιλιετίας.

Ο Όμηρος από τον Μύθο στην Ιστορία

Στο τεύχος αυτό αναγγέλλουμε την έκδοση, στη Γαλλία, ενός σημαντικού για τον τρόπο του σκέπτεσθαι και τη διαδικασία του ερευνών βιβλίου της Ελληνίδας αρχαιολόγου Όλγας Πολυχρονοπούλου, με τίτλο *Archéologues sur les pas d'Homère*. Εδώ θα αναφερθούμε στη συνάντηση που οργανώθηκε (23.6.00) στο Λούβρο με αφορμή την έκδοση αυτή. Τον λόγο έλαβαν σημαντικές προσωπικότητες του πνεύματος, που εξήραν την εργασία της κας Πολυχρονοπούλου, η οποία παρουσίασε το βιβλίο της.

Με γλαφυρότητα έδωσε τις πολιτισμικές τάσεις που γένησαν μεγάλους προϊστοριολόγους, όπως ο Schliemann, ο Dörgfeld, ο Tsoultzis, ο Bulle, ο Κεραμόπουλος, και το αδιέξοδο στο οποίο ο δήγησε ο γερμανικός ρομαντισμός τους αρχαιολόγους με την ταύτιση των προϊστορικών ερειπίων με κλασικά μοντέλα ή, αλλιώς, την ταύτιση της πραγματικότητας με τις προσδοκίες και τα γνωστά μοντέλα των ιστορικών χρόνων. Η συγγραφέας κατέληξε με ορθή και πραγματιστική παραπήρηση, ότι "καιρός είναι να αποδεσμευτούμε από το ομηρικό και το μυθολογικό σύνδρομο, καθώς και από τα προκατασκευασμένα μοντέλα. Να περάσουμε από την αναζήτηση

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

των ειδώλων στην έρευνα των γεγονότων. Μόνο με αυτό το σκεπτικό μπορούμε, σήμερα, να κάνουμε Αρχαιολογία, προτού και αυτή γίνει μύθος".

Κατόπιν μίλησε ο καθηγητής (στο Collège de France) Jean Guillaume, με θέμα «Μύθος και Αρχαιολογία», ο οποίος ανέπτυξε την αντίθεση που χωρίζει το μύθο από την «μοντέρνα» Αρχαιολογία, καθώς ο μύθος ανακαλεί τη φαντασία, το όνειρο και το συναίσθημα, ενώ η Αρχαιολογία είναι μια επιστήμη αυστηρή που τείνει να απομιθοποιεί. Ο καθηγητής Guillaume, ορμώμενος από το πόνημα τής Ο. Πολυχρονοπούλου, σκιαγράφησε την ενηλικίωση της Αρχαιολογίας ως επιστήμης, που όμως, και αυτή, υπόκειται στις γενικές πολιτικές φιλοσοφικές και εν γένει τάσεις της εποχής, δημιουργώντας τους «σύγχρονους μύθους».

Ακόμα μίλησε ο Δημοσθένης Δαβέττας, ποιητής-θεωρητικός της τέχνης, που ασχολήθηκε με τον "Αρχαίο λόγο του ποιητή", αναλύοντας τον ποιητικό λόγο, για να καταλήξει στο ότι «ο λόγος του ποιητή, όπως βγαίνει από τα ομηρικά κείμενα, είναι ένας "αρχαίος λόγος" στην υπηρεσία της δημιουργικότητας».

Τέλος, ο καθηγητής René Treuil (Paris I), μιλώντας για "το ενδιαφέρον της Ιστοριογραφίας", αναφέρθηκε στο ζητούμενο ετούτης της στιγμής, το οποίο είναι η έρευνα της γένεσης των μοντέλων και των στερεοτύπων, αντί για τη στείρα κριτική τους. Το ζητούμενο δε πληρεί το πόνημα της Ο. Πολυχρονοπούλου, που αναπλάθει το περιβάλλον και το κάθε πλαίσιο της εποχής, το ιδεολογικό, το πολιτικό, το καλλιτεχνικό, προκειμένου να φθάσει στη βαθιά κατανόηση των δρόμων που ακολούθησαν οι αρχαιολόγοι και οι ιστορικοί των περασμένων αιώνων. Ο καθηγητής Treuil εξήρε το έργο της Ο. Πολυχρονοπούλου, η οποία, εκ παραλλήλου με την ιστοριογραφική έρευνα, παρουσιάζει και την κριτική και επιστημολογική διάσταση, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των αναγνωστών αλλά, κυρίως, ανοίγοντας νέους ορίζοντες στη μελλοντική έρευνα, βοηθώντας στο να διασφηνιστούν οι μύθοι, η ιστορία, ο λόγος, η κοινωνία, η μεθοδολογία... Τέλος, αρμόζει να προσθέσουμε την παρατήρηση ότι, εκτός από την αξία του βιβλίου αυτού καθ' εαυτό, η συνεισφορά της συγγραφέως είναι σημαντική και γιατί εισάγει μια νέα σκοπιά και μια σωστή "θητική" στην έρευνα.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

Στο Μουσείο Μάνης

Στις 9 Οκτωβρίου ο Σύλλογος «Οι Φίλοι του Μουσείου Μάνης - M. Κάσση» άρχισε, για όγδοη συνεχή χρονιά, τις εκδηλώσεις του με διαλέξεις (ανά 15ήμερο) πάνω σε θέματα ποικίλου ενδιαφέροντος, τα οποία αναλύουν γνωστοί επιστήμονες, καλλιτέχνες, ερευνητές, καθώς και με επισκέψεις και εκδρομές σε αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικούς χώρους στην Αττική, αλλά και σε όλη την Ελλάδα, με προγραμματισμένες διαλέξεις.

Οι εκδηλώσεις γίνονται στο εργαστήρι του γλύπτη M. Κάσση (Τζιροπούλου 15, Νέο Φάληρο, τηλ. 4826 110/4615154) με ελεύθερη είσοδο για τον καθένα που θα ήθελε όχι μόνο να διευρύνει τις γνώσεις του, αλλά και να εκφράσει τις απόψεις του. Ήρα έναρξης των εκδηλώσεων 08:15 μ.μ.

- 4/12/2000: M. Γλέζος "Ο άνθρωπος και το όνομά του".
- 18/12/2000: M. Κάσσης "Οι πρώτοι δημοτικιστές - Κώστας και Σπήλιος Πασαγιάννης".
- 12/2/2001, Χρ. Κωνσταντόπουλος "Ο Ιαματικός χαρακτήρας του αρχαίου Ελληνικού Πνεύματος".

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Από τον κ. Μασλιάχ (Ηλία) Κοέν λάβαμε την ακόλουθη επιστολή:
Σκέψεις για την συγκέντρωση λαογραφικού και ιστορικού υλι-

κού για την δημιουργία αρχείου και συλλογής

Ως γνωστόν η λαογραφική έρευνα καταγράφει, συγκεντρώνει, ταξινομεί και μελετά το σύνολον των δραστηριοτήτων σε όλους τους τομείς της καθημερινής μας ζωής. Επομένως, εύκολα κανείς αντιλαμβάνεται ότι κάθε σοβαρή προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή απαιτεί πριν απ' όλα καθορισμό των τομέων της ερεύνης.

Η λαογραφία είναι απέραντη θάλασσα. Έτσι, απαραίτητα πρέπει να έχουμε ξεκαθαρίσει σε ποιους τομείς θα στραφούμε και θα ακολουθήσουμε. Διαφορετικά πελαγοδρομούμε δίχως τίποτε το συγκεκριμένο και προορισμό και λιμάνι.

Ασχολούμενοι με την λαογραφία πολλές φορές πέφτουμε στο σφάλμα και θεωρούμε το μερικό ως γενικό. Το να συγκεντρώσω π.χ. 100-200-1000 παλαιές φωτογραφίες με νύφες δεν σημαίνει ότι εξάντλησα το θέμα "γάμος" από τη λαογραφική του πλευρά, απλώς είμαι ένας συλλέκτης, άξιος ίσως για την προσπάθεια, αλλά η λαογραφική ενότητα "γάμος" περιλαμβάνει ακόμη π.χ. προϊκούς μφωνα, μπουμπουνιέρες, προσκλητήρια γάμου, άδειες γάμου, τραγούδια για τον γάμο, παροιμίες, νυφικά, γαμπριάτικα, ανέκδοτα για τον γάμο, γελοιογραφίες, κ.λπ.

Η προϋπόθεση της εξειδίκευσης είναι εμφανής από την αρχαιότητα ώς τις ημέρες μας σε όλους τους τομείς της καθημερινής δραστηριότητος και γενικά αποδεκτή από παλαιά (αστρονόμοι, μαθηματικοί, συγγραφείς, ιστορικοί κ.λπ.) έως σήμερα (π.χ. εφημερίδες πολιτικές, αθλητικές, οικονομικές κ.λπ.).

Με την ως άνω προϋπόθεση της εξειδίκευσης έχει οργανωθεί το αρχείο και η λαογραφική συλλογή "Radio antiques" με ενότητες, όπως Ράδια, γραμμόφωνα, λιθογραφίες, σχολικά βιβλία κ.λπ., και γίνεται προσπάθεια εμπλουτισμού των ως άνω προκαθορισμένων ενοτήτων.

Παλαιά στο σχολείο υπήρχε συνήθεια για την δημιουργία διαφόρων συλλογών και αρχείων λαογραφικού και ιστορικού ενδιαφέροντος, π.χ. συγκέντρωση φωτογραφικού υλικού της πόλεως που υπήρχε το σχολείο, ή έντυπο υλικό από την δραστηριότητα της περιοχής σε ιστορικά, καλλιτεχνικά κ.λπ. Θέματα, ή τοπικές φορεσιές, ή εργαλεία ανάλογα από την τοποθεσία της περιοχής, π.χ. αγροτική περιοχή, παραθαλάσσια περιοχή κ.λπ.

Αν ξανανθίσει αυτή η συνήθεια μπορεί σε κάθε σχολείο να δημιουργηθεί ένας πυρήνας λαογραφικού και ιστορικού ενδιαφέροντος για την συγκέντρωση και διάσωση λαογραφικού υλικού από τους μαθητάς.

Πολλές φορές και οι γονείς, ίσως από ανάγκη, δίδουν το κακό παράδειγμα, π.χ. πετώντας κάθε τι το ογκώδες και ξεπερασμένο ως απορριπτέο, π.χ. παλαιά ράδια, ραπτομηχανές, γραμμόφωνα, γραφομηχανές, οικιακά χειροποίητα σκεύη, ξύλινα ψυγεία πάγου, παλαιούς καθρέπτες, ακόμη εφημερίδες, έντυπα, κεντήματα κ.λπ.

Πρέπει να γίνει συστηματική εκπαίδευση και διαφώτιση από αρμόδιους φορείς της απαραίτητης ανάγκης της διάσωσης πάσης φύσεως λαογραφικού υλικού, και δη οχι μόνο του ωραίου, του καλλιτεχνικού, του τέλειου, αλλά και του μη ωραίου, του κακοφτιαγμένου ή πρόχειρα φτιαγμένου ή μιστοτελειωμένου (υπάρχουν θαυμάσια κεντήματα μιστοτελειωμένα για διαφόρους λόγους που απορρίπτονται), θαυμάσια κεραμικά που έχουν ένα σπάσιμο, δίσκοι γραμμοφώνου με μικρά γδαρούματα ή σπάνια βιβλία που τους λείπουν μερικά φύλλα.

Δεν είναι υλικό για απόρριψη αλλά μπορεί να είναι μοναδικοί θησαυροί που συμπληρώνουν ενότητες της λαογραφίας μας.

Πρέπει να καθοριστούν συγκέκριμα κίνητρα για την διάσωση και συντήρηση λαογραφικού ή ιστορικού υλικού δ.δ. ένα αντίστοιχο όπως στα διατηρητέα κτήρια "συντελεστής".

Δυστυχώς πολλές φορές μετά τον συλλέκτη, το αρχείο και η συλλογή του τεμαχίζεται και διασκορπίζεται χάνοντας την ενότητα και την ολότητα.

Έτσι ακούς ότι άλλος κατέχει το φωτογραφικό αρχείο, άλλος τα προσωπικά αντικείμενα, άλλος την βιβλιοθήκη κάποιου, π.χ. στρατηγού, πολιτικού, ηθοποιού ή γενικώς ανθρώπου του πνεύματος.

Έτσι είναι η ζωή, αλλά κάθε προσπάθεια προς την διάσωση λαογραφικού και ιστορικού υλικού είναι ενέργεια προς την σωστή κατεύθυνση.

Πραξιτέλους 14, Αθήνα (0.800-16:00)

Τηλ. 3232 485, 3250 041

Η διεύθυνση μας στο Internet: www.europenet.com/radioantiques
e-mail: radioantiques@europenet.com

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Από τον Σύλλογο Οσσαίων «Η Αγία Κυράννα» (Τ.Κ. 57200-Όσσα, Επαρχίας Λαγκαδά, Ν. Θεσσαλονίκης), μας κοινοποιήθηκε η παρακάτω επιστολή που την απήγιθυνε στο Υπ. Πολιτισμού.

Θέμα: «**Χαρακτηρισμός παλαιού οικισμού Όσσας ως “ιστορικού τόπου” και κήρυξη αξιόλογων παραδοσιακών κτηρίων ως “διατηρητέων”**».

Αξιότιμοι κύριοι,

με αφορμή την πρόσφατη κατεδάφιση αξιόλογων παραδοσιακών κτηρίων της Όσσας (οικίες κληρονόμων Μήτσα, Τσίκα κ.λπ.) ως επικινδύνων ετοιμόρροπων από την Πολεοδομία Λαγκαδά, λάβαμε την πρωτοβουλία να κρούσουμε τον κώδωνα του κινδύνου για την συνεχιζόμενη και συστηματική καταστροφή που συντελείται τα τελευταία χρόνια στον παραδοσιακό ιστό του παλαιού τμήματος του οικισμού μας.

Όπως γνωρίζετε, και σύμφωνα με καταγραφή της Εφορείας σας κατά τα έτη 1992-93, στα πλαίσια κατάρτισης του «Αρχείου Μνημείων Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας», ... «ο οικισμός της Όσσας είναι από τους σημαντικότερους παραδοσιακούς οικισμούς (αν όχι ο σημαντικότερος) της Επαρχίας Λαγκαδά, του Νομού Θεσ-

σαλονίκης. Μέχρι σήμερα έχουν διατηρηθεί στον οικισμό κατοικίες σημαντικές για την ιστορία της παραδοσιακής μακεδονικής αρχιτεκτονικής. Η ποικιλία των τύπων των παραδοσιακών αυτών κατοικιών, σε συνδυασμό με την καλή σχετικά κατάσταση διατήρησής τους, συμβάλλουν στη δημιουργία μιας εικόνας ενός ανοιχτού μουσείου παραδοσιακής αρχιτεκτονικής!»

Από τα παραπάνω διαφαίνεται η σημαντικότητα και η σπουδαιότητα που παρουσιάζει η αρχιτεκτονική κληρονομιά του οικισμού της Όσσας και η ανάγκη προστασίας και διατήρησής της.

Για τους λόγους αυτούς, θεωρούμε αναγκαία την άμεση αναστολή των πρωτοκόλλων κατεδάφισης που έχουν εκδοθεί από την Πολεοδομία Λαγκαδά, καθώς επίσης την άμεση προώθηση χαρακτηρισμού του παλαιού τμήματος του οικισμού της Όσσας ως «ιστορικού τόπου» και την κήρυξη των αξιολογότερων παραδοσιακών κτηρίων ως «διατηρητέων», συμπεριλαμβανομένου και του Μύλου Παππά, δείγματος του προβιομηχανικού μας πολιτισμού και της οικονομικής δυναμικότητας του οικισμού.

Τέλος, θα θέλαμε να επισημάνουμε το γεγονός ότι ορισμένα κτήρια χρήζουν άμεσης υποστήλωσης, γι' αυτό και ζητούμε την παρέμβασή σας. Κρίνουμε απαραίτητο να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα αναστήλωσης, αποκατάστασης και ανάδειξης τους, δεδομένου ότι αποτελούν τα τελευταία δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής, διασώζοντας και προβάλλοντας συγχρόνως το παραδοσιακό χρώμα του ιστορικού οικισμού της Όσσας. Ενός οικισμού που θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο αναφοράς στο χώρο της Επαρχίας Λαγκαδά, αλλά και ολόκληρου του Νομού Θεσσαλονίκης!

Είμαστε στη διάθεσή σας και αναμένουμε τις ενέργειές σας.

Με τιμή για το Δ.Σ.
Ο Πρόεδρος του Δ.Σ.
Ιωάννης Βικελίδης

Η Γεν. Γραμματέας
Κυράννα Δάτοη

ΒΙΒΛΙΑ

Το Τσαγράκ της Κερασούντας του Πόντου

Γεώργιος και Χρήστος Ανδρεάδης
Έκδ. του Συγγραφέα, Αθήνα 1999

Το βιβλίο αυτό, το οποίο ασχολείται με την ιστορία και τη λαογραφία της κωμόπολης Τσαγράκ, είναι ένα πόνημα που μονάχα όποιος έχει ζήσει, γνωρίσει και πονέσει έναν τόπο μπορεί να το φέρει σε πέρας. Τη συλλογή του πολύτιμου υλικού ξεκίνησε ο δάσκαλος Γεώργιος Ανδρεάδης, ενώ η επιμέλεια των κειμένων και ορισμένες σημαντικές προσθήκες οφείλονται στον Χρήστο Ανδρεάδη, γιο του προηγούμενου. Η ύλη του βιβλίου διαρθρώνεται σε πέντε μέρη: α) Ιστορία, β) Λαογραφία, γ) Επίμετρο (με αναφορά στους διανοούμενους άνδρες του Τσαγράκ και διάφορες σύντομες ιστορίες γραμμένες από τον Γ.Α.), δ) Παραρτήματα (παραδόσεις και παραμύθια και «Ένα ταξίδι στο Τσαγράκ», καθώς και αναφορά στην προσωπικότητα του Γεωργίου Ανδρεάδη), ε) Πίνακες, ευρετήριο, έγχρωμες εικόνες). Πρόκειται για έργο σημαντικό για την καταγραφή ενός μέρους της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, ενός κόσμου που χάνεται πια μέσα στη γενική ισοπέδωση και παγκοσμιοποίηση.

(Dis) Placing Classical Greek Theatre

Ed. Savas Patsalidis-Elisabeth Sakelariou
Έκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1999

Πρόκειται για συλλογή 37 κειμένων γύρω από το αρχαίο ελληνικό θέατρο, γραμμένων στην αγγλική γλώσσα από ειδικούς που αποκαλύπτουν τη δύναμη της τραγωδίας σε διάφορες μορφές – χορό, θέατρο, κινηματογράφο – και, με διαφορετική προσέγγιση, αποδεικνύουν την αρχετυπική ιδιότητά του.

Minoische Töpferkunst

Wolfgang Schiering
Έκδ. Philip von Zabern, Mainz/Rhein, 1998

Με μια γενική εισαγωγή για την κατάσταση της σημερινής έρευνας, το κείμενο προχωρεί στην κατάταξη των αγγείων με βάση το σχήμα τους, και συνεχίζει με την περιγραφή, ανάλυση και κατάταξη του γραπτού διάκοσμου, καθώς και με την εξέλιξη του. Την ίδια λεπτομερή μελέτη ακολουθεί και για τα αγγεία με ανάγλυφο διάκοσμο. Τέλος, εξετάζει τα πήλινα ειδώλια της Κρήτης.

Προϊστορικές φυλετικές λατρείες

Αιτωλών και Αγραίων

Ιωάννης Νεραντζής

Έκδ. Ιστορικές Εκδόσεις Στέφανος Δ. Βασιλόπουλος, Αθήνα 2000

Πολύ ενδιαφέρον το βιβλίο του Ιωάννη Νεραντζή, στο πρώτο μέρος του οποίου εξετάζεται «Η φυλετική δομή του έθνους των Αιτωλών» και περιλαμβάνεται η γεωμορφολογική σύσταση της αρχαίας Αιτωλίας και Ακαρνανίας, που βοηθά στην κατανόηση των φυλετικών θεσμών των κατοίκων του χώρου και στη διαμόρφωση της τοπικής θρησκείας. Με την εξέταση των τοπικών μύθων, με τη γλωσσολογική βοήθεια των ονομάτων, και με τις υλικές μαρτυρίες, ο συγγραφέας μελετά τα εθνικά: Αιτωλοί, Αγρινιοί, Βουκατιείς, Οφιονείς, Θέρμιοι, Υαίοι. Στο δεύτερο μέρος, με τίτλο «Προϊστορικές φυλετικές τελετουργίες και λατρείες των Αιτωλών και Αγραίων», ο συγγραφέας εξετάζει τη μετάβαση από την τοτεμική θρησκευτική σύλληψη στους προσωποποιημένους θεούς των Αιτωλών. Το τρίτο μέρος της μελέτης αναφέρεται διεξοδικά στις «Προϊστορικές φυλετικές τελετουργίες και λατρείες των Αγραίων, των υπαγομένων στο Έθνος των Αιτωλών». σημαντικές παρατηρήσεις, και εδώ, βοηθούν στην κατανόηση της σχέσης τόπων, θεών και ονομάτων. Τέλος, στο τέταρτο μέρος, που έχει τον τίτλο «Η ιστορική τοπογραφία της Αγραίδος χώρας», σκιαγραφείται η ιστορία του Αγρινίου έως τα νεότερα χρόνια.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Μονόλογος για τη Φωτογραφία

Πλάτων Ριβέλης

Εκδ. Φωτοχώρος, Αθήνα 2000

Κείμενα για τη Φωτογραφία

Πλάτων Ριβέλης

Εκδ. Φωτοχώρος, Αθήνα 2000

Με πρώτη ματιά μπορεί τα βιβλία αυτά να φανούν άσχετα προς το περιεχόμενο του περιοδικού μας, αλλά μια δεύτερη ματιά μάς κάνει να καταλάβουμε την ανάγκη της σωστής, τεχνικά και αισθητικά, φωτογράφισης του πλούσιου υλικού που απαρτίζει μέρος της πολιτισμικής μας κληρονομιάς.

Αρχείο Νεοελληνικής Τέχνης

Περιοδική Έκδοση της Εταιρείας Εικαστικών Μελετών
Αθήνα 2000

Την 1η Νοεμβρίου 2000 κυκλοφόρησε το 1ο τεύχος του περιοδικού που έλειπε από την ελληνική πολιτιστική κίνηση του τόπου.

«Ποτέ άλλοτε στον τόπο μας τα έργα εικαστικών τεχνών, οι συλλογές, οι πινακοθήκες, οι εκδόσεις, οι εκθέσεις δεν συναντούσαν το ενδιαφέρον του μεγάλου κοινού όσο στις μέρες μας. Όμως, για να καταλάβουμε καλύτερα την τέχνη και τον εαυτό μας – σε μια διεθνή εποχή, όπου το εθνικό και το παγκόσμιο αλλάζουν νόημα – θα πρέπει να γνωρίζουμε τι ήταν αυτό που έκανε τους παλιότερους να αγαπήσουν αυτά τα έργα ή να αδιαφορήσουν. Χρειάζεται πολλή δουλειά ακόμη, πρακτική και θεωρητική. Πρέπει να μάθουμε ποια είναι τα ίδια τα έργα των καλλιτεχνών μας, πότε έγιναν, πότε εκτέθηκαν ή δημοσιεύτηκαν, πότε και από ποιον αγοράστηκαν, ποιοι έγραψαν γι' αυτά και τι. Κατάλογοι έργων δεν υπάρχουν, ούτε καν για τον Κ. Παρθένη. Για να τεκμηριώσουμε ιστορικά κάθε έργο και κάθε καλλιτέχνη θα πρέπει να καταγράψουμε και όλες τις ιστορικές μαρτυρίες – χειρόγραφα καλλιτεχνών, δημοσιεύσεις κ.ο.κ. Πρέπει να “ανασκαφούν” οι συλλογές και τα αρχεία – μικρά και μεγάλα, γνωστά και, προπαντός, άγνωστα – ώστε να εντοπισθεί, να καταγραφεί και να μελετηθεί ποικιλοτρόπως κάθε ντοκουμέντο, κάθε πηγή ιστορικής πληροφορίας. Να συνθέσουμε ένα αξιόπιστο “κτηματολόγιο”, μια βάση τεκμηρίωσης για γεγονότα και ιδέες.

Αυτό το έργο ανέλαβε μια ομάδα από στελέχη Μουσείων και Πανεπιστημίων της Ελλάδας και άλλων χωρών, και από νέους ιστορικούς τέχνης, ιδρύοντας (1991) την Εταιρεία Εικαστικών Μελετών, ένα μη-κερδοσκοπικό μουσειολογικό ίδρυμα, αφιερωμένο στην ανίχνευση, διάσωση, αρχειοθέτηση, μελέτη, δημοσίευση και αξιοποίηση των πηγών της νεοελληνικής τέχνης. Σπεύδουν όπου τους ζητηθεί για να καταγράψουν ή να διασώσουν κάθε ντοκουμέντο ή άγνωστο έργο τέχνης, ενεργώντας σαν “τεχνοκριτικοί χωρίς σύνορα”. Για το πλούσιο μέχρι σήμερα έργο τους μπορεί να διαβάσει κανείς στο πρώτο τεύχος του περιοδικού που εξέδωσαν, το *Αρχείο Νεοελληνικής Τέχνης, Κριτικής και Μουσειολογίας*, το οποίο διανέμεται από μουσεία, γκαλερί, πανεπιστημιακά τμήματα ιστορίας της τέχνης ή με συνδρομές, δωρεάν. Τέτοιου είδους περιοδικό έλειπε από τη χώρα μας.

Όσοι ενδιαφέρονται για δωρεάν συνδρομή στο περιοδικό ή για τις δραστηριότητες της Εταιρείας Εικαστικών Μελετών μπορούν να απευθυνθούν στο τηλ.-fax 7223 606 ή στο e-mail ssva@otenet.gr.

EUPHROSYNE. Studies in Ancient Epic and its Legacy in Honour of Dimitris N. Maronitis
Edited by John N. Kazazis and Antonios Rengakos
Εκδ. Franz Steiner Verlag, Στοιτγκάρδη 1999

Πρόσφατα εκδόθηκε από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης η EUPHROSYNE, τόμος τιμητικός, αφιερωμένος στον μεγάλο φιλόλογο-ομηριστή Δ. Μαρωνίτη. Ο τόμος περιλαμβάνει ποικίλα άρθρα μελετητών από ολόκληρο τον κόσμο. Τα ομηρικά ζητήματα που απασχολούν την έρευνα είναι πολλά, ωστόσο ο τόμος αυτός φαίνεται να καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αναγνωρίζει την ύπαρξη του Ομήρου ως λογοτέχνη, χωρίς βέβαια να παρέχει απα-

ντήσεις για τα πολλά ερωτήματα που ανακύπτουν γύρω από το πρόσωπό του. Ίσως τελικά να πρόκειται για έναν ποιητή, ο οποίος εκμεταλλεύτηκε παραδοσιακές μορφές του λόγου, οι οποίες δεν ήταν άγνωστες στην εποχή του.

Σύγχρονος Ελληνισμός

Συλλογικό έργο

Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2000

Κυκλοφόρησε ο 16ος τόμος της σειράς «Ιστορία του Ελληνικού Έθνους» της Εκδοτικής Αθηνών, του μηνιμεώδους αυτού έργου, για την πραγματοποίηση του οποίου συνεργάστηκε πλειάδα ανθρώπων του πνεύματος και των γραμμάτων. Ο τόμος αυτός, που εξιστορεί την περίοδο από τη Μάχη της Κρήτης (1941) ώς τις απαρχές της χιλιετίας, συμπληρώνει τη σειρά που βραβεύτηκε από την Ακαδημία Αθηνών.

Γλώσσα, Εκπαίδευση και Πολιτική

Ρένα Σταυρίδη

Εκδ. Ολκός, Αθήνα 1999

Το γλωσσικό ζήτημα που ανέκυψε στη χώρα μας στις αρχές του αιώνα μελετά η κα Ρ. Σταυρίδη στο βιβλίο της *Γλώσσα, Εκπαίδευση και Πολιτική*. Το έργο της αποτελεί μια σύνθεση ποικίλων αυτοτελών μελετημάτων, τα οποία αποκαλύπτουν πολλές διαφορετικές εκφάνσεις του θέματος αυτού, όπως, για παράδειγμα, την ιστορία του γλωσσικού ζητήματος μέσα από ιστορικές πηγές (συζητήσεις στη Βουλή), το δημοτικισμό, τον ψυχαρισμό, μαζί με όλες φυσικά τις κοινωνικές προεκτάσεις των φαινομένων αυτών. Παράλληλα, εξετάζονται διάφορες εξέχουσες προσωπικότητες της περιόδου και το πολυσήμαντο έργο τους, αλλά και πνευματικά κινήματα όπως η «Ομάδα των Κοινωνιολόγων» και ο «Εκπαιδευτικός Όμιλος», όπου πρωτοστάτησαν οι Αλέξανδρος Δελμούζος, Κων/νος Τριανταφυλλόπουλος, Δημ. Γληνός, Γιάννης Ψυχάρης, Αλέξ. Πάλλης και άλλοι.

**Δομήνικος Θεοτοκόπουλος,
Τεκμήρια για τη ζωή και το έργο του
Νίκος Χατζηνικολάου**

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, σειρά: Πηγές της Ιστορίας της Τέχνης, 1990-1999 (4 τόμοι)

Η τετράτομη αυτή συλλογή, που εκδόθηκε με την επιμέλεια του Ν. Χατζηνικολάου, καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, με τον πλήρη τίτλο *Βιζάντιο και Ιταλία. Έργα στην Ιταλία Ρετάμπλ σε ισπανικές εκκλησίες*, περιλαμβάνει όλο το υλικό που έχει δημοσιευτεί γύρω από τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο και το έργο του. Από δυσεύρετες δημοσιεύσεις του 19ου αιώνα, δηλαδή, έως και σημερινά άρθρα. Η συλλογή συγκροτείται από ποικίλα κειμένων Ελλήνων, Αγγλών, Ισπανών, Γάλλων και Ιταλών ερευνητών στην πρωτότυπη γλώσσα της δημοσίευσής τους, κατά θεματική ωστόσο ενότητα, εφόσον καθένας από τους 4 τόμους αναλύει την πορεία του ζωγράφου από την Ελλάδα στην Ιταλία και την Ισπανία.

«Κωνσταντινούπολη, η περιπόθητη πόλη, 1453-1924»

Philip Mansel

Εκδ. «Οδυσσέα», σειρά: Ανθρώπων Άστεα, 1999

Μετάφραση: Παύλος Κόλλιας

Την ιστορία της Κωνσταντινούπολης, από το πέρασμά της στην οθωμανική κυριαρχία έως και την κατάλυση του χαλιφάτου και της σουλτανικής εποχής τον 20ό αιώνα, διατρέχει ο Βρετανός ιστορικός Philip Mansel. Πέντε αιώνες κοσμοπολιτικής ζωής στην Πόλη του Βοσπόρου, σταυροδρόμι πολιτισμών και εθνικοτήτων, διπλωματικής δράσης και πολλαπλών αντιθέσεων. Ο Mansel σκιαγραφεί την Πόλη εξετάζοντας, στα 15 κεφάλαια του βιβλίου, θέματα θρησκείας, εμπορίου, καλλιτεχνικής και πνευματικής παραγωγής, καθώς και διοικητικούς θεσμούς. Έντονη η νοσταλγική διάθεση, αλλά και οι περιγραφές μιας πόλης που μοιάζει με παραμύθι, τουλάχιστον μέχρις ότου οι πρύγκιπες αποχωρήσουν και η περίοδος της αυτοκρατορίας τελειώσει.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Στην τροχιά ενός Θεού. Απόπειρα προσέγγισης των πραγματικών γεγονότων στις μονοθεϊστικές θρησκείες

Γιώργος Παμπούκης

Εκδ. Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 1999

Οι μονοθεϊστικές θρησκείες, η δομή και η φιλοσοφία τους, εξετάζονται στο έργο αυτό, καθώς ο συγγραφέας – σε 12 ενότητες – φιλοδοξεί να παραθέσει όλες τις σχετικές πληροφορίες, αλλά συγχρόνως να συγκρίνει τις θρησκείες αυτές, να τονίσει ομοιότητες και να αποσαφηνίσει αμφιλεγόμενα σημεία.

Μέντορας

Περιοδικό Επιστημονικών και Εκπαιδευτικών Ερευνών
Εκδ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2000

Στο 20 τεύχος του πολύ ενδιαφέροντος αυτού περιοδικού ξεχωρίζουμε το κείμενο της Μαρίας Ραυτοπούλου, που συνδέεται άμεσα με το αφιέρωμα του περιοδικού μας, το οποίο τίτλοφορείται "Παρατατικός-Αόριστος. Άποψη και Χρόνος στην Έκφραση του Παρελθόντος". Στο άρθρο αυτό η συγγραφέας ασχολείται με «τους τρόπους με τους οποίους εμπλέκεται η άποψη με το (ρηματικό) Χρόνο, σε ρηματικούς τύπους οι οποίοι εκφράζουν παρελθόν, και πιο συγκεκριμένα στη σχέση Παρατατικού-Αορίστου».

Η ιστορία με το φακό των φωτογράφων (1880-1941). Άνθρωποι – Τόποι – Γεγονότα

Νίκος Βασιλάτος

Κλασικές Εκδόσεις, 1999

299 φωτογραφίες, από το 1889 έως το 1941, ταξινομημένες με χρονολογική σειρά, βρίσκονται στο λευκωμα αυτό. Μεγάλη είναι η θεματική ποικιλία των γεγονότων που απεικονίζονται, ενώ οι φωτογράφοι είναι τις περισσότερες φορές ανώνυμοι.

Οδηγός για το Μουσείο της Πάρου

Φωτεινή Ζαφειροπούλου

Έναν Οδηγό για τους επισκέπτες του Αρχαιολογικού Μουσείου της Πάρου συνέταξε η επίτιμη έφορος Κυκλαδών, κα Φωτεινή Ζαφειροπούλου. Παραθέτοντας όλες τις απαραίτητες για την κατανόηση κάθε αντικειμένου πληροφορίες, η συγγραφέας περιδιαβαίνει μία ευρύτατη χρονολογικά περίοδο, φέρνοντας έτσι σε επαφή το ευρύτερο κοινό με την τέχνη του νησιού.

CD-Rom της ελληνικής γραμματείας

Το φιλόδοξο εγχείρημα της ψηφιακής καταγραφής σε CD-Rom όλων των Ελλήνων συγγραφέων, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, επιχειρεί ο κ. Αθανάσιος Αναγνωστόπουλος και η ερευνητική ομάδα του ιδρύματος Θησαυρός της Ελληνικής Γλώσσας. Οι υπεύθυνοι του προγράμματος χρησιμοποιούν τα πιο σύγχρονα τεχνολογικά μέσα, προκειμένου το εύρος της ελληνικής γραμματείας να συγκεντρωθεί σε ενιαίο σώμα. Έχουν καταγραφεί ήδη 30.000.000 λήμματα σε διάστημα τεσσάρων ετών, παρέχοντας ποικίλες δυνατότητες στους ερευνητές, όπως την αναζήτηση λημμάτων, καταλήξεων, λέξεων, αλλά και τη συχνότητα εμφάνισης σημαντικών λέξεων στα διάφορα κείμενα.

Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου

Εκδ. Σταμούλη, Αθήνα 1999

Το Καθολικό της Ιεράς Μονής του Αγίου Όρους τοιχογραφημένο από τους ζωγράφους Γαβριήλ και Γρηγόριο το 1779, παρουσιάζεται στην παραπάνω έκδοση. Στον πρόλογο γράφει ο καθηγούμενος της Μονής Γέροντος αρχιμανδρίτης Γρηγόριος, ενώ η ιστορική εισαγωγή ανήκει στον αναπλ. Καθηγητή Βυζαντινής Αρχαιολογίας του Α.Π.Θ. Σωτήρη Καδά. Η παρουσίαση του διακόσμου της μονής –όπου ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον ευαγγελικό εικονογραφικό

κύκλο– γίνεται από το Νίκο Ζία, αναπλ. Καθηγητή Ιστορίας της Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών και προέδρου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων.

Εθνική Πινακοθήκη, 100 χρόνια.

Τέσσερις αιώνες ελληνικής ζωγραφικής από τις συλλογές της Εθνικής Πινακοθήκης και του Ιδρύματος Ευριπίδη Κουτλίδη

Επιμέλεια Μαρίνα Λαμπράκη Πλάκα

Έκδοση Εθνικής Πινακοθήκης και Μουσείου Αλεξανδρού Σούτσου, Αθήνα 1999

Συγκεντρωτική η έκδοση αυτή, διατρέχει εν είδει καταλόγου την ιστορία της ελληνικής ζωγραφικής, αρχής γενομένης από τον 15ο αιώνα, και καταλήγει στο ελεύθερο ελληνικό κράτος του 19ου και του 20ου αι. Τα κείμενα του Καταλόγου είναι γραμμένα από ιστορικούς της Τέχνης, οι οποίοι ταξινομούν την πληθώρα των συλλογών της Πινακοθήκης, διατρέχοντας παράλληλα την εξελικτική πορεία της νεοελληνικής τέχνης.

«Έργον»

Βασίλειος Πετράκος

Αρχαιολογική Εταιρεία, 1999

Το ανασκαφικό της έργο για τη χρονιά που πέρασε εξέδωσε η Αρχαιολογική Εταιρεία σε έναν τόμο με τίτλο «Έργον» και συντάκτη τον Β. Πετράκο. Πρόκειται για μία αναφορά σε όλες τις ανασκαφικές έρευνες της Εταιρείας κατά το 1999.

«Η Ελληνική Ζωγραφική 1832-1922»

Σε CD-Rom κυκλοφορεί «Η Ελληνική Ζωγραφική 1832-1922». Πρόκειται για μία παραγωγή της EthnoData, η οποία περιλαμβάνει περίπου 150 έργα, βιογραφικές πληροφορίες 60 ζωγράφων και ποικίλες δυνατότητες αναζήτησης των καλλιτεχνών με βάση την θεματολογία και την τεχνοτροπία των έργων τους.

Ο Μεγάλος Ευνούχος της Κωνσταντινούπολης

Ζουφλού Λιβανελί

Εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2000

Καλογραμμένο (με ανατολίτικο αργό ρυθμό), καλομεταφρασμένο (από την Φραγκώ Καράογλαν), τεκμηριωμένο, το μυθιστόρημα αυτό μας δείχνει πλευρές της ζωής στο χαρέμι, τις οποίες ούτε που είχαμε υποψιασθεί. Σκληρό αλλά και ευαίσθητο, διαβάζεται με μια ανάσα τις καλοκαιριάτικες νύχτες.

Με αφορμή μια στάμνα

Κατάλογος έκθεσης

Εκδ. Κέντρο Μελέτης Νεότερης Κεραμικής, Αθήνα 1999

Κατάλογος έκθεσης και έργο αναφοράς για την ιστορία της κεραμικής, και ειδικότερα της στάμνας, στα νεότερα χρόνια. Για την έκθεση και τον κατάλογο συνεργάστηκαν ο Ειρ. Γρατσία, Ελ. Παπαθωμά, Χρ. Δημητροπούλου και Ν. Λιάρος, έχοντας πάντοτε δίπλα τους την Μπέτη Ψαροπούλου, ψυχή του Ιδρύματος και εμπνεύστρια του όλου έργου. Φωτογραφίες και σχέδια, αλλά και σωστές περιγραφές, σώζουν κομμάτια του χτες που τείνουν να ενταχθούν στην «αρχαιολογία».

Υδάτινες σχέσεις

Συλλογικό έργο. Επιμ. Κώστας Σουέρεφ

Εκδ. University Studio Press, Θεσσαλονίκη 2000

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει ανακοινώσεις που παρουσιάστηκαν σε ημερίδα (25.9.1999) στη Θεσσαλονίκη, στο πλαίσιο των Ημερών Πολιτισμικής Κληρονομιάς με θέμα «Το αθάνατο νερό». Το πρώτο μέρος του βιβλίου αποτελείται από επιπλέοντα εικονογραφικά

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

κοινώσεις: 1) Κώστας Σουέρεφ, Η Τούμπα Θεσσαλονίκης ως αφορμή. 2) Α. Λιούτας, Υδροδοτικά Θεσσαλονίκης. 3) Ελ. Βιβλιάκης, Υδρομάστευση και υδραγωγή. 4) Γ. Καραδέδος, Υδραυλικές γνώσεις και τεχνολογία. Η περίπτωση του Δίου. 5) Ευαγγ. Βαρέλλα, Το ύδωρ ως πηγή ενέργειας. 6) Δ. Χριστοδούλου, Το νερό και οι υδάτινες πηγές στην Ιπποκρατική Συλλογή. 7) Δ. Μήττα, Το νερό στις τελετές μύησης και καθαρμού. Στο δεύτερο μέρος το νερό παρουσιάζεται μέσα από την τέχνη: έργα ζωγραφικά, φωτογραφικά, διαφημιστικά και κινηματογραφικά, όλα σε σχέση με το υδάτινο στοιχείο, πηγή ζωής και προϋπόθεση για την επιβίωση.

Οι καμινάδες της Ήπειρου

Η λαϊκή αρχιτεκτονική της Ήπειρου του 18ου και του 19ου αιώνα, και συγκεκριμένα οι καμινάδες των σπιτιών, έγιναν το αντικείμενο της φωτογραφικής περιπλάνησης του Βασίλη Μάργαρη. Εν ειδεί λευκώματος, η έκδοση αυτή συγκεντρώνει όλο το πλούσιο υλικό σε ασπρόμαυρες φωτογραφικές συνθέσεις.

Πεμπτουσία

Πολιτισμός-Επιστήμες-Θρησκεία

4μηνη έκδοση, τεύχ. 3

Εκδ. Κέντρου Ελληνικού & Ορθοδόξου Πολιτισμού, Αθήνα 2000

Η Πεμπτουσία παίρνει το δρόμο της, διεκδικώντας μια καλή θέση ανάμεσα στα περιοδικά που στοχεύουν στην ενημέρωση του ευρέος κοινού. Πλούσιο, με σαφή προσανατολισμό (ελληνο-ορθόδοξο), με επιστημονική εγκυρότητα, θίγει πλήθος θεμάτων, τα οποία υποστηρίζει πλούσια εικονογράφηση. Ευχάριστο και πληροφοριακό έντυπο, θα θέλαμε όμως την ύλη του βαλμένη σε πιο αυστηρή τάξη ώστε ο αναγνώστερς να βρίσκει τους τομείς που τον ενδιαφέρουν πιο συγκεντρωμένους. Επίσης, από τον κατάλογο των περιεχομένων απουσιάζει η ένδειξη των σελίδων, γεγονός που δυσκολεύει το χρήστη.

Όμηρος και Αρχαιολογία

Αλ. Μαζαράκης Αινιάν

Έκδ. Ινστιτούτο του Βιβλίου - Α. Καραδαμίτσα, Αθήνα 2000

Τον τελευταίο καιρό συχνά γίνεται λόγος για τα ομηρικά έπη. Το βιβλίο αυτό με τη σαφήνεια, την πλούσια τεκμηρίωση και τη διεξοδική επιχειρηματολογία αποτελεί σημαντικότατη προσφορά στη μελέτη των ομηρικών επών και γενικότερα της αρχαιολογίας. Ο συγγραφέας βλέπει, και μας πείθει, στα έπη του Ομήρου την εικόνα μιας μακράς παράδοσης: «(...) όπως έχει υποστηριχθεί, το πιθανότερο είναι ότι στα έπη συνυπάρχουν στοιχεία από τουλάχιστον τρία ιστορικά «στρώματα», ένα προϊστορικό (κατά κύριο λόγο, μυκηναϊκό), ένα ενδιάμεσο των «Σκοτεινών Χρόνων» (11ος-9ος αι. π.Χ.) και ένα του 8ου αι. π.Χ., δηλαδή της περιόδου κατά την οποία, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, έζησε ο Όμηρος και πραγματοποιήθηκε η πρώτη καταγραφή των επών. Οι μεθοδηρικές παρεμβολές αντιπροσωπεύουν ένα τέταρτο στρώμα. Ο αρχαιολόγος καλείται να κοιτάξει τις ομηρικές αναφορές στις παραπάνω περιόδους, λαμβάνοντας υπόψη ακόμη και τα στοιχεία εκείνα που ανάγονται στη σφαίρα του μύθου ή της επινόησης του αιδού.»

Ομηρική Ιθάκη

Henriëtte Putman Cramer - Γεράσιμος Μεταξάς

Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 2000

Οι συγγραφείς προτείνουν πιθανές εκδοχές, «ανοίγουν πόρτες» σε άλλες θεωρήσεις, αλλά αφήνουν την τελευταία λέξη στην αρχαιολογική σκαπάνη που φέρνει στο φως τα υλικά κατάλοιπα-τεκμηρία μιας εποχής του Μύθου· μιας εποχής για την οποία ο προσεκτικός μελετητής μπορεί, ακόμα και σήμερα, να βρει στοιχεία που έχουν περάσει απαρατήρητα ή και έχουν παρεμπηνευτεί, μέσα στα χιλιοδιάβασμένα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Οι συγγραφείς προτείνουν να δούμε έναν Οδυσσέα άνακτα των Κεφαλλήνων, όλων δηλαδή των γύρω από την Κεφαλληνία νησιών, καθώς και των παραλιακών κτήσεων στην Πελοπόννησο και τη Στε-

ρεά Ελλάδα, με διοικητικό κέντρο στους Πρόννους, στη ΝΑ. Κεφαλληνία. Και η έρευνα συνεχίζεται...

Archeologues sur les pas d'Homère

Olga Polychronopoulou

Εκδ. Noesis, Paris 2000

Πρόκειται για την ιστορία της ομηρικής αρχαιολογίας, που είναι βέβαια τρομερά ενδιαφέρουσα, αλλά, χάρη στη ζωντανή γραφή της Όλγας Πολυχρονοπούλου, γίνεται και θελκτική και ευχάριστη. Η διήγηση κυλά, οι προσωπικότητες των ανασκαφέων και οι θεωρίες που χαρακτηρίζουν τις διάφορες «τάσεις» των καιρών σκιαγραφούνται με μια κίνηση συνεχή. Ο αναγνώστης παρακολουθεί το κείμενο, το οποίο «υποστηρίζεται» από πληθώρα θαυμάσια επιλεγμένων εικόνων, σαν καλοστημένη κινηματογραφική διήγηση. Η γνώση, η αντικειμενικότητα και η ορθή αξιολόγηση ανθρώπων, θεωριών και καταστάσεων διαφόρων εποχών και τάσεων καθιστά αυτό το βιβλίο έργο αναφοράς.

Δελτίο Φιλαρχαίου Εταιρείας Αλμυρού «Όθρυς»

Τεύχος 4

Επιμ. Βίκτωρ Κοντονάτσιος

Αλμυρός 2000

Συνεχίζοντας την προσπάθεια ανάδειξης του τόπου του, το Δελτίο (τ. 4, περ. Β') δημοσιεύει ενδιαφέρουσες μελέτες: Δύο κείμενα αντίστοιχα, των I. και N. Γιαννόπουλου για την κατάληψη του Αλμυρού στα 1897 από τον τουρκικό στρατό. Άλλα δύο άρθρα, της Αικατερίνης Καλαντζή-Σμπυράκη και του Βίκτορα Κοντονάτσιου, ασχολούνται με τη σύγκρουση μεταξύ Φράγκων και Καταλανών, που έγινε το 1311 στον Αλμυρό Θεσσαλίας. Στη μάχη αυτή οι Καταλανοί νίκησαν τους Φράγκους και κατέλαβαν την Αθήνα. Ο Αρχιμανδρίτης Χειρουργείμι Βελέτζας μάς δίνει τον κατάλογο των χειρογράφων της Μονής Ξενιάς. Υπάρχουν και άλλα ενδιαφέροντα άρθρα, όπως του B. Κοντονάτσιου: «Το γλωσσικό ιδίωμα του χωριού Κωφοί του Αλμυρού», κ.λπ.

Η Αθηναϊκή Δημοκρατία

M. B. Σακελλάριος

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Αθήνα 1999

Από τα βιβλία που πραγματεύονται το θέμα της Αθηναϊκής Δημοκρατίας ετούτο είναι από τα σαφέστερα, από τα πιο καλογραμμένα, άψογα τεκμηριωμένο, με αναφορές στις πηγές, με σφαιρική ματιά. Ξεκινά από το νομοθετικό έργο του Σόλωνα (600 π.Χ.) και καταλήγει στο τέλος της Δημοκρατίας (322 π.Χ.). Οι θεσμοί, οι θέσεις των φιλοσόφων απέναντί τους, η σχέση της λογοτεχνίας με το πολίτευμα, είναι από τα θέματα που εξετάζονται σε βάθος και μας προσφέρουν το υπόβαθρο για σωστό και γόνιμο προβληματισμό. Πρόκειται για ένα βιβλίο που δεν πρέπει να λείπει από καμία βιβλιοθήκη.

Ο Θουκυδίδης και ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός

Jacqueline de Romilly

Εκδ. Παπαδήμα, Αθήνα 2000

Το πόνημα αυτό αποτελεί το διδακτορικό τής Jacqueline de Romilly. Γράφτηκε στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου και σήμερα κυκλοφορεί σε ελληνική μετάφραση (Λ. Στεφάνου). Πρόκειται για θαυμάσια ανάλυση της σκέψης του Θουκυδίδη, εκπληκτικά τεκμηριωμένη. Ο αθηναϊκός ιμπεριαλισμός και η στάση του Θουκυδίδη απέναντι στην ιστορία είναι η αφετηρία για βαθύ στοχασμό.

Forbidden World History

Zoltan A. Simon

Εκδ. Robinson Crusoe Enterprises, N. Vancouver 1999

Ο συγγραφέας καταργεί τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ φαντασίας και αρχαιολογίας και προσπαθεί, μέσα από αρχαία κείμενα,

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

να δείξει πως η γνώση ζει και μέσα στους μύθους ή στις ανεκδοτικές διηγήσεις. Έφαξε και ξεχώρισε σημαντικά στοιχεία, που τον βοηθούν να υποστηρίξει ότι η μυθολογία δεν αποτελεί μύθευμα, και καταλήγει με τα λόγια του μεγάλου Φυσικού Μαξ Πλανκ (Βραβείο Νόμπελ Φυσικής): «Οι μεγάλες επιστημονικές θεωρίες συνήθως δεν κατακτούν τον κόσμο μέσα από την κοινή αποδοχή των αντιτιθεμένων, οι οποίοι, πειθόμενοι σταδιακά για την αλήθεια τους, τελικά τις υιοθετούν. Σπάνια συναντά κανείς έναν Σαούλ που γίνεται Παύλος. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι οι πολέμιοι μιας καινούργιας ιδέας τελικά πεθαίνουν και η επόμενη γενιά μεγαλώνει κάτω από την επίδρασή της». Έτσι, ο Ζ. Σίμον προτείνει διάφορα θέματα μεταξύ των οποίων και τα εξής: Η μνήμη της Ατλαντίδας, Μύθοι του κατακλυσμού, Εύρεση της Ατλαντίδας, Αρχαίες ελληνικές γενεαλογίες και πολλά άλλα, άσχετα με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό.

Μια διαχρονική εκτίμηση του ελληνογενούς πληθυσμού

Σταύρος Θεοφανίδης

Εκδ. ΠΠΚΠΕ, Τετράδια Εργασίας, Αθήνα

Ο πλήρης τίτλος αυτής της πολύ πρωτότυπης, όσον αφορά τη μέθοδο της, μελέτης είναι: «Μια διαχρονική εκτίμηση του ελληνογενούς πληθυσμού με βάση τη μαθηματική προβολή Pt=Po (1+ε) και εναλλακτικές υποθέσεις: 100.000.000 + οι Ελληνογενείς ...». Η εργασία αυτή είχε ανακοινωθεί στο Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Δημογραφικών Μελετών «Πληθυσμός και ανάπτυξη στην Ελλάδα» που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 19-20 Νοεμβρίου 1998, και στη σημερινή της μορφή αποτελεί το 29ο Τετράδιο Εργασίας, που κυκλοφορεί η Επιτροπή Πανεπιστημιακών Εκδόσεων του Παντείου Πανεπιστημίου. Για την απόκτηση αντιτύπων της σειράς: Αντιπρυτανεία του Παντείου Πανεπιστημίου: Λεωφ. Συγγρού 136, τηλ. 9221 900, Fax: 9223 690.

Ομηρικά Μεγαθέματα

Δ. Ν. Μαρωνίτης

Εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1999

Συλλογή κειμένων, η συγγραφή των οποίων εκτείνεται από το 1978 έως το 1998. Στο πρώτο μέρος, στο οποίο οφείλεται ο τίτλος του βιβλίου, περιέχονται έξι μελέτες οι οποίες στοχεύουν στο «να αναγνωριστούν συγκριτικές και διακριτικές συγγένειες ανάμεσα στην Ιλιάδα και την Οδύσσεια», με τη διάκριση «μεγαθεμάτων», δηλαδή, θεμάτων που δεσπόζουν στα έπη. «Τα τέσσερα μελετήματα, τα οποία συντάσσονται στο Δεύτερο Μέρος του τόμου (...) επιμένουν σε προφανείς ή λανθάνουσες συναρτήσεις των δύο ομηρικών επών.»

The Daily Life of the Greek Gods

Giulia Sissa - Marcel Detienne

Εκδ. Stanford, Λονδίνο 2000

Ένα πρωτότυπο βιβλίο που προσπαθεί να διερευνήσει την αντίδραση των πόλεων-κρατών του 5ου π.Χ. αιώνα απέναντι στην ομηρική εκδοχή για τους θεούς. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, οι αρχαίοι Έλληνες με το θεσμό της πόλης-κράτους αποκτούν ένα νέο μοντέλο σκέψης, και μαζί με αυτό μια νέα αντληψη για τη ζωή των θεών, η οποία δεν συμφωνούσε με τις ομηρικές περιγραφές.

Σύναξη

Τριμηνιαία έκδοση σπουδής στην Ορθοδοξία

Κυκλοφόρησε το νέο (αρ. 75) τεύχος του τριμηνιαίου περιοδικού «Σύναξη», αφιερωμένο σε Ερωτήματα για τις σχέσεις Εκκλησίας και Κράτους. Πρόκειται για μελέτη του φλέγοντος ζητήματος των ημερών, από τη μεριά ενός περιοδικού θεολογικού, που επιθυμεί αφενός να υπηρετεί τη σοβαρή σπουδή και αφετέρου να διαλέγεται με την κοινωνία.

Έτσι, λοιπόν το περιοδικό θίγει τα προβλήματα, ξεκινώντας από τη ρίζα τους, με ματιά κριτική και αυτοκριτική. Τα κείμενα τελούν μεταξύ τους σε διάλογο, και σε διάλογο καλούν και τον αναγνώστη.

Το αφιέρωμα αποτελείται από κείμενα των Ιω. Κονιδάρη, Κ. Ραμιώτη, Σ. Αγουρίδη, Θ. Ζιάκα, Χρ. Γιανναρά, Ευ. Βενιζέλου, Σωτ. Γουνελά και Κ. Κυριακίδη, και πλαισιώνεται από τρία κείμενα εκτός αφιερώματος, που ενισχύουν, όμως, την προβληματική του και εξετάζουν τα προβλήματα και τις προοπτικές της Ορθοδοξίας παρουσίας στο σύγχρονο κόσμο. Γράφουν οι: επίσκοπος Κάλλιστος Ware, Ιω. Πέτρου και π. Αντ. Καλλιγέρης.

Οδοιπορικό στην Κορινθία

(Συλλογή Αναστασίου Παπαληγούρα)

Εκδόσεις του Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου

Χαρακτικά, ξυλογραφίες, χαλκογραφίες, λιθογραφίες και ατσαλογραφίες που αποτυπώνουν τις διαδρομές των περιηγητών που περπάτησαν στην Κορινθία από τον 15ο μέχρι και τον 19ο αιώνα, συγκεντρώθηκαν στην έκδοση αυτήν. Τα 50 χαρακτικά ανήκουν στη συλλογή του Αν. Παπαληγούρα, ο οποίος συνέταξε και το συνοδευτικό κείμενο.

Encyclopedia of Archaeology

Επιμ. Tim Murray

Εκδ. ABC Clio, Οξφόρδη 1999/2000

Πεντάτομη εγκυκλοπαίδεια με θέμα την αρχαιολογία. 58 ευανάγωστες, ευφυείς, πλούσιες σε πληροφορίες βιογραφίες σημαντικών αρχαιολόγων περιλαμβάνονται στους 2 πρώτους τόμους, με τον υπότιτλο "The Great Archaeologists". Στους τρεις τόμους που ακολουθούν και φέρουν τον υπότιτλο "History and Discoveries", ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει άρθρα επιφανών αρχαιολόγων από όλο τον κόσμο για την εξέλιξη της αρχαιολογίας από την αρχαία Ελλάδα ως τις μέρες μας και των αρχαιολογικών μεθόδων. Τα άρθρα έχουν οργανωθεί κατά θεματικές ενότητες σε αλφαριθμητική σειρά, π.χ. Aerial Photography, Aztecs, Paleolithic.

Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας.

Από την Κρητομυκηναϊκή εποχή

ώς το τέλος των κλασικών χρόνων

K. Wolfgang Schuller

Εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1999

Ίσως να πρόκειται για ένα από τα σημαντικότερα βιβλία περί Ελληνικής Ιστορίας (επιμελητής της έκδοσης ο καθ. Κ. Μπουραζέλης). Χωρίς τίποτα το περιπτό, συνοπτικό, άριστα ενημερωμένο σχετικά με τις σύγχρονες θεωρίες, με καθαρή γλώσσα (μετάφραση Αφροδίτης Καμάρα και Χριστίνας Κοκκινιά), απευθύνεται κυρίως σε ενημερωμένο κοινό.

Architettura coloniale italiana nel Dodecaneso, 1912-1943

Simona Martinoli, Eliana Repotti

Εκδ. Fond. Giovanni Angelli, Τουρίνο 1999

Τριάντα χρόνια ιταλικής κατοχής άφησαν στα Δωδεκάνησα αρκετά κτήρια. Όχι όμως από εκείνα που αποτελούν πόλο έλξης των μελετητών. Οι αποικιακές κτήσεις των Ιταλών στην Αφρική δεν είχαν μόνο εμπορικό χαρακτήρα. Στην Ελλάδα, όμως, δεν συνέβη το ίδιο. Η μελέτη αυτή, θαυμάσια τεκμηριωμένη, αποτελεί τμήμα της ιστορίας της ιταλικής αρχιτεκτονικής, χωρίς μεγάλα ονόματα αλλά με τις εξέχουσες αισθητικές τάσεις.

Τα φυσικά μνημεία της Ελλάδας

Ιωάννης Μπορνόβας

Εκδ. Κάκτος, Αθήνα 1999

Στο βιβλίο αυτό ο αναγνώστης θα βρει όλα τα σημαντικά φυσικά μνημεία της Ελλάδας – φαντασμαγορικές σπηλιές, επιβλητικά φαράγγια, μυστηριώδη εδαφικά μορφώματα, πετρώματα, μεταλλεύματα –, και θα του διθεί η δυνατότητα να καταλάβει τη διαδικα-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

σία σχηματισμού τους. Πρόκειται για έναν θαυμάσιο – και μοναδικό στο είδος του – οδηγό, που με τη βοήθεια της γνώσης γεννά την αγάπη για τη φύση.

Κεραμικά, Τεχνολογία, Διάβρωση και Συντήρηση Βασίλειος Λαμπρόπουλος Έκδ. του συγγραφέα, Αθήνα 1996

Στο βιβλίο παρουσιάζονται αρχικά σημαντικά ιστορικά δεδομένα σχετικά με την εξέλιξη της κεραμικής και της αγγειογραφίας στον ελλαδικό χώρο, αλλά και σε περιοχές της λεκάνης της Μεσογείου.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται βασικά στοιχεία σχετικά με την τεχνολογία κατασκευής και διακόσμησης των κεραμικών αντικειμένων από την αρχαιότητα ώς σήμερα.

Ακολουθεί εκτενής περιγραφή των μορφών διάβρωσης των κεραμικών αντικειμένων από την υγρασία, την ατμοσφαιρική ρύπανση, από βιολογικές επικαθίσεις, θερμοκρασιακές μεταβολές και από προηγηθείσες επεμβάσεις συντήρησης.

Τέλος, ακολουθούν εκτενώς δεδομένα συντήρησης και αποκατάστασης των κεραμικών αντικειμένων και περιγράφονται διαδικασίες, όπως αναλύσεις των δομικών υλικών των αντικειμένων, καθαρισμοί των επιφανειών, στερεώσεις των επιφανειών, συγκολλήσεις των θραυσμάτων, συμπληρώσεις των τμημάτων που λείπουν και συνολική αισθητική αποκατάσταση του αντικειμένου.

Β.Λ.

Πορσελάνη, Τεχνολογία, Διάβρωση και Συντήρηση Βασίλειος Λαμπρόπουλος Έκδ. του συγγραφέα, Αθήνα 1993

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει αρχικά σημαντικά ιστορικά δεδομένα σχετικά με την εξέλιξη της κατασκευής πορσελάνινων αντικειμένων στον ελλαδικό χώρο, σε ανά τον κόσμο περιοχές με μεγάλη παράδοση στην κατασκευή πορσελάνης, όπως π.χ. Κίνα, και σε χώρες της Ευρώπης.

Στη συνέχεια παρέχονται πληροφορίες σχετικές με την τεχνολογία κατασκευής και διακόσμησης των πορσελάνινων αντικειμένων από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, καθώς και με τις μορφές διάβρωσης των πορσελάνινων αντικειμένων από παράγοντες όπως υγρασία, ατμοσφαιρική ρύπανση, βιολογικές επικαθίσεις, θερμοκρασιακές μεταβολές και προηγούμενες επεμβάσεις συντήρησης.

Τέλος, περιγράφονται τρόποι συντήρησης και αποκατάστασης των πορσελάνινων αντικειμένων, αναλύσεις των υλικών, καθαρισμοί και στερεώσεις των επιφανειών, συγκολλήσεις των θραυσμάτων κ.λπ.Β

.Λ.

Γυαλί, Τεχνολογία, Διάβρωση και Συντήρηση Βασίλειος Λαμπρόπουλος Έκδ. του συγγραφέα, Αθήνα 1995

Το βιβλίο μάς πληροφορεί για το ιστορικό και την εξέλιξη της χρήσης του γυαλιού στην κατασκευή γυάλινων αντικειμένων τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και σε κέντρα με σπουδαία παράδοση στην κατασκευή και τη χρήση του γυαλιού (Βενετία, Βοημία κ.λπ.). Μας πληροφορεί ακόμα για τη διακόσμηση των γυάλινων προϊόντων, για τις μορφές διάβρωσής τους από υγρασία, ατμοσφαιρική ρύπανση, θερμοκρασιακές μεταβολές κ.λπ. Ακολουθούν οι τρόποι συντήρησης και αποκατάστασης των γυάλινων αντικειμένων, καθαρισμοί, στερεώσεις και συγκολλήσεις επιφανειών κ.λπ.Β.Λ.

Το κάστρο των Σανούδων στη Χώρα Νάξου Νίκος Α. Κεφαλληνιάδης Έκδ. Δήμος Νάξου, 2000

Ένα ξεχωριστός, σημαντικός, για την ιστορία τόσο της αρχιτεκτονικής όσο και της Νάξου, τόμος, με πλούσια όσο και αποτελεσματική εικονογράφηση, με φωτογραφίες και σχέδια, πολλά διά

χειρός του γνωστού ιστορικού και λαογράφου ερευνητή συγγραφέα Ν. Κεφαλληνιάδη, μας ξεναγεί στην "παράξενη, κλειστή πολιτεία" που ζει τη δική της ζωή μέσα σε μια ιδιάζουσα ατμόσφαιρα όπου η "Δύση" θα ακουμπήσει την "Ανατολή".

Στις σχεδόν 300 σελίδες, ο Κεφαλληνιάδης μάς αιφνιδιάζει ευχάριστα με την αυστηρή του επιστημονική τεκμηρίωση παρουσιάζοντας και αναλύοντας το Κάστρο των Σανούδων και πραγματοποιώντας μια ακόμη σπουδαία συμβολή του στην ιδιόμορφη γενεσιούργο "Ιδέα" ενός οικισμού "με οικόσημα, μνήμες, ζωή και μεγάλη ιστορία".

Συγχαρητήρια και στον Δήμο Νάξου που ενέταξε το πόνημα στις εκδόσεις του.

Καθηγητής Νικ. Θ. Χολέβας

Διάβρωση και συντήρηση των δομικών υλικών των μνημείων Θεόδωρος Ν. Σκουλικίδης Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2000

Ένα πολύτιμο βιβλίο, αυτό του Ομότιμου Καθηγητή του Ε.Μ. Πολυτεχνείου κ. Θ. Ν. Σκουλικίδη, συγκεντρώνει την πολύχρονη εμπειρία του πάνω στο αντικείμενο το οποίο πραγματεύεται.

"Το βιβλίο", όπως σημειώνει εύστοχα ο συγγραφέας, "θα είναι χρήσιμο και όχι κουραστικό, για τον καθένα".

Πράγματι όλοι, ειδικοί και μη, θα βρουν πολλά και ενδιαφέροντα θέματα που με μέθοδο πραγματεύεται το σύγγραμμα. Σ' αυτό διευκρινίζεται η έννοια της συντήρησης ως προς την αποκατάσταση-αναστήλωση σε σχέση αφ' ενός με τα πεδία επιστημονικής αρμοδιότητας των διαφόρων ειδικών που ασχολούνται με το θέμα, αλλά συγχρόνως αναλύονται οι μηχανισμοί και οι συνέπειες της διάβρωσης των δομικών υλικών των μνημείων. Ο συγγραφέας αναπτύσσει και αποτιμά κριτικά πρωτότυπες λύσεις, που ο ίδιος είχε την ευκαιρία να μελετήσει την εφαρμογή τους, ως βασικό στέλεχος της Επιτροπής Ακροπόλεως, και σε πάμπολα άλλα μνημεία διαφόρων εποχών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Μεγάλο ενδιαφέρον, εκτός των άλλων, παρουσιάζει το κεφάλαιο: "Η θητική της Συντήρησης", όπου με επιγραμματικό τρόπο συμπυκνώνεται μια πολύτιμη για όλους εμπειρία που διαθέτει και που απλόχερα και με κριτική άποψη μας προσφέρει.

Καθηγητής Νικ. Θ. Χολέβας

Η αφύπνιση της επιστήμης

B. L. van der Waerden

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2000

Το βιβλίο αυτό δημοσιεύτηκε στα Ολλανδικά το 1950 και αμέσως έγινε έργο αναφοράς. Πρόκειται για την ιστορία των Μαθηματικών από την Αίγυπτο και τη Βαβυλώνα έως την Ελλάδα, όπου αναπτύχθηκαν σε βαθμό, ώστε να επεμβαίνουν σε όλους τους τομείς του πνεύματος, από τη φιλοσοφία ώς την αρχιτεκτονική, τη μουσική ή τη ζωγραφική, την τεχνολογία ή την ποίηση. Το έργο αυτό έχει πολλά να προσφέρει τόσο στους ειδικευμένους επιστήμονες όσο και στον αναγνώστη που ενδιαφέρεται να μάθει.

Newsletter-American School of Classical Studies

Περιοδική ενημερωτική έκδοση

Αθήνα, Άνοιξη 2000

Το τεύχος αρ. 44 του πληροφοριακού εντύπου της Α.Σ.Κ.Σ. κυκλοφόρησε με είκοσι πυκνές σε ειδήσεις σελίδες. Οι δραστηριότητες της Σχολής καθώς και τα σημαντικά πολιτιστικά γεγονότα αναφέρονται και σχολιάζονται εποικοδομητικά.

L'Histoire

Μηνιαίο ιστορικό περιοδικό

Παρίσι, Σεπτέμβριος 2000

Στο τεύχος αρ. 246 του γαλλικού περιοδικού *L'Histoire* (με αφιέρωμα στον Sigmund Freud), περιλαμβάνεται και ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο της I. Sorlin, με τίτλο: «Οι ομορφότερες αυτοκράτεις

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ρες βρίσκονται στο Βυζάντιο», το οποίο μας πληροφορεί πως στο τέλος του 8ου αι. η βυζαντινή αυλή εγκαινιάζει τα καλλιστεία, προκειμένου ο αυτοκράτορας να έχει το προνόμιο της απόκτησης της πιο όμορφης συζύγου. Ακόμα, παρουσιάζοντας το βιβλίο *L'Aventure grecque*, του Pierre Léonèque, καθηγητή της Ελληνικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Μπεζανσόν, δημοσιεύει συνέντευξή του όπου εκθέτει τις βασικές ιδέες του βιβλίου του.

Newsletter-Norwegian Institute of Athens

Περιοδική ενημερωτική έκδοση
Αθήνα, Καλοκαίρι 2000

Το πρώτο τεύχος του ενημερωτικού εντύπου της Νορβηγικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών κυκλοφόρησε με πληροφορίες για τις δραστηριότητες της Σχολής, κείμενο σχετικό με την ιστορία και την αναβίωση των Κλασικών σπουδών στη Νορβηγία, αναφορά στο διεπιστημονικό συνέδριο που οργάνωσε η Σχολή το Μάρτιο, με θέμα «Η διαμόρφωση της κοινής γνώμης, μέσα και δύναμη», άρθρο για το ναό της Αλέας Αθηνάς στην Τεγέα και, τέλος, σύντομες ειδήσεις για τις επερχόμενες δραστηριότητες της Σχολής.

Ανθέμιον

Ενημερωτικό Δελτίο της Ενώσεως Φίλων
Ακροπόλεως
Αθήνα, Μάιος 2000

Το διο τεύχος του Δελτίου της ΕΦΑ κυκλοφόρησε με ενδιαφέροντα κείμενα: Του Αλ. Μάντη, «1987-1997. Απολογισμός μιας δεκαετίας του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως» (και ένα κείμενο που διάβασε κατά την εκδήλωση προς τιμήν του καθ. Luigi Beschi), τη διάλεξη του Κ. Ζάμπα, «Η ομορφιά των κιόνων του Παρθενώνος», της Κ. Χατζηασλάνη, αναφορά στα Εκπαιδευτικά προγράμματα, και τέλος, έξι σελίδες με τις δραστηριότητες της ΕΦΑ.

L'Archéologue

Δίμηνη περιοδική έκδοση
Éditions Errance, Paris 2000

Κυκλοφόρησε το τεύχος 49 του γαλλικού αρχαιολογικού περιοδικού *L'Archéologue*, το οποίο, μεταξύ των ενδιαφερόντων άρθρων του, περιλαμβάνει και τη δισέλιδη παρουσίαση της έκθεσης με θέμα τον Διόνυσο, που πραγματοποιήθηκε στην πόλη Antibes. Με τίτλο «Εικόνες ιερές, εικόνες μέθης. Ο Διόνυσος και το συμπόσιο στην ελληνική κεραμική», το Αρχαιολογικό Μουσείο του Bastion Saint-André εκθέτει περί τα τριάντα αγγεία που εικονογραφούν το μύθο και τη διονυσιακή λατρεία.

Archéologia

Μηνιαίο αρχαιολογικό περιοδικό
Εκδ. Faton, Dijon 2000

Στο τεύχος 369 του περιοδικού δημοσιεύεται πολύ ενδιαφέρον άρθρο της Nicole Lugol με θέμα «Καλλιτέχνες και ερημίτες. Οι πρώτοι χριστιανοί του Λάτμου». Ιστορία και περιγραφή – και φωτογραφίες – ενός βουνού που από τις απαρχές του Χριστιανισμού (5ος αι. και πέρα) έγινε καταφύγιο ερημιτών. Οι μοναχοί αγιογράφησαν τις σπηλιές τους έτσι ώστε το όρος Λάτμος να καταστεί ιερόν Όρος, σε αναλογία προς τον Άθω. Η πολύ δύσκολη πρόσβαση στις περισσότερες από τις σπηλιές είναι ο κύριος λόγος που τις κρατά ακόμα άγνωστες.

Dossiers d'Archéologie

Μηνιαίο αρχαιολογικό περιοδικό
Εκδ. Faton, Dijon 2000

Το αφίερωμα του τεύχους 256 (Σεπτ. 2000) είναι «Οι ανταλλαγές του Μεσαίωνα, Ιουστινιανός, Μωάμεθ, Καρλομάγνος. Τρεις αυτοκρατορίες στη μεσαιωνική οικονομία». Η σφαιρική παρουσίαση του θέματος, που διαιρείται σε 12 κύρια κεφάλαια παρουσιασμένα

με απλό τρόπο και καλοδιαλεγμένη εικονογράφηση κάνουν το τεύχος αυτό ιδιαίτερα ενδιαφέρον. Τα νέα αρχαιολογικά-ιστορικά δεδομένα σκιαγραφούν μιαν ιστορία πιο αντικειμενική.

Η Τήνος του Χθες και του Σήμερα

Αριστείδης Χ. Κοντογεώργης

Εκδ. Πανελλήνιο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τήνου» - Πολιτιστικός Σύλλογος Υστερνιωτών Τήνου, Τήνος 2000.

Πρόκειται για λεύκωμα που συγκεντρώνει ισάριθμες φωτογραφίες του χθες και του σήμερα, δείχνοντας την εξέλιξη και τις αλλαγές στα χωριά του νησιού. Ο συγγραφέας, και φωτογράφος των πρόσφατων λήψεων, φρόντισε να αποτυπώσει τα σύγχρονα τοπία από την ίδια γωνία που δείχνουν τα ταχυδρομικά δελτάρια, δίνοντας έτσι στην έκδοση αυτή την πιο πλούσια άποψη του φωτογραφικού ντοκουμέντου.

Ιερά Μονή «Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Κυρίας των Αγγέλων» Κεχροβουνίου Τήνου

Επιμ./Φωτ. Αριστείδης Χ. Κοντογεώργης,
κείμενα: Δημήτρης Ζ. Σοφιανός

Εκδ. Ιερά Μονή Κεχροβουνίου Τήνου - Πανελλήνιο Ιερό Ίδρυμα Ευαγγελιστρίας Τήνου, Τήνος 2000

Το πόνημα αυτό, εκτός από ατμοσφαιρικές φωτογραφίες της Μονής, μας διηγείται και την ιστορία της, που είναι στενά συνδεδεμένη με αυτήν του νησιού.

Revue Archéologique

Αρχαιολογικό περιοδικό

Presses Universitaires de France, Paris 2000

Στο τεύχος 2, του 1999, του επιστημονικού αυτού περιοδικού ξεχωρίσαμε, μεταξύ των πολύ ενδιαφερόντων άρθρων, δύο, τα οποία αναφέρονται στην ελληνική αρχαιότητα: «Die letzten Ägineten» της Elena Walter-Karydi, στο οποίο η συγγραφέας αποδεικνύει ότι η Αίγινα υπήρξε σημαντικότατο κέντρο αετωματικής γλυπτικής. Το δεύτερο άρθρο είναι του John Boardman και έχει τίτλο «The Parthenon Fries, a Closer Look». Εδώ ο συγγραφέας συζητά την ταυτότητα ορισμένων εικονιζομένων αντικειμένων και προσωπών και σημειώνει τη διαφορά μεταξύ της ιωνικής ζωφόρου, που κρυμμένη από την κιονοστοιχία ιστορεί γεγονότα της ζωής των ανθρώπων, και των γλυπτών, που κοσμούν τις μετόπες με θέματα ηρωικά και θεϊκά.

Les Européens

Επιμ. Hélène Ahrweiler, Maurice Aymard

Εκδ. Hermann, Paris 2000

Συλλογικό έργο που συγκεντρώνει άρθρα 43 επίλεκτων επιστημόνων, οι οποίοι επιχειρούν να προσδιορίσουν την ταυτότητα του Ευρωπαίου μέσα από τις διαφορές του, και να σκιαγραφήσουν την ευρωπαϊκή ενότητα. Στόχος του έργου είναι, όπως αναφέρεται στον επίλογο που έχει τίτλο «Προοπτικές», να συνειδητοποιήσουν οι Ευρωπαίοι την ενότητά τους και να αντιτάξουν, για το καλό του κόσμου όλου, την προσωπικότητά τους απέναντι στις αμερικανικές κοσμοκρατορικές τάσεις. Το βιβλίο (600 σελ.) απαρτίζεται από τέσσερα μέρη: 1) Αρχαιότητα, Μεσαίωνας, 2) Νεότερη εποχή, 3) 19ος αιώνας, 4) 20ός αιώνας.

«Συλλογές Ε. Αβέρωφ. Ταξιδεύοντας στο χρόνο»

Συλλογικό έργο

Εκδ. Ίδρυμα Ευαγγελού Αβέρωφ-Τοσίτσα, Αθήνα 2000

Στην πολύπλευρη και πλούσια δραστηριότητα του Ιδρύματος Ε. Αβέρωφ-Τοσίτσα προσετέθη ο παραπάνω τόμος με κείμενα δώδεκα ερευνητών και με πρόλογο της Προέδρου του Ιδρύματος Τατιάνας Αβέρωφ-Ιωάννου. Το βιβλίο μάς ξεναγεί αποτελεσματικά στις συλλογές του Ε. Αβέρωφ. Η πλούσια εικονογράφηση συνοδεύει τα ιδι-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

αίτερα κατατοπιστικά κείμενα, που σε ειδικά κεφάλαια παρουσιάζουν ποικήλα αρχαία αντικείμενα: νομίσματα, βυζαντινά αντικείμενα, μεταβυζαντινές εικόνες, μέχρι έργα της νεοελληνικής τέχνης του 19ου και του 20ού αιώνα, τα σπάνια βιβλία της βιβλιοθήκης του Ε. Αθέρωφ, και δείγματα της σπουδαίας συλλογής όπλων από τους απελευθερωτικούς αγώνες των Ελλήνων του 18ου-19ου αιώνα.

Το βιβλίο πιστεύουμε ότι, εκτός από την επιστημονική του πληρότητα, λόγω της ιδιαίτερα υψηλής τυπογραφικής του εμφάνισης, αποτελεί το ίδιο ένα "έργο τέχνης".

Καθηγητής Νικ. Θ. Χολέβας

Τα νέα του "Ελληνικού Κόσμου"

Εκδ. Σύλλογος Φίλων του Ιδρύματος Μείζονος
Ελληνισμού
Φθινόπωρο 2000

Κυκλοφόρησε το τρίτο τεύχος της τριμηνιαίας έκδοσης του Συλλόγου Φίλων του Ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού *"Τα νέα του Ελληνικού κόσμου"*. Άρθρα που αναφέρονται στις δραστηριότητες του ΙΜΕ (εκπαιδευτικά προγράμματα κ.λπ.), καθώς και παρουσιάσεις των εκδηλώσεων (εκθέσεις, βιβλιοπαρουσιάσεις κ.λπ.) και παραγωγών του (παιδική εφημερίδα, παιχνίδια, κ.λπ.), συνιστούν την ύλη της εν λόγω έκδοσης.

ΑΝΘΕΜΙΟΝ, Ενημερωτικό Δελτίο της Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως

Τεύχος 70, Αθήνα 2000

Τον Οκτώβριο του 2000 κυκλοφόρησε το έβδομο τεύχος το ενημερωτικό δελτίου της Ε.Φ.Α. "Ανθέμιον". Με αφορμή τον εορτασμό της 28ης Οκτωβρίου – εκτός από τη συνήθη ενημέρωση για τις δραστηριότητες της Ενώσεως Φίλων της Ακροπόλεως, τα εκπαιδευτικά προγράμματα Ακροπόλεως κ.λπ. –, ο κύριος κορμός των άρθρων του τεύχους περιελάμβανε θέματα της πρόσφατης σχετικά Ιστορίας της Ακροπόλεως, και συγκεκριμένα μαρτυρίες από την εποχή της Γερμανικής Κατοχής στην Ελλάδα.

Το Λεξικό της Ελληνικής Μουσικής

Τάκης Καλογερόπουλος
Εκδ. Γιαλλέλη, Αθήνα 2000

Κυκλοφόρησε ο 5ος (προτελευταίος) τόμος (Πασ-Σ) του τόσο χρήσιμου και άρτια δουλεμένου αυτού λεξικού που μας εισάγει και μας ξεναγεί στον κόσμο των Ελλήνων μουσικών από τον Ορφέα έως σήμερα.

Αλιβέρι

Αθηνά Χατζηδημητρίου
Εκδ. της συγγραφέως, Αθήνα 2000

Ευρύτατα γνωστό για τα έργα της ΔΕΗ (Ατμοηλεκτρικός Σταθμός) και της ΑΓΕΤ-Ηρακλής (τσιμεντοβιομηχανία), το Αλιβέρι παραμένει παραμελημένο, παρά το αρχαιολογικό του ενδιαφέρον που έρχεται ακριβώς να μας δείξει το πόνημα της Αθηνάς Χατζηδημητρίου. Με υπότιτλο "Συμβολή στην αρχαιολογική έρευνα της περιοχής", ο Οδηγός αυτός μας ξεναγεί στις λουτρικές εγκαταστάσεις στον ΑΗΣ Αλιβερίου (4ος-7ος αι. μ.Χ.) και στην περιοχή του Καράβου. Μας γνωρίζει τα ευρήματα και μας διηγείται την ιστορία της περιοχής.

Ιερή γεωγραφία της Ελλάδος

Νίκος Λίτσας
Εκδ. Έσοπτρον, Αθήνα 2000

Πρόκειται για πρωτότυπη μελέτη, που συνδυάζει την Αρχαιολογία, την Ιστορία, την Αστρολογία, τη Φυσική και πλούσιες αποκρυφιστικές γνώσεις, για να μας οδηγήσει στη σωστή αξιολόγηση των πραγμάτων. Ξεκινώντας από μύθους και παραδόσεις, ο συγγραφέας εξετάζει θέματα Φυσικής και Αστρολογίας, στηρίζοντας την ιστο-

ρική αλήθεια με τα πορίσματα της αρχαιολογικής έρευνας. Τα γήινα ενεργειακά ρεύματα εξηγούνται επιστημονικά, η αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων για τη Γαία, τη ζωντανή Γη, αναπτύσσεται διεξοδικά, αποκαλύπτεται η σχέση του γήινου με τον αστρικό κόσμο και έννοιες που μας φαίνονταν «φανταστικές» αποκτούν επιστημονικό υπόβαθρο. Η ιερή γεωγραφία της Ελλάδος μάς οδηγεί προοδευτικά στον γοητευτικό αόρατο κόσμο των ενεργειών, αποκαλύπτοντάς μας μια νέα πραγματικότητα και, με αρωγό την επιστήμη, μας δείχνει την Ελλάδα έτσι όπως, διαισθητικά, την αντιλαμβανόμαστε.

Ο Leo von Kleuzen στην Ελλάδα.

Τεκμήρια για τη νεοελληνική ιστοριογραφία

Αλ. Παπαγεωργίου-Βενετάς

Εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2000

Βαθύς γνώστης της αρχιτεκτονικής και της πολεοδομίας της νεοκλασικής Αθήνας, και όχι μόνο, ο αρχιτέκτων καθηγητής Αλ. Παπαγεωργίου-Βενετάς μάς χαρίζει ένα ακόμη σημαντικό όσο και πρωτότυπο βιβλίο για τον Kleuze και την «ελληνική εμπειρία» του.

Με το βιβλίο αυτό ο συγγραφέας του ανασκευάζει την κυριαρχούσα άποψη ότι ο Kleuze υπήρξε ο διαστρεβλωτής του Σχεδίου των Αθηνών των Κλεάνθη και Schaubert και ότι ήταν περίπου ένα είδος «αυταρχικού μυστικοσυμβούλου», και ακόμη ότι προσπάθησε να επιβάλει ξενόφερτα πρότυπα και ιδεολογία στη νεοελληνική κοινωνία. Πράγματι, παλιότεροι αρχιτέκτονες ερευνητές εκφράζονταν πολύ αρνητικά για την προσωπικότητα και το έργο του Kleuze σε σχέση με την Ελλάδα, δεν συμβαίνει όμως το ίδιο με τους αρχαιολόγους ερευνητές, που, όπως σημειώνει ο συγγραφέας, έσκυψαν με προσοχή στη συμβολή του Kleuze στη μελέτη, προστασία και αναστήλωση των μνημείων.

Μέσα από τις σελίδες του βιβλίου αναπηδά ένας "άγνωστος" Kleuze, με φιλελληνικά αισθήματα, που εμπράγματα αποδεικνύονται κυρίως σε ότι αφορά την ελληνική αρχαιολογία.

Μεγάλη συμβολή του καθηγητή Παπαγεωργίου αποτελούν και τα "Τεκμήρια", που δημοσιεύονται στο Παράρτημα του τόμου για πρώτη φορά στα Ελληνικά.

Σ' αυτά που δημοσιεύονται χωρίς σχόλια αναδύεται μια σωστή και αμερόληπτη μεθοδολογικά προσέγγιση του "φαινομένου" Kleuze και της εποχής του. Ένα ωραίο βιβλίο, χρήσιμο σε όλους.

Καθηγητής Νικ. Θ. Χολέβας

Κέρκυρα: Ναός Αρτέμιδος

Δέσποινα Ζερνιώτη-Βεργή

Έκδ. Υπ. Εθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων - Υπ. Πολ. Γεν. Γραμμ. Λαικής Επιμ. Αθήνα 2000

Πλούσιος σε έντυπα και πληροφορίες ο φάκελος για το ναό της Αρτέμιδος στην Κέρκυρα (Πρόγραμμα ΜΕΛΙΝΑ), προσφέρει στα παιδιά μια σφαιρική εικόνα του ναού, των γλυπτών, της μυθολογίας, της ίδιας της Κέρκυρας. Στο δάσκαλο δίνει τη δυνατότητα να κινηθεί άνετα στους χώρους αυτούς και από εκεί να διευρύνει τον προβληματισμό του.

Αρχαία Μεσοποταμία

Λίτσα Κοντορλή-Παπαδοπούλου

Εκδ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2000

Οι πολιτισμοί της αρχαίας Μεσοποταμίας έχουν απασχολήσει τους ξένους ερευνητές αλλά είναι ελάχιστα σημαντικά έργα έχουν μεταφραστεί στη γλώσσα μας. Το πόνημα αυτό έρχεται να συμπληρώσει αυτό το κενό. Οπως σημειώνει στον πρόλογο της, η συγγραφέας βασίστηκε σε έργα ειδικών μελετητών (...) επομένως τα κείμενά της δεν έχουν αξιώσεις πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας, αλλά αποβλέπουν στην ευχερέστερη παρακολούθηση και κατανόηση (...), σε συνδυασμό με την κατά περίπτωση παρεχόμενη σχετική ξενόγλωσση βιβλιογραφία. Εικόνες και σχέδια, τοποθετημένα απέναντι στο κείμενο, το επεξηγούν με τον καλύτερο τρόπο, ενώ η ανάγνωση είναι ευχάριστη και κυριαρχεί. Το βιβλίο αυτό αποτελεί το χρησιμότερο βοήθημα για να γνωρίσει κανείς το χώρο της Μεσοποταμίας και τους πολιτισμούς του, που αν και αναπτύχθηκαν μακριά από την Ελλάδα, δεν είναι άσχετοι με τον πολι-

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

τισμό της. Το βιβλίο διατίθεται στο βιβλιοπωλείο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Πανεπιστημιούπολη- Δουρούτη (τηλ. 0651 -97122).

Νεοκλασικά κτήρια της Ρόδου, 1870-1930

Μάγδα Γ. Μαριά

Έκδ. Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Ρόδου (9), Ρόδος 2000

Στο λεύκωμα αυτό η Μάγδα Γ. Μαριά παρουσιάζει, επιλεκτικά, φωτογραφίες, αποτυπώσεις όψεων αλλά και κατόψεων νεοκλασικών κτηρίων, που βρίσκονται στην πόλη της Ρόδου και στα σημερινά περίχωρα των Τριαντών. Τα κτήρια αυτά οικοδομήθηκαν μεταξύ του 1870 και του 1935, από Ροδίτες μαστόρους. Περιλαμβάνουν ιδιωτικές κατοικίες και, κυρίως, σχολεία. Το 1948, με την Ενσωμάτωση, έρχεται το τέλος της εποχής των πρωτομαστόρων και αρχίζει εκείνη των εργολάβων.

«Γιώργος Ιακωβίδης»

Όλγα Μεντζαφού-Πολύζου

Έκδ. «Αδάμ», Αθήνα

Τριακόσια περίπου έργα του Γ. Ιακωβίδη, «δασκάλου» της Σχολής του Μονάχου, περιλαμβάνονται σ' αυτήν τη μονογραφία-λεύκωμα, η οποία πραγματεύεται τη ζωή και τις δημιουργίες του καλλιτέχνη, αλλά και την ταύτιση κάποιων έργων του. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι λύνεται ο γρίφος μεταξύ της διάσημης «Παιδικής Συναυλίας» της Εθνικής Πινακοθήκης και του «Κοντσέρτου». Από τις ίδιες εκδόσεις θα κυκλοφορήσουν τόμοι για τους ζωγράφους Κωνσταντίνο Μαλέα, Μιχάλη Οικονόμου και Συμεών Σαββίδη.

Διάβρωση και Συντήρηση της Πέτρας

Βασίλειος Λαμπρόπουλος

Έκδ. του συγγραφέα, Αθήνα 1993

Το βιβλίο αυτό περιλαμβάνει αρχικά γεωλογικά και ορυκτολογικά δεδομένα σχετικά με το βασικό δομικό υλικό των μνημείων και γλυπτών, τα πετρώματα, καθώς και τρόπους εξόρυξης, μεταφοράς, λάξευσης και δόμησης τους από την αρχαιότητα ώς σήμερα.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται εκτενώς οι μορφές διάβρωσης των πετρωμάτων αυτών από παράγοντες όπως η υγρασία, η ατμοσφαιρική ρύπανση, οι βιολογικές επικαθίσεις, οι θερμοκρασιακές μεταβολές και από προηγούμενες επεμβάσεις συντήρησης.

Ακολουθούν δεδομένα συντήρησης και αποκατάστασης των πέτρινων μνημείων και έργων τέχνης, και περιγράφονται διαδικασίες, όπως αναλύσεις των δομικών υλικών των μνημείων, καθαρισμοί των επιφανειών, στερεώσεις των επιφανειών, συγκολλήσεις των θραυσμάτων, συμπληρώσεις των περιοχών που λείπουν και συνολική αισθητική αποκατάσταση του μνημείου ή του αντικειμένου.

Β.Λ.

Βιομηχανικά κτήρια στην Ερμούπολη

Ιωάννα Κατσιγιάννη και Αντωνία Κονδύλη-Λάγαρη

Έκδ. Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ, Αθήνα 2000

Κυκλοφόρησε από το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ το βιβλίο *Βιομηχανικά κτήρια στην Ερμούπολη* (σ. 92, φωτ. 169, τιμή 3000 δρχ.) της Ιωάννας Κατσιγιάννη και Αντωνίας Κονδύλη-Λάγαρη.

Με το έργο αυτό, το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ εγκαινιάζει μια νέα σειρά στις εκδόσεις του, την οποία διευθύνει ο Καθηγητής κ. Διον. Ζήβας. Η σειρά έχει σκοπό να θέσει στη διάθεση των επιστημόνων-μελετητών της νεότερης ιστορίας μας πρωτογενές υλικό, που έχει από καιρό αποθησαυρισθεί και αφορά βιομηχανικά κτήρια της Ελλάδας από τα οποία μερικά έχουν ήδη εξαφανισθεί, ορισμένα έχουν κακοποιηθεί, ενώ ένα αβέβαιο μέλλον περιμένει τα περισσότερα.

Τα βιομηχανικά κτήρια της Ερμούπολης αποτελούν χαρακτηριστικό και αναπόσπαστο τμήμα της λειτουργικής δομής και της μορφής αυτής της ιδιότυπης νεοκλασικής πόλης, που δημιουργήθηκε το 19ο αιώνα και διέγραψε μια λαμπρή πορεία από τα μέσα περίπου αυτού του αιώνα και έως τις αρχές του 20ού.

Η καταγραφή των σημαντικών κτηριακών κατασκευών, η περι-

γραφή και η σχεδιαστική και φωτογραφική αποτύπωσή τους, συνδέονται άμεσα με τις πρώτες προσπάθειες ανάπτυξης της βιομηχανίας στο νεοσύστατο κράτος και αποσκοπεί στο να αναδείξει τη σημασία τους στη σημερινή πόλη.

Alexander Kazhdan.

A History of Byzantine Literature (650-850)

LeeF. Sherry - Christine Angelidi

Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών / Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1999

Λίγα χρόνια μετά το θάνατο του A. Kazhdan εκδόθηκε από το Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών ο πρώτος τόμος της Ιστορίας της Βυζαντινής Λογοτεχνίας του Ρώσου βυζαντινολόγου. Ο Kazhdan επιχείρησε μέσα από τη μελέτη της λογοτεχνίας να ανασυνθέσει την προσωπικότητα του βυζαντινού ανθρώπου. Στην πρωτότυπη αυτή μελέτη του, ο παραδοσιακός διαχωρισμός ανάμεσα σε εκκλησιαστική και θύραθεν λογοτεχνία καταργείται. Αντίθετα, ενδιαφέρουν περισσότερο οι θεματικές ενότητες, το έργο του κάθε συγγραφέα ξεχωριστά, ενώ αποφεύγεται η γραμματολογική ερμηνευτική προσέγγιση. Έκδηλη είναι η προσπάθεια του Kazhdan να κατανοήσει τον κόσμο που περιγράφουν τα κείμενα, και να αποκαλύψει όλες τις πτυχές τους.

Byzantium and the modern Greek identity

Editors David Ricks and Paul Magdalino

Στον τόμο αυτόν δημοσιεύονται οι ανακοινώσεις του συνεδρίου με θέμα τη σχέση του Βυζαντίου και του σύγχρονου ελληνισμού, που πραγματοποιήθηκε το 1996. Αναζητάται η ταυτότητα του Βυζαντίου, η θέση του ανάμεσα στον κλασικό πολιτισμό αλλά και στον νεοελληνικό. Τα άρθρα πραγματεύονται τις διάφορες θεωρίες που αναπτύχθηκαν από τον 18ο αιώνα και μετά, σχετικά με τη συμβολή και τη σημασία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας στη συγκρότηση του ελληνικού κράτους, με εξέχουσες αυτές του Κοραή ή του Παπαργύπουλου. Άλλοτε το Βυζαντιό αντιμετωπίστηκε ως περίοδος παρακμής με ασήμαντη προσφορά, και άλλοτε ως μία πολυεθνική αυτοκρατορία, με την οποία έχουμε άμεση συνάφεια.

Έκδηλη σε όλα σχέδόν τα άρθρα είναι η διαμάχη των ιστορικών του συνεδρίου, από τους οποίους άλλοι βλέπουν τον ελληνισμό να κλίνει προς την Ανατολή και άλλοι προς τη Δύση. Απόφεις ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες αν σκεφτεί κανείς την πορεία της χώρας στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπάρχουν, επιπλέον, άρθρα σχετικά με το πώς αποτυπώθηκαν οι παραπάνω προβληματισμοί στο γλωσσικό ζήτημα, στη λογοτεχνία, τη νομοθεσία και την αρχιτεκτονική.

Λίμνη Κάρλα

Επιμ. Μάκης Εξαρχόπουλος

Έκδ. ΤΕΕ Τμήμα Μαγνησίας, Βόλος 1999

Η αρχαία λίμνη Βοιβηίς, από τους σημαντικότερους υγρότοπους της Ευρώπης, έχει, αν κρίνουμε από τα έθιμα των ψαράδων που ζούσαν στις όχθες της και από τη σύνδεσή της με τη μυθολογία, μια από τις παλαιότερες και σημαντικότερες θέσεις στην Ελλάδα. Μετά την πρόσφατη έκρανσή της αντιληφθήκαμε το λάθος μας και με την αρχή του νέου αιώνα εξαγγέλλεται η ανασύστασή της αλλά, φεύ, σε περιορισμένη έκταση, ενώ μέρος της θα γίνει ταμιευτήρας και μόνον ένα μικρό υπόλοιπο θα αποκατασταθεί ως υγροβιότοπος. Οι επιπτώσεις της αποξήρανσης ήταν πολλές και καταστροφικές και είναι αμφιβόλιο εάν η οικολογική ισορροπία θα αποκατασταθεί: θα επιζήσει όμως η μνήμη.

Τα "Αρχαιολογικά" επιμελούνται οι: Λήδα Δίζελου, Αργυρώ Μαυροζούμη, Κατερίνα Τσεκούρα, Πελαγία Τσινάρη.

Παροράματα

Στο άρθρο του Charles Stewart «Χρόνος, τελετουργία και τελεολογία» (τεύχος 76), οι λεζάντες στις σελίδες 31 και 33 πρέπει να εναλλαγούν.